

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΑ «ΝΕΑ ΠΑΙΔΕΙΑ»
Τομέας Νέων Ελληνικών

Νεοελληνική Γλώσσα Α' Λυκείου

Δίκτυα Κειμένων

Σχολικό Έτος 2019-2020

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΑ «ΝΕΑ ΠΑΙΔΕΙΑ»

Τομέας Νέων Ελληνικών

Νεοελληνική Γλώσσα Α' Λυκείου

Δίκτυα Κειμένων

Σχολικό Έτος 2019-2020

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν. 2121/1993, όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ της γραπτής άδειας του εκδότη κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικό μηχανικό ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

Τομέας Νέων Ελληνικών Εκπαιδευτηρίων «Νέα Παιδεία», *Νεοελληνική Γλώσσα Α' Λυκείου*
- *Δίκτυα Κειμένων*

Copyright © Γιάννης Ι. Πασσάς, Αθήνα, 2018

Πρώτη έντυπη και ηλεκτρονική έκδοση από τις Εκδόσεις των Εκπαιδευτηρίων «Νέα Παιδεία», Αθήνα, Σεπτέμβριος 2018

Δεύτερη έντυπη και ηλεκτρονική έκδοση από τις Εκδόσεις των Εκπαιδευτηρίων «Νέα Παιδεία», Αθήνα, Σεπτέμβριος 2019

Νεφέλης 1, 12462, Αφαία Χαϊδαρίου

τηλ. & fax 210.55.73.301

web site: neoellinikiglossa.gr | www.neapaideia.gr

email: jpassas@gmail.com | school@neapaideia.gr

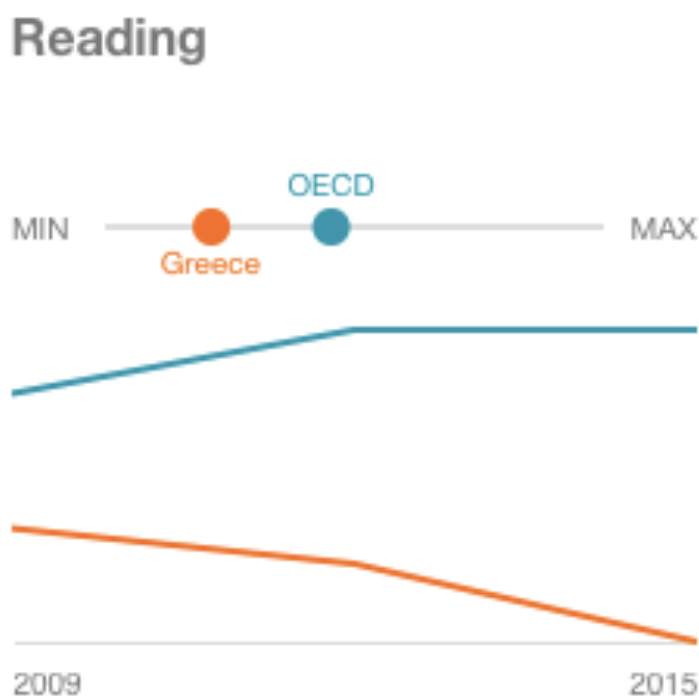
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ		
1ο ΜΕΡΟΣ	ΓΛΩΣΣΑ: ΛΟΓΟΣ & ΔΙΑΛΟΓΟΣ	
Δίκτυο 1	Ομιλία - Γλώσσα - Λόγος	7
Δίκτυο 2	Ελληνική Γλώσσα	25
Δίκτυο 3	Γεωγραφικές Γλωσσικές Ποικιλίες	41
Δίκτυο 4	Κοινωνικές Γλωσσικές Ποικιλίες	55
Δίκτυο 5	Γλωσσομάθεια	69
Δίκτυο 6	Διάλογος	81
2ο ΜΕΡΟΣ	ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΝΕΟΤΗΤΑΣ	
Δίκτυο 7	Νέοι & Αμφισβήτηση	93
Δίκτυο 8	Έφηβοι & Πρότυπα	105
Δίκτυο 9	Νέοι & Μόδα	117
Δίκτυο 10	Οι σχέσεις των νέων	127

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Πέρασαν είκοσι σχεδόν χρόνια από την υιοθέτηση του «Προγράμματος Σπουδών του μαθήματος “Γλωσσική Διδασκαλία” για το Γυμνάσιο και το Λύκειο» (ΦΕΚ 561/06-05-1999) και δεκαπέντε χρόνια από την «Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών» (ΦΕΚ 303B/13-03-2003). Ήταν προσπάθειες βασισμένες στις αρχές της προοδευτικής παιδαγωγικής του μεταμοντερνισμού και της διαφοράς, μιας παιδαγωγικής αντίληψης που, για να καταστεί κατάλληλη για διαφορετικούς πολιτισμούς και μαθησιακά στιλ, θεωρεί τη γνώση υπόθεση «ατομικής φωνής» ή «πολιτισμικής θέσης», και επομένως προσαρμόζει το πρόγραμμα διδασκαλίας στις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών, αρνούμενη μάλιστα να δηλώσει με σαφήνεια τις προθέσεις του.

Παρά τις εξαιρετικές προθέσεις και τις φιλότιμες προσπάθειες υποστήριξης αυτών των Προγραμμάτων Σπουδών (βλ. Μείζον Πρόγραμμα Επιμόρφωσης), τα αποτελέσματα στον τομέα του γλωσσικού γραμματισμού παραμένουν πενιχρά, όπως αποδεικνύεται τόσο από τις σταθερά χαμηλές επιδόσεις της χώρας μας στον διεθνή διαγωνισμό «PISA» (βλ. Πίνακα 1), όσο και από τις αποκαρδιωτικές βαθμολογίες των υποψηφίων των Πανελλαδικών Εξετάσεων στο μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας (βλ. Πίνακα 2).

Πίνακας 1: Σύγκριση επιδόσεων της Ελλάδας και του Μ.Ο. των χωρών του ΟΟΣΑ στον διαγωνισμό PISA.

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2018

ΒΑΘΜΟΙ	ΠΛΗΘΟΣ	%
0-5	1.483	1,77
5-10	11.818	14,13
10-11	6.326	7,56
11-12	8.489	10,15
12-13	10.639	12,72
13-14	12.083	14,44
14-15	12.345	14,76
15-16	10.044	12,01
16-17	6.673	7,98
17-18	3.049	3,64
18-19	671	0,80
19-20	38	0,05

Πίνακας 2: Επιδόσεις των μαθητών στο μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας στις Πανελλαδικές Εξετάσεις του 2018.

Οι χαμηλές αυτές επιδόσεις οφείλονται, κατά τη γνώμη μας, στο γεγονός ότι η προοδευτική παιδαγωγική στον χώρο της γλωσσικής διδασκαλίας με τον επιστημολογικό της σχετικισμό αυξάνει τη δημιουργικότητα των «προνομιούχων» μαθητών, εκείνων δηλαδή που έχουν ήδη -χάρη στην κοινωνική θέση της οικογένειάς τους- πρόσβαση στα αγαθά του εγγράμματος πολιτισμού, αλλά κρίνεται αναποτελεσματική για τους υπόλοιπους. Και αυτοί οι «υπόλοιποι» αυξάνονται διαρκώς σε αριθμό στο ελληνικό σχολείο, τόσο εξαιτίας των προσφυγικών και μεταναστευτικών ροών, όσο και της βαθιάς οικονομικής κρίσης που βιώνει η χώρα μας την τελευταία δεκαετία, που οδηγεί στη «φτωχοποίηση» και τον κοινωνικό αποκλεισμό ακόμα και παραδοσιακά μεσαία τμήματα του πληθυσμού.

Απαιτείται λοιπόν η στροφή προς μία παιδαγωγική γλωσσικού γραμματισμού που θα εξασφαλίζει σε όλους τους μαθητές ίσες ευκαιρίες πρόσβασης στα «ισχυρά» κειμενικά είδη και, κατ' επέκταση, σε ευκαιρίες επαγγελματικής και κοινωνικής ανέλιξης στην κοινωνία και την οικονομία της γνώσης. Η παιδαγωγική αυτή μπορεί να συνδυάζει τα χαρα-

κτηριστικά της «ορατής» (παραδοσιακής) παιδαγωγικής (ιεραρχικές σχέσεις εκπαιδευτικού - μαθητών, σαφώς προσδιορισμένοι και γνωστοί στους μαθητές στόχοι, έμφαση στα ακαδημαϊκά αποτελέσματα κτλ.) με αυτά της «αόρατης» (προοδευτικής) παιδαγωγικής (αμφισβήτηση της αυθεντίας του εκπαιδευτικού, προώθηση της αυτενέργειας των μαθητών κτλ.).

Αυτό τον συνδυασμό επιχείρησε στον χώρο της γλωσσικής διδασκαλίας η «Παιδαγωγική του γραμματισμού με βάση τα κειμενικά είδη» που εφαρμόστηκε από τη «Σχολή της Αυστραλίας», αξιοποιώντας τα πορίσματα της Συστημικής - Λειτουργικής Γλωσσολογίας του M.A.K. Halliday, της Κοινωνικοπολιτισμικής Ψυχολογίας του Vygotsky και της Εκπαιδευτικής Κοινωνιολογίας του Bernstein. Η σχολή αυτή όρισε ως κύριο στόχο του σχολικού γραμματισμού την ανάλυση και παραγωγή εκείνων των (κυρίως γραπτών) κειμενικών ειδών που θεωρούνται σημαντικά για την πρόσβαση στη επιστημονική γνώση.

Στα «Μαθήματα Νεοελληνικής Γλώσσας» για την Α' Λυκείου επιχειρείται μία εφαρμογή των πορισμάτων της «Σχολής της Αυστραλίας» στην ελληνική σχολική πραγματικότητα.

1ο Δίκτυο

Ομιλία - Γλώσσα - Λόγος

ΘΕΜΑΤΙΚΟΣ ΑΞΟΝΑΣ: Γλώσσα: Λόγος & Διάλογος

ΔΙΚΤΥΟ: Ομιλία - Γλώσσα - Λόγος

ΧΡΟΝΟΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: 8 Διδακτικές Ώρες

ΣΥΝΤΑΚΤΗΣ: Γιάννης Ι. Πασσάς

ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

- (γνώσεις για τον κόσμο) Να κατανοήσουν οι μαθητές πως:
 - η γλώσσα είναι ένα κοινωνικό σημειογενές σύστημα (social semiotic), μία πηγή για την κατασκευή, ανταλλαγή και διαπραγμάτευση νοημάτων.
 - ο γραπτός και ο προφορικός λόγος είναι ισότιμες μορφές γλωσσικής έκφρασης, που χρησιμοποιούνται σε διαφορετικές επικοινωνιακές περιστάσεις.
- (γνώσεις για τη γλώσσα): Να κατανοήσουν οι μαθητές:
 - τη στρατηγική ανάγνωσης «Σταματώ & Αναρωτιέμαι» (Stop & Wonder).
 - τη δομή της παραγράφου στα επιχειρηματολογικά κείμενα.
 - τη δομή του κειμένου στα επιχειρηματολογικά κείμενα (πρόλογος - κύριο μέρος - επίλογος)
 - την οργάνωση μιας παραγράφου με την οποία ορίζεται μία έννοια.
 - την οργάνωση μιας παραγράφου με την οποία συγκρίνονται / αντιτίθενται δύο έννοιες.
 - την επίτευξη συνοχής και συνεκτικότητας σε ένα κείμενο μέσω της επανάληψης και της αναφοράς.
 - τα βασικά συστατικά του επιχειρήματος.
 - τη χρήση των τεκμηρίων (παραδειγμάτων, αυθεντικών μαρτυριών, πορισμάτων ερευνών) ως αποδεικτικών μέσων.
 - τη λειτουργία των ρηματικών προσώπων στον λόγο της πειθούς.
 - τον ονοματικό χαρακτήρα του ακαδημαϊκού λόγου.

ΚΕΙΜΕΝΑ

Δεσποτόπουλος, Κ.Ι. (2001). *Φιλοσοφία και θεωρία του πολιτισμού*, σσ.174-182. Αθήνα: Παπαζήσης.

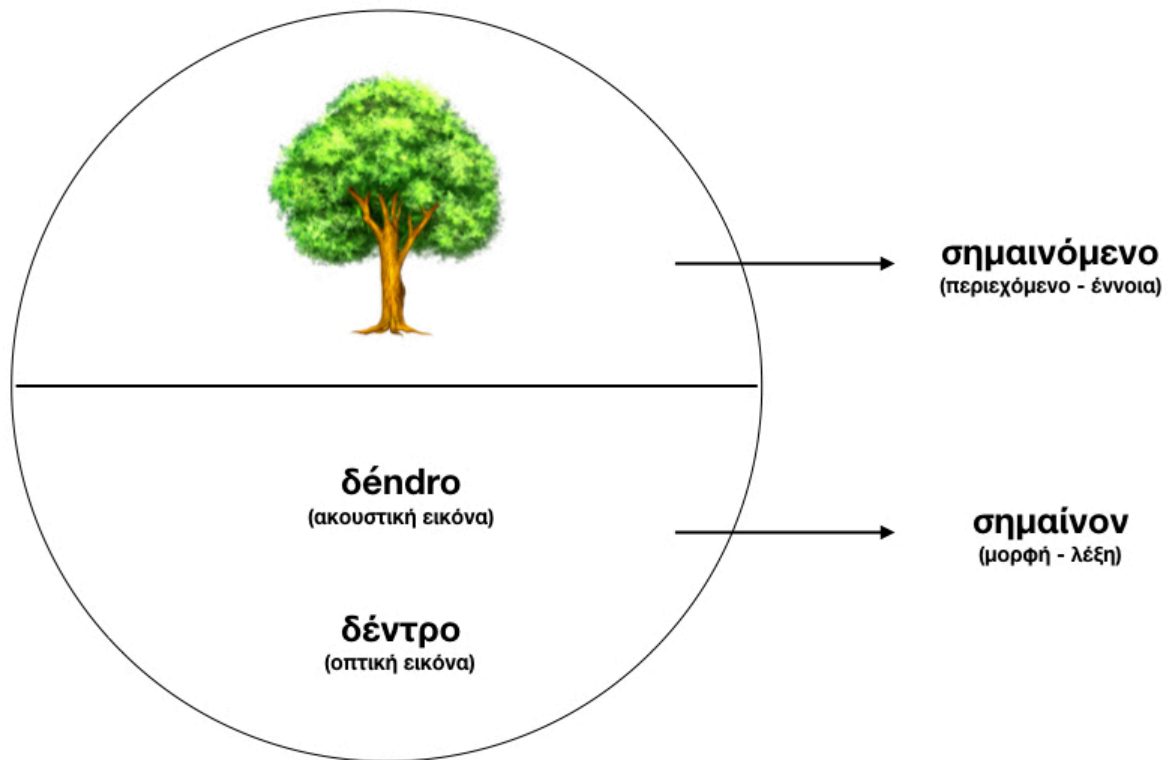
Μπαμπινιώτης, Γ. (1998). *Θεωρητική Γλωσσολογία*. Αθήνα: Ιδιωτική έκδοση.

Μπαμπινιώτης, Γ. (2014, 1η Μαρτίου). Υπάρχει ιδανικός ομιλητής της γλώσσας; *Το Βήμα*. Ανακτήθηκε από <http://www.tovima.gr/opinions/article/?aid=572486>

Πολίτης, Π. (2001). *Προφορικός και γραπτός λόγος*. Αθήνα: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.

ΚΕΙΜΕΝΟ 1

Το γλωσσικό σημείο

Γιώργος Μπαμπινιώτης (1998)
Το γλωσσικό σημείο

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Αξιοποιώντας το «Κείμενο 1», προσπαθήστε να ορίσετε σύντομα την έννοια της «γλώσσας».
2. Ποια είναι η σχέση της γλώσσας με την ανθρώπινη νόηση και τον πολιτισμό, όπως αποτυπώνεται στο «Κείμενο 1»;
3. Ποια είναι η σχέση γραπτού και προφορικού λόγου; Ποιος από τους δύο τρόπους γλωσσικής έκφρασης, κατά τη γνώμη σας, υπερέχει;

ΚΕΙΜΕΝΟ 2

[Γλώσσα & Πολιτισμός]

Η γλώσσα είναι συνυφασμένη με την έκφραση του ανθρώπου, λειτουργία καθ' εαυτήν σπουδαία στην ύπαρξή του, καθώς και με την από αυτήν υπηρετούμενη επικοινωνία μεταξύ των ανθρώπων. Δεν είναι όμως η γλώσσα ο μόνος εκφραστικός τρόπος του ανθρώπου. Εκφραστικός τρόπος του ανθρώπου είναι και η άναρθρη φωνή, κάτι προγλωσσικό, είτε η εκφώνηση έρρυθμων ήχων, η γεννητική της μουσικής. Εκφραστικός τρόπος του ανθρώπου είναι και η κάπως ρυθμική δόνηση του σώματος, η γεννητική του χορού. Εκφραστικός τρόπος του ανθρώπου είναι και η χάραξη γραφήματος είτε η πλαστική διαμόρφωση κάποιου υλικού, απαρχές των εικαστικών τεχνών.

Η γλώσσα όμως υπερέχει από τους άλλους αυτούς εκφραστικούς τρόπους του ανθρώπου. Η γλώσσα έχει το προνόμιο να εκφράζει τις επιτεύξεις της διάνοιας του ανθρώπου, απειροδύναμης στη δράση της προς γνώση του κόσμου και προς διεύθυνση της συμπεριφοράς του ανθρώπου και άρα προς συντήρηση της ζωής του. Η γλώσσα είναι κατ'εξοχήν πρόσφορη προς επικοινωνία μεταξύ των ανθρώπων, άρα και προς σύμπληξη και λειτουργία της κοινωνίας, απαραίτητη για τη συντήρηση της ζωής και την υπαρξιακή προαγωγή του ανθρώπου, καθώς και για τη δημιουργία και την ανάπτυξη και τη συντήρηση του πολιτισμού. Οι άλλοι εκφραστικοί τρόποι συμβάλλουν επικουρικά είτε συμπληρωματικά στην ύπαρξη του ανθρώπου, στον εμπλουτισμό της κοινωνίας και στην ανάπτυξη του πολιτισμού. Ενώ χωρίς γλώσσα δεν υπάρχει κοινωνία, ούτε πολιτισμός. Όποια έσοχη αξία και αν έχουν τα καλλιτεχνικά έργα του Φειδίου, υπέρτερη αξία έχουν τα με τη χρήση της γλώσσας υπηρετημένα ή και διαπλασμένα κάπως φιλοσοφικά έργα του Πλάτωνος. Η επιρροή, έστω έμμεσα, του λόγου του Πλάτωνος στην μετ' αυτόν Ιστορία και στη σημερινή ζωή της ανθρωπότητας είναι πολύ ενεργότερη και βαθύτερη από την αντίστοιχη επιρροή της τέχνης του Φειδίου.

Κάθε γλώσσα είναι καθρέφτισμα της νοοτροπίας και της ηθοτροπίας των ανθρώπων του οικείου λαού, αλλά και στοιχείο έκδηλο της διαφοριστικής του από τους «ξένους» λαούς ιδιοσυστασίας του. Είναι όμως και παιδαγωγός των ανθρώπων κάθε λαού η εθνική του γλώσσα, καθώς με την εκμάθηση και χρήση της η κάθε γενεά του εμβαπτίζεται κάπως στον πολιτισμό, τον δημιουργημένο από τις προηγούμενες γενεές του. Αποτελεί άρα για κάθε λαό η γλώσσα του κύριο πνευματικό αγαθό του. Και είναι πρώτιστο καθήκον των συγγραφέων και των δημοσιογράφων, ως υπεύθυνων για τη διαφύλαξη του εθνικού αυτού πλούτου η αδιάλειπτη μέριμνα προς ανεπιτήδευτη καλλιέργεια, με ορθή χρήση των

λέξεων και άψογη τήρηση των κανόνων της γραμματικής, της φιλοσοφικής αυτής νομοθεσίας της γλώσσας. Και αυτό ισχύει κατ' εξοχήν, όταν πρόκειται για την υπό διάπλαση πάλι στην εποχή μας ελληνική γλώσσα, την δίκαια υμνημένη στην αρχαία μορφή της από τον Gibbon, ως «μουσικώτατη και γονιμώτατη γλώσσα...» και από τον Παλαμά με στίχους του ποιήματος «Ασκραίος»: «τα λόγια της ευφραίνουν / των αηδονιών τα ονείρατα και των περιστεριών / και τους αλαφροΐσκιωτους μαγεύουν». Εξάλλου, την ευλαβική φροντίδα για τη γλώσσα παραγγέλλει ο Διονύσιος Σολωμός, ο εμπνευσμένος αυτός αλαφροΐσκιωτος, με τη δήλωσή του «Μήγαρις έχω άλλο στο νου, πάρεξ ελευθερία και γλώσσα;».

Κωνσταντίνος Ι. Δεσποτόπουλος¹ (2001)

Φιλοσοφία και θεωρία του πολιτισμού

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Διαβάστε προσεκτικά το κείμενο, αξιοποιώντας τη στρατηγική «Σταματώ & Αναρωτιέμαι».
2. Ποιος είναι το θέμα (*βασική ιδέα*) του κειμένου;
3. Ποιος είναι ο συγγραφέας του κειμένου (*πομπός*) και σε ποιο ακροατήριο (δέκτης) απευθύνεται; Ποια είναι, κατά τη γνώμη σας, η σχέση που αναπτύσσεται μεταξύ τους;
4. Ποιος είναι ο τρόπος επικοινωνίας (κειμενικό είδος / τύπος) που επέλεξε ο συγγραφέας, για να απευθυνθεί στο ακροατήριό του, προκειμένου να επιτύχει τον σκοπό του (*κατευθυντήρια ιδέα*);
5. Με ποιον τρόπο αναπτύσσεται η α' παράγραφος («Η γλώσσα ... εικαστικών τεχνών») του κειμένου; Με ποιον τρόπο επιτυγχάνεται η συνοχή των περιόδων της ίδιας παραγράφου;
6. Στη β' παράγραφο («Η γλώσσα όμως ... του Φειδίου») του κειμένου ο συγγραφέας χρησιμοποιεί παραδείγματα για να τεκμηριώσει τις θέσεις του. Αφού επιβεβαιώσετε την παρατήρηση αυτή, να αξιολογήσετε την αποτελεσματικότητα της επιλογής του.
7. Στο τέλος της γ' παραγράφου («Κάθε γλώσσα ... ελευθερία και γλώσσα») του κειμένου ο συγγραφέας καταφεύγει στη χρήση αυθεντικών μαρτυριών τριών ποιητών. Για ποιον λόγο, κατά τη γνώμη σας, έκανε αυτή την επιλογή;

¹ Ο Κωνσταντίνος Ι. Δεσποτόπουλος (1913-2016) ήταν φιλόσοφος και πολιτικός στοχαστής. Δίδαξε Φιλοσοφία του Δικαίου στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και το Πάντειο Πανεπιστήμιο και διετέλεσε Πρόεδρος της Ακαδημίας Αθηνών.

-
8. Ποιο είναι το ρηματικό πρόσωπο που κυριαρχεί στο κείμενο. Για ποιον λόγο, κατά τη γνώμη σας, ο συγγραφέας το επέλεξε; Για να απαντήσετε, να λάβετε υπόψη σας τον σκοπό για τον οποίο γράφτηκε το κείμενο και το ακροατήριο στο οποίο απευθύνεται ο συγγραφέας.
 9. Το κείμενο αποτελείται από δύο νοηματικές ενότητες. Προσπάθησε να τις οριοθετήσεις και να αποδώσεις σε καθεμία από αυτές έναν τίτλο ενδεικτικό του περιεχομένου της.
 10. Να εντοπίσετε και να καταγράψετε τις ονοματικές φράσεις που δηλώνουν τη σημασία της γλώσσας, καθώς και τους τρόπους προστασίας και καλλιέργειάς της.

ΚΕΙΜΕΝΟ 3

Προφορικός και γραπτός λόγος

Η ομιλία / ακρόαση και το γράψιμο / ανάγνωση αποτελούν τους δύο θεμελιώδεις τρόπους παραγωγής και πρόσληψης του λόγου, οι οποίοι διακρίνονται για την αμοιβαιότητα τους, αφού μπορεί ο ένας να μεταγραφεί στον κώδικα του άλλου χωρίς μεγάλες απώλειες νοήματος. Ωστόσο, η ομιλία και το γράψιμο συνδέονται με διαφορετικές περιστάσεις επικοινωνίας και, άρα, υπηρετούν διαφορετικούς στόχους -ο προφορικός λόγος είναι γενικά αυθόρμητος και ικανοποιεί τρέχουσες ανάγκες της καθημερινής ζωής, συχνά «δεν φοράει τα καλά του» και ευδοκιμεί σε περιβάλλον οικειότητας μεταξύ των συνομιλητών, ενώ ο γραπτός λόγος τις περισσότερες φορές είναι δίαυλος συμβατικής ή επίσημης επικοινωνίας, όπως εξάλλου υπήρξε σε όλη τη διαδρομή του ιστορικού χρόνου.

Ο προφορικός και ο γραπτός λόγος διαφέρουν πολύ ως επικοινωνιακές δραστηριότητες: ο πρώτος έχει στο δυναμικό του το πλούσιο φορτίο της ομιλίας για τη μετάδοση των πληροφοριών, ενώ ο δεύτερος μόνο τη σύνταξη, το λεξιλόγιο και τη στίξη. Ο επιτονισμός και το ύψος της φωνής του ομιλητή κάνουν ένα εκφώνημα να υπερβαίνει την «ονομαστική αξία» του νοήματός του. Και όταν οι συνομιλητές έχουν οπτική επαφή και βρίσκονται σε μικρή απόσταση μεταξύ τους, όπως συμβαίνει κατά κανόνα, οι εκφράσεις του προσώπου, οι κινήσεις του σώματος, τα βλέμματα, ακόμη και οι σιωπές συστήνουν ένα ολόκληρο δίκτυο παράλληλων σημασιών δίπλα στις εκφρασμένες, που βοηθά και τους συνομιλητές ή ακροατές να ερμηνεύσουν κατάλληλα το περιεχόμενο των λόγων του τρέχοντος ομιλητή. Μάλιστα είναι φορές που το κύριο βάρος της σημασίας ενός εκφώνηματος φέρουν τα παραγλωσσικά του στοιχεία και όχι το προτασιακό του περιεχόμενο. Αυτό είναι αδύνατο να συμβεί με τον γραπτό λόγο, όπου όλα πρέπει να λέγονται «ανοιχτά», με την εξαίρεση της «μουσικής» στίξης (αποσιωπητικά, θαυμαστικό, εισαγωγικά, ερωτηματικό), η οποία εισάγει, με τρόπο μάλλον συμβατικό, σημασίες δευτέρου επιπέδου (υπονοήματα, ειρωνεία, συναισθηματικές σημασίες κ.ά.).

Αν η ιδιοσυστασία της ομιλίας εξασφαλίζει στον προφορικό λόγο υπεροχή έναντι του γραπτού σε ό,τι αφορά τον τρόπο μετάδοσης των πληροφοριών, ο χρόνος παραγωγής του λόγου είναι αντίπαλος του ομιλητή. Ο τελευταίος, εξαιτίας της ταχείας εκφοράς του λόγου και των περιορισμένων δυνατοτήτων της βραχυπρόθεσμης μνήμης του ανθρώπου, υποχρεώνεται τη στιγμή ακριβώς της εκφοράς να ελέγχει προς τα πίσω τον λόγο του -αν οι προθέσεις του εκπληρώθηκαν στη συνέχεια των λεγομένων- και ταυτόχρονα να τον οργανώνει προς τα εμπρός, εν σειρά προς ό,τι έχει προηγηθεί αλλά και σε σχέση με το

οργανωτικό σχέδιο όλου του λόγου. Παράλληλα, ο ομιλητής αγωνιά όχι μόνο για τη συγκρότηση του μηνύματός του αλλά και για το αν αυτό φθάνει με τον κατάλληλο τρόπο στον αποδέκτη του.

Αντίθετα, ο συγγραφέας παράγει τον λόγο του μέσα σε αφθονία χρόνου. Γι' αυτό και το γράψιμο είναι μια χρονοβόρα διαδικασία, που δυσκολεύεται να παρακολουθήσει τους ρυθμούς της καθημερινής ζωής. Συχνά παρακολουθεί τους χρόνους της «μεγάλης διάρκειας», τον χρόνο των νόμων και των κανονισμών, των θρησκευτικών κειμένων, της επιστημονικής σκέψης και της λογοτεχνίας. Η εντέλεια του γραπτού λόγου -σε αντιδιαστολή προς την κατάτμηση του προφορικού- είναι συνέπεια της περισσείας χρόνου. Ο συγγραφέας, απαλλαγμένος από τον φόβο της διακοπής ή άλλων «παρασίτων» που χαρακτηρίζουν την προφορική συνομιλία, έχει όλη την άνεση να συγκεντρώσει πληροφορίες, για να τις «αποθηκεύσει» στο κείμενό του, να το σχεδιάσει με προσοχή, ώστε να είναι συνεκτικό, να το αναθεωρεί σε όλες τις φάσεις της παραγωγής του, ώστε να πετύχει την ολοκλήρωσή του στον επιθυμητό βαθμό, να προσφεύγει σε λεξικά για την καταλληλότερη λέξη και να δοκιμάζει περίπλοκες συντακτικές δομές, με στόχο ένα κείμενο πυκνής διατύπωσης και εκφραστικής στιλπνότητας.

Από το γεγονός ότι ο γραπτός λόγος είναι λόγος μονής κατεύθυνσης, ενώ ο προφορικός λόγος αμφίδρομος προκύπτει και η διαφορετική κοινωνική λειτουργία τους. Ο προφορικός λόγος είναι ο λόγος μέσω του οποίου οι ομιλητές συγκροτούν την κοινωνική τους ταυτότητα και παίζουν τους κοινωνικούς τους ρόλους στο πλαίσιο κάθε συνομιλικής διεπίδρασης, με αποτέλεσμα να θεμελιώνονται και να διατηρούνται (ή να υπονομεύονται) οι διανθρώπινες σχέσεις. Πάνω απ' όλα, λοιπόν, ο προφορικός λόγος είναι ο κατεξοχήν λόγος της διατύπωσης και διαπραγμάτευσης γνώμων, και της έκφρασης και ανταλλαγής συναισθημάτων, που αποτελούν το θεμέλιο κάθε επικοινωνιακής πράξης.

Ο γραπτός λόγος, αντίθετα, έχει κατεξοχήν «αποθηκευτική» λειτουργία, στηρίζεται δηλαδή στην προγραμματισμένη καταχώριση πληροφοριών μέσα στο κείμενο, πράγμα που διαστέλλει την ανθρώπινη επικοινωνία έξω από τους περιορισμούς του χώρου και του χρόνου. Αυτό έχει ως συνέπεια να μπορεί ο γραπτός λόγος να αποσπάται από τα χωροχρονικά συμφραζόμενα της παραγωγής του και να αποκτά ένα χαρακτήρα αυτονομίας μέσα στη διαδρομή του ιστορικού χρόνου. Έτσι, αν ο προφορικός λόγος είναι ο λόγος της διαπροσωπικής επικοινωνίας, ο γραπτός λόγος είναι ο λόγος της κοινωνικής χρησιμότητας: επιτρέπει στους ακροατές και τους αναγνώστες να βοηθούν τη μνήμη τους καταγράφοντας τις πιο χρήσιμες από τις πληροφορίες που δέχονται και, επιπλέον, επιτρέπει

στην κοινωνία ή το έθνος να μην ξεχνούν κείμενα καταστατικού χαρακτήρα και ιστορικής σημασίας (συντάγματα, νόμους, συνθήκες κτλ.).

Από όσα προηγήθηκαν ασφαλώς μένει η εντύπωση ότι ο προφορικός και ο γραπτός λόγος συνιστούν τα αποκλίνοντα μέλη μιας διχοτομίας. Αυτό όμως δεν αληθεύει, όπως εύκολα μπορεί ναδειχθεί από την εξέταση ειδών προφορικού και γραπτού λόγου. Οι περιγραφές που προηγήθηκαν στόχο είχαν να αποτυπώσουν τα βασικά χαρακτηριστικά της προφορικότητας και της «γραπτότητας» μάλλον, παρά τα γνωρίσματα συγκεκριμένων ειδών λόγου. Είναι, λοιπόν, προτιμότερο να αντιμετωπίσουμε τις δύο μορφές λόγου ως ακρότατα ενός συνεχούς πάνω στο οποίο μπορεί να τοποθετήσει κανείς «πιο προφορικά» ή «πιο γραπτά» αλλά και «πιο διαλογικά» ή «πιο μονολογικά» είδη λόγου.

Περικλής Πολίτης² (2001)
Προφορικός και γραπτός λόγος

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Σκοπός των επιστημονικών αναφορών είναι η αναλυτική *περιγραφή* αντικειμένων, η ορθολογική ανάλυση και ερμηνεία φαινομένων και των σχέσεων που αναπτύσσονται μεταξύ τους. Να τεκμηριώσετε την παρατήρηση αυτή, αντλώντας στοιχεία από το κείμενο.
2. Οι επιστημονικές αναφορές στο επίπεδο της μορφής διακρίνονται για τη χρήση επιστημονικής ορολογίας (*ειδικό λεξιλόγιο*) και για το *τυπικό και αντικειμενικό ύφος* τους. Να δικαιολογήσετε την παρατήρηση αυτή, δίνοντας συγκεκριμένα παραδείγματα από το κείμενο.
3. Παρατηρήστε τα ρήματα (*διαδικασίες*) και τα υποκείμενα (*μετέχοντες*) του επιστημονικού λόγου. Σε ποια συμπεράσματα καταλήγετε;
4. Βασικά δομικά συστατικά του προλόγου σε ένα πραγματολογικό κείμενο είναι η αποκάλυψη της κεντρικής έννοιας γύρω από την οποία θα περιστραφεί η ανάπτυξη (*βασική ιδέα*), αλλά και ο σκοπός / πρόθεση του συγγραφέα γύρω από το θέμα αυτό (*κατευθυντήρια ιδέα*). Να τεκμηριώσετε την άποψη αυτή, αντλώντας στοιχεία από τον πρόλογο του κειμένου.

² Ο Περικλής Πολίτης είναι Επίκουρος Καθηγητής Ανάλυσης Λόγου στα Τμήμα Δημοσιογραφίας και ΜΜΕ του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

-
5. Απαραίτητη λειτουργία του προλόγου των ακαδημαϊκών κειμένων είναι η εξασφάλιση της συνοχής με το κύριο μέρος, η ομαλή μετάβαση σε αυτό. Πώς επιτυγχάνεται η λειτουργία αυτή στο συγκεκριμένο κείμενο;
 6. Στον επίλογο ενός πραγματολογικού κειμένου οι συγγραφείς συνήθως καταλήγουν σε ένα συμπέρασμα από την ανάλυση που έχει προηγηθεί και προτείνουν μία λύση για το πρόβλημα που έχει εκτεθεί. Να επιβεβαιώσετε την παρατήρηση αυτή, αντλώντας πληροφορίες από το κείμενο.
 7. Το κείμενο αναπτύσσεται με τη μέθοδο της «σύγκρισης - αντίθεσης σημείο προς σημείο». Να εντοπίσετε τις *έννοιες* που συγκρίνονται, τα *σημεία* στα οποία γίνεται η σύγκριση και τα *χαρακτηριστικά* κάθε σκέλους στα σημεία αυτά. Στη συνέχεια, αξιοποιώντας τα υλικό που συγκεντρώσατε, να γράψετε μία παράγραφο 100 έως 120 λέξεων.

ΚΕΙΜΕΝΟ 4

Υπάρχει ιδανικός ομιλητής της γλώσσας;

Δεν υπάρχει στη γλώσσα «ιδανικός ομιλητής». Θα διατυπώσω εδώ μερικές σκέψεις για το θέμα αυτό, τις οποίες θέτω στην κρίση των αναγνωστών.

Καταρχάς, τι θα σήμαινε και ποιος θα χαρακτηριζόταν «ιδανικός ομιλητής»; Θα ήταν, νομίζω, αυτονόητα αυτός που κατέχει πλήρως τη μητρική του γλώσσα σε όλα τα επίπεδα και που την χρησιμοποιεί άψογα στον προφορικό και τον γραπτό του λόγο. Τι σημαίνει όμως αυτό στην πράξη; Ότι γνωρίζει άριστα όλο τον λεξιλογικό θησαυρό μιας γλώσσας, όλο τον γραμματικό μηχανισμό και όλες τις δυνατές συντακτικές λειτουργίες της γλώσσας. Ακόμη, ότι γνωρίζει την ιστορική γραφή (ορθογραφία) όλων των λέξεων και τύπων και, το κυριότερο, ότι γνωρίζει όλο το φάσμα εφαρμογής των χρήσεων λέξεων, τύπων και συντακτικών δομών στα διάφορα επίπεδα της πραγματικής επικοινωνίας. Αν, λοιπόν, σκεφθούμε τον όγκο, τις διαστάσεις και την πολυπλοκότητα αυτής της γνώσης, μπορούμε να καταλάβουμε γιατί είναι ανέφικτο να υπάρξει «ιδανικός ομιλητής», δηλαδή ένα ιδανικό πρότυπο γνώσης και χρήσης μιας συγκεκριμένης γλώσσας.

Αυτό που υπάρχει είναι ο «προσεκτικός ομιλητής», δηλαδή ο ευαίσθητος χρήστης, που πασχίζει ακατάπαυστα να αρθρώνει ποιοτικό λόγο. Είναι αυτός που καλλιεργεί και εμπλουτίζει συνεχώς τη γνώση του στη γλώσσα με διαβάσματα και ακούσματα, με συνεχή άσκηση στην παραγωγή και κατανόηση κειμένων (προφορικών και γραπτών), με εντατική προσπάθεια για κατάλληλες επιλογές σε όλα τα επίπεδα, με ανεπτυγμένο γλωσσικό αίσθημα και διά βίου μαθητεία στη γλώσσα. Είναι αυτός που πιστεύει στη γλώσσα του ως αξία, δηλαδή ως φυσικό συμπλήρωμα της σκέψης του, ως πολιτιστική κληρονομιά του και, τελικά, ως ταυτότητα. Είναι ο ομιλητής που έχει συναίσθηση ότι στην αναμέτρησή του με τη γλώσσα είναι εκ των προτέρων «ηττημένος», επιμένει όμως να αγωνίζεται για μια «αξιοπρεπή ήττα», στην οποία ο λόγος του δε θα έχει, κατά το δυνατόν, προδώσει τη σκέψη του, αξιοποιώντας τις δυνατότητες που του παρέχει η γλώσσα του. Χρειάζεται ταπεινοσύνη και αίσθηση ορίων για να «νογεί» ο ομιλητής, να έχει επίγνωση των πεπερασμένων δυνάμεών του σε σχέση με τον κολοσσό κάθε φυσικής γλώσσας, ιδίως μιας πολιτιστικά καλλιεργημένης γλώσσας που συμβαίνει να είναι η Ελληνική.

Ωστόσο, αυτή η αδυναμία είναι συγχρόνως και μια διανοητική πρόκληση για κάθε ομιλητή να κατακτήσει τη γλώσσα του σε τέτοια έκταση και τόσο βάθος ώστε να εξασφαλίσει τη μεγαλύτερη δυνατή ποιότητα στον λόγο του. Ο Βιτγκενστάιν δεν μας έχει διδάξει μόνο ότι τα όρια του κόσμου μας είναι τα όρια της γλώσσας μας, αλλά μας έχει εμπυχω-

σει ότι μπορούμε να εκφράσουμε καθαρά με τη γλώσσα μας ό,τι συλλαμβάνουμε καθαρά με τον νου μας. Η καθαρότητα της σκέψης μας δηλαδή εξασφαλίζει και την ποιότητα του λόγου μας. Άλλη πρόκληση αυτή, άλλος παράλληλος αγώνας. Αυτός όμως ο διπλός αγώνας δικαιώνει την ύπαρξή μας και, στην πράξη, χαράσσει τα όρια της ελευθερίας μας που είναι συνυφασμένα με τη σκέψη και τη γλώσσα μας. Αυτός ο αγώνας και αυτή η αγωνία εκφράζονται με αφοπλιστική απλότητα και ευθυβολία στα λόγια του μεγάλου στοχαστή-ποιητή, του Διονυσίου Σολωμού, «μήγαρις (= μήπως) πως έχω άλλο τι στον νου μου πάρεξ (= εκτός από) ελευθερία και γλώσσα».

Γιώργος Μπαμπινιώτης³ (2014)

Υπάρχει ιδανικός ομιλητής της γλώσσας;

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Ποιος είναι το θέμα (βασική και κατευθυντήρια ιδέα) του κειμένου;
2. Ποιος είναι ο συγγραφέας του κειμένου και σε ποιο ακροατήριο απευθύνεται; Ποια είναι, κατά τη γνώμη σας, η σχέση που αναπτύσσεται μεταξύ τους;
3. Ποιος είναι ο τρόπος επικοινωνίας που επέλεξε ο συγγραφέας, για να απευθυνθεί στο ακροατήριό του, προκειμένου να επιτύχει τον σκοπό του (κατευθυντήρια ιδέα);
4. Ποιος είναι ο ρόλος του ερωτήματος στον τίτλο του κειμένου;
5. Να δικαιολογήσετε τη χρήση του α' ενικού προσώπου στην α' παράγραφο («Δεν υπάρχει ... κρίση των αναγνωστών») του κειμένου.
6. Ποια είναι η αποδεικτέα θέση (ισχυρισμός) της β' παραγράφου («Καταρχάς, τι θα σημαίνει ... συγκεκριμένης γλώσσας») του κειμένου; Σε ποια δεδομένα στηρίζει την επιχειρηματολογία του; Ποια γενική αρχή (εγγύηση) συσχετίζει τα δεδομένα αυτά με τον ισχυρισμό;
7. Αντλώντας πληροφορίες από το κείμενο (δεδομένα & εγγυήσεις), να γράψετε μία παράγραφο (100 έως 120 λέξεις), στην οποία να αποδεικνύεται ο ισχυρισμός: «Κάθε φυσικός ομιλητής μιας γλώσσας οφείλει να πασχίζει αδιάκοπα να αρθρώνει ποιοτικό λόγο».
8. Ποια είναι η βασική ιδέα στη γ' παράγραφο («Αυτό που υπάρχει ... η Ελληνική») του κειμένου; Σε ποια πρόταση της παραγράφου εισάγεται; Με ποιον τρόπο διατηρείται και επεκτείνεται η πληροφορία αυτή στις υπόλοιπες προτάσεις της παραγράφου;

³ Ο Γιώργος Μπαμπινιώτης είναι Ομότιμος Καθηγητής Γλωσσολογίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Έχει διατελέσει υπουργός Παιδείας, Πρύτανης του Πανεπιστημίου Αθηνών και υπεύθυνος του «Κέντρου Λεξικολογίας».

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΛΟΓΟΥ

ΘΕΜΑ 1.1.

Με αφορμή την Παγκόσμια Ημέρα Μητρικής Γλώσσας (21 Φεβρουαρίου) δημοσιεύετε ένα κείμενο προβληματισμού στην ιστοσελίδα του σχολείου σας (300 έως 400 λέξεις), στο οποίο αναδεικνύετε τη σημασία της μητρικής γλώσσας (στην ατομική και κοινωνική της διάσταση) και προτείνετε τρόπους με τους οποίους θα μπορούσε να βελτιωθεί η παρεχόμενη στους νέους γλωσσική αγωγή.

ΘΕΜΑ 1.2.

Με αφορμή τη διαπίστωση πως η γλωσσική διδασκαλία και γενικότερα η ελληνική εκπαίδευση δίνει προτεραιότητα στον γραπτό λόγο και υποτιμά την προφορική έκφραση, αποστέλλετε μία επιστολή (300 έως 400 λέξεις) προς το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής (ΙΕΠ), στην οποία επιχειρηματολογείτε υπέρ της αναγκαιότητας ισότιμης διδασκαλίας και των δύο μορφών λόγου.

ΔΟΚΙΜΑΣΙΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

ΚΕΙΜΕΝΟ

Υπάρχει ιδανικός ομιλητής της γλώσσας;

Δεν υπάρχει στη γλώσσα «ιδανικός ομιλητής». Θα διατυπώσω εδώ μερικές σκέψεις για το θέμα αυτό, τις οποίες θέτω στην κρίση των αναγνωστών.

Καταρχάς, τι θα σήμαινε και ποιος θα χαρακτηριζόταν «ιδανικός ομιλητής»; Θα ήταν, νομίζω, αυτονόητα αυτός που κατέχει πλήρως τη μητρική του γλώσσα σε όλα τα επίπεδα και που την χρησιμοποιεί άψογα στον προφορικό και τον γραπτό του λόγο. Τι σημαίνει όμως αυτό στην πράξη; Ότι γνωρίζει άριστα όλο τον **λεξιλογικό θησαυρό** μιας γλώσσας, όλο τον γραμματικό μηχανισμό και όλες τις δυνατές συντακτικές λειτουργίες της γλώσσας. Ακόμη, ότι γνωρίζει την ιστορική γραφή (ορθογραφία) όλων των λέξεων και τύπων και, το κυριότερο, ότι γνωρίζει όλο το φάσμα εφαρμογής των χρήσεων λέξεων, τύπων και συντακτικών δομών στα διάφορα επίπεδα της **πραγματικής επικοινωνίας**. Αν, λοιπόν, σκεφθούμε τον όγκο, τις διαστάσεις και την πολυπλοκότητα αυτής της γνώσης, μπορούμε να καταλάβουμε γιατί είναι ανέφικτο να υπάρξει «ιδανικός ομιλητής», δηλαδή ένα ιδανικό πρότυπο γνώσης και χρήσης μιας συγκεκριμένης γλώσσας.

Αυτό που υπάρχει είναι ο «προσεκτικός ομιλητής», δηλαδή ο ευαίσθητος χρήστης, που πασχίζει ακατάπαυστα να αρθρώνει ποιοτικό λόγο. Είναι αυτός που καλλιεργεί και εμπλουτίζει συνεχώς τη γνώση του στη γλώσσα με διαβάσματα και ακούσματα, με συνεχή άσκηση στην παραγωγή και κατανόηση κειμένων (προφορικών και γραπτών), με **εντατική προσπάθεια** για κατάλληλες επιλογές σε όλα τα επίπεδα, με ανεπτυγμένο γλωσσικό αίσθημα και διά βίου μαθητεία στη γλώσσα. Είναι αυτός που πιστεύει στη γλώσσα του ως αξία, δηλαδή ως φυσικό συμπλήρωμα της σκέψης του, ως **πολιτιστική κληρονομιά** του και, τελικά, ως ταυτότητα. Είναι ο ομιλητής που έχει συναίσθηση ότι στην αναμέτρησή του με τη γλώσσα είναι εκ των προτέρων «ηττημένος», επιμένει όμως να αγωνίζεται για μια «αξιοπρεπή ήττα», στην οποία ο λόγος του δε θα έχει, κατά το δυνατόν, προδώσει τη σκέψη του, αξιοποιώντας τις δυνατότητες που του παρέχει η γλώσσα του. Χρειάζεται ταπεινοσύνη και αίσθηση ορίων για να «νογάει» ο ομιλητής, να έχει επίγνωση των πεπερασμένων δυνάμεών του σε σχέση με τον κολοσσό κάθε φυσικής γλώσσας, ιδίως μιας πολιτιστικά καλλιεργημένης γλώσσας που συμβαίνει να είναι η Ελληνική.

Ωστόσο, αυτή η αδυναμία είναι συγχρόνως και μια διανοητική πρόκληση για κάθε ομιλητή να κατακτήσει τη γλώσσα του σε τέτοια έκταση και τόσο βάθος ώστε να εξασφαλίσει τη μεγαλύτερη δυνατή **ποιότητα στον λόγο** του. Ο Βιτγκενστάιν δεν μας έχει διδάξει μόνο ότι τα όρια του κόσμου μας είναι τα όρια της γλώσσας μας, αλλά μας έχει εμπυ-
χώσει ότι μπορούμε να εκφράσουμε καθαρά με τη γλώσσα μας ό,τι συλλαμβάνουμε καθαρά με τον νου μας. Η καθαρότητα της σκέψης μας δηλαδή εξασφαλίζει και την ποιότητα του λόγου μας. Άλλη πρόκληση αυτή, άλλος παράλληλος αγώνας. Αυτός όμως ο διπλός αγώνας δικαιώνει την ύπαρξή μας και, στην πράξη, χαράσσει τα όρια της ελευθερίας μας που είναι συνυφασμένα με τη σκέψη και τη γλώσσα μας. Αυτός ο αγώνας και αυτή η αγωνία εκφράζονται με αφοπλιστική απλότητα και ευθυβολία στα λόγια του μεγάλου στοχαστή-ποιητή, του Διονυσίου Σολωμού, «μήγαρις (= μήπως) πως έχω άλλο τι στον νου μου πάρεξ (= εκτός από) ελευθερία και γλώσσα».

Γεώργιος Μπαμπινιώτης, εφ. Το Βήμα, 01-03-2014 (διασκευή)

ΘΕΜΑΤΑ

(επιλέξτε μία άσκηση από κάθε θέμα)

ΘΕΜΑ Α₁. (μονάδες 15)

[α] Ποιος θεωρείται «προσεκτικός ομιλητής» της γλώσσας και ποιος θα μπορούσε να χαρακτηριστεί «ιδανικός μιλητής της γλώσσας», σύμφωνα με τον συγγραφέα του κειμένου; (60 έως 80 λέξεις)

[β] Για ποιον λόγο, σύμφωνα με τον συγγραφέα του κειμένου, δεν είναι δυνατόν να υπάρξει «ιδανικός ομιλητής» της γλώσσας; (60 έως 80 λέξεις)

[γ] Με ποιους τρόπους, σύμφωνα με τον συγγραφέα του κειμένου, ο ομιλητής μπορεί να καλλιεργεί και να εμπλουτίζει τη γνώση του για τη γλώσσα; (60 έως 80 λέξεις)

ΘΕΜΑ Α₂. (μονάδες 10)

[α] Να δώσετε από έναν πλαγιότιτλο στη β' παράγραφο («Καταρχάς, ... γλώσσας») και στην γ' παράγραφο («Αυτό που υπάρχει ... η Ελληνική») του κειμένου.

[β] Να χωρίσετε σε δύο παραγράφους την γ' παράγραφο («Αυτό που υπάρχει ... η Ελληνική») του κειμένου και να αιτιολογήσετε τη διαφορετική παραγραφοποίηση.

[γ] Να καταγράψετε τα δομικά μέρη και τον τρόπο ανάπτυξης της β' παραγράφου του κειμένου. Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας με την αναφορά σε συγκεκριμένα χωρία της παραγράφου.

[δ] Να καταγράψετε τις λέξεις ή φράσεις με τις οποίες επιτυγχάνεται η συνοχή μεταξύ των παραγράφων του κειμένου.

ΘΕΜΑ Β₁. (μονάδες 15)

[α] Να συντάξετε μία παράγραφο 60 έως 80 λέξεων, στην οποία να χρησιμοποιήσετε τις φράσεις του κειμένου με έντονη γραφή: «**λεξιλογικό θησαυρό**», «**πραγματικής επικοινωνίας**», «**εντατική προσπάθεια**», «**πολιτιστική κληρονομιά**», «**ποιότητα στον λόγο**».

[β] 1) «Ο ευαίσθητος χρήστης [...] πασχίζει ακατάπαυστα να αρθρώνει ποιοτικό λόγο»: Να αντικαταστήσετε την υπογραμμισμένη λέξη με μία συνώνυμη, με βάση τη σημασία της στο κείμενο, και να χρησιμοποιήσετε τη συνώνυμη λέξη σε μία πρόταση που θα δημιουργήσετε. 2) «Μας έχει **εμψυχώσει**»: Να αντικαταστήσετε την υπογραμμισμένη λέξη με μία συνώνυμη, με βάση τη σημασία της στο κείμενο, και να τη χρησιμοποιήσετε σε μία πρόταση που θα δημιουργήσετε.

[γ] «μήγαρις πως έχω άλλο τι στον νου μου πάρεξ ελευθερία και γλώσσα»: Χρησιμοποιώντας τη φράση αυτή, να γράψετε μία παράγραφο 50 έως 60 λέξεων.

ΘΕΜΑ Β₂. (μονάδες 10)

[α] «Ο Βιτγκενστάιν δε μας είχε διδάξει μόνο»: Να αιτιολογήσετε την επιλογή της ενεργητικής σύνταξης από τον συγγραφέα και να μετατρέψετε την ενεργητική σύνταξη σε παθητική.

[β] Να επισημάνετε ποιες από τις παρακάτω φράσεις και προτάσεις του κειμένου χρησιμοποιούνται με κυριολεκτική/ δηλωτική και ποιες με μεταφορική/ συνυποδηλωτική σημασία: 1) «γνωρίζει την ιστορική γραφή (ορθογραφία) όλων των λέξεων». 2) «στην αναμέτρησή του με τη γλώσσα». 3) «με τον κολοσσό κάθε φυσικής γλώσσας».

[γ] Το κείμενο κλείνει με τα λόγια του ποιητή Διονυσίου Σολωμού: «μήγαρις πως έχω άλλο τι στον νου μου πάρεξ ελευθερία και γλώσσα». Γιατί ο συγγραφέας επιλέγει αυτόν τον τρόπο για να κλείσει το κείμενό του;

[δ] Να δικαιολογήσετε τη χρήση του ρητορικού ερωτήματος στον τίτλο του κειμένου.

ΘΕΜΑ Γ. (μονάδες 50)

[α] Με αφορμή την Παγκόσμια Ημέρα Μητρικής Γλώσσας (21 Φεβρουαρίου) δημοσιεύετε ένα κείμενο στην εφημερίδα του σχολείου σας (περίπου 450 λέξεις), στο οποίο αναδεικνύετε τη σημασία της προστασίας και της καλλιέργειας της μητρικής γλώσσας και προτείνετε τρόπους με τους οποίους το σχολείο θα μπορούσε να βελτιώσει την παρεχόμενη στους μαθητές του γλωσσική εκπαίδευση.

[β] Με αφορμή τη διαπίστωση πως η γλωσσική διδασκαλία και γενικότερα η ελληνική εκπαίδευση δίνει προτεραιότητα στον γραπτό λόγο και υποτιμά την προφορική έκφραση, δημοσιεύετε ένα κείμενο στην εφημερίδα του σχολείου σας (περίπου 450 λέξεις), στο οποίο, προκειμένου να αναδείξετε την ισοτιμία των δύο αυτών μορφών έκφρασης, αναλύετε τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους.

Δίκτυο 2

Ελληνική Γλώσσα

ΘΕΜΑΤΙΚΟΣ ΑΞΟΝΑΣ: Γλώσσα: Λόγος & Διάλογος

ΔΙΚΤΥΟ: Ελληνική Γλώσσα

ΧΡΟΝΟΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: 8 Διδακτικές Ώρες

ΣΥΝΤΑΚΤΗΣ: Γιάννης Ι. Πασσάς

ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

- (γνώσεις για τον κόσμο) Να κατανοήσουν οι μαθητές πως:
 - οι αντιλήψεις ενός λαού για τη γλώσσα του αντικατοπτρίζουν τη συλλογική του αυτοεικόνα.
 - η μεταβολή και ο δανεισμός αποτελούν φυσικά φαινόμενα για μια γλώσσα και όχι ενδείξεις συρρίκνωσης της Ελληνικής.
- (γνώσεις για τη γλώσσα): Να κατανοήσουν οι μαθητές:
 - τον τρόπο μελέτης ενός πολυτροπικού κειμένου.
 - τα δομικά μέρη του επιχειρήματος.
 - τα κριτήρια αξιολόγησης ενός επιχειρήματος.
 - την παρουσία της δεοντικής τροπικότητας στον λόγο της πειθούς.
 - τη χρήση των ρηματικών προσώπων στον λόγο της πειθούς.
 - τον τρόπο οργάνωσης μιας παραγράφου στην οποία αναπτύσσονται αιτιώδεις σχέσεις και παραδείγματα.
 - τον τρόπο σύνταξης του διαγράμματος ενός κειμένου.
 - τη χρήση των σχολιαστικών σημείων στίξης.

ΚΕΙΜΕΝΑ

Ακαδημία Αθηνών. (2001). *Διακήρυξη εναντίον κάθε προσπάθειας για την αντικατάσταση του ελληνικού αλφαβήτου από το λατινικό*. Ανακτήθηκε από <http://www.academyofathens.gr/ecportal.asp?id=1123&nt=18&lang=1>

Greek IBBY. (2018). *Ημέρα Ελληνικής Γλώσσας - 9 Φεβρουαρίου 2018*. Ανακτήθηκε από <https://web.facebook.com/ibbygreece/photos/rpp.114533645292507/1600555486690308/?type=3&theater&rdc=1&rdr>

Μπαμπινιώτης, Γ. (2010). *Διαλογισμοί για τη γλώσσα και για τη γλώσσας μας*, σσ. 135-136. Αθήνα: Καστανιώτης.

Πλωρίτης, Μ. (1998). *Πλούτη και πτωχεύσεις της γλώσσας μας. Τέχνη, γλώσσα και εξουσία*. Αθήνα: Καστανιώτης.

ΚΕΙΜΕΝΟ 1

[Ημέρα Ελληνικής Γλώσσας]

Ημέρα Ελληνικής Γλώσσας – 9 Φεβρουαρίου 2018

Η ελληνική γλώσσα είναι ψυχή, η ψυχή του πολιτισμού. Μια ψυχή όλο φως, που διαχέεται σε όλη τη Γη, διαθλάται σε πολλές άλλες γλώσσες, αντανακλά την ιστορία της ανθρωπότητας. Κι όπως χωρίς φως δεν υπάρχει ζωή, έτσι και χωρίς γλώσσα δεν υπάρχει πολιτισμός. Σε αυτή τραγούδησε ο Όμηρος, σε αυτή δίδαξαν οι αρχαίοι τραγικοί, σε αυτή έγραψαν οι σύγχρονοι ποιητές. Σε αυτή τη γλώσσα ο άνθρωπος προσπάθησε να φτιάξει ένα σύστημα δικαίου, να συνυπάρχουμε όλοι οι άνθρωποι μαζί, κι έτσι γεννήθηκε η Δημοκρατία. Σε αυτή ο άνθρωπος ανέπτυξε τη φιλοσοφία, την επιστήμη, την τέχνη. Ακόμη και σήμερα όταν μια γλώσσα μιλάει για φιλοσοφία, επιστήμη και τέχνη δανείζεται λέξεις από την ελληνική γλώσσα. Αν για κάποιον λόγο οι ελληνικές λέξεις μια μέρα αποφάσιζαν να φύγουν, δεν θα ήταν μόνο οι Έλληνες που δεν θα μπορούσαν να σκεφτούν και να συνομιλήσουν. Σε όλες τις γλώσσες, ιδίως σε τομείς όπως η φιλοσοφία και οι επιστήμες, θα έπεφτε σκοτάδι. Γιατί η ελληνική γλώσσα είναι φως, το φως του πολιτισμού. Ένα φως όλο ψυχή.

Κείμενο: Βαγγέλης Ηλιόπουλος
Υποψήφιος για το Βραβείο Άντερσεν 2018
Πρεσβευτής Παιδικού & Νεανικού Βιβλίου

Εικονογράφηση: Χρήστος Δήμος
Υποψήφιος για το Βραβείο Άντερσεν 2018
Πρεσβευτής Παιδικού & Νεανικού Βιβλίου

Όλοι μαζί μπορούμε να βοηθήσουμε την ελληνική γλώσσα να ταξιδέψει! Μεταφράστε το μήνυμα στη γλώσσα της χώρας που ζείτε και αναρτήστε το σε έντυπα, σελίδες κοινωνικής δικτύωσης, κ.ά. χρησιμοποιώντας τα επίσημα **#ημέρα_ελληνικής_γλώσσας** & **#greeklangday**. Στείλτε ένα αντίγραφο στο: ggae@ggae.gr & ibbyreadandshare@gmail.com

Greek IBBY (2018)

Ημέρα Ελληνικής Γλώσσας

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Τι είδους είναι το κείμενο αυτό;
2. Ποιο είναι το θέμα και η δομή του;
3. Ποιοι, κατά τη γνώμη σας, το δημιούργησαν, σε ποιους απευθύνονται και για ποιον σκοπό;
4. Ποιους δεν αφορά το κείμενο αυτό; Ποιοι αποκλείονται;
5. Τι θα υποστήριζαν όσοι είναι αντίθετοι με τον σκοπό και το περιεχόμενό του;
6. Στο κείμενο αυτό ενσωματώνεται και μία εικόνα. Τι εξυπηρετεί, κατά τη γνώμη σας, η ενσωμάτωσή της;

ΚΕΙΜΕΝΟ 2

Διακήρυξη εναντίον κάθε προσπάθειας για την αντικατάσταση του ελληνικού αλφαβήτου από το λατινικό

Τον τελευταίο καιρό έχει αρχίσει να εκδηλώνεται μια τάση να αντικατασταθεί το ελληνικό αλφάβητο από το λατινικό. Η τάση αυτή γίνεται φανερή κυρίως σε κείμενα παραγόμενα από ηλεκτρονικούς υπολογιστές -με χρήστες κρατικές υπηρεσίες ακόμη και ΑΕΙ, σε κείμενα προβαλλόμενα από την τηλεόραση, αλλά και από σχετικές προτροπές ξένων ραδιοφωνικών σταθμών. Είναι χαρακτηριστικό ότι η προσπάθεια αυτή, η οποία θα καταφέρει καίριο πλήγμα κατά της ελληνικής σκέψης και όλων των πτυχών του ελληνικού πολιτισμού που εκφράζονται με γραπτά κείμενα, αλλά και των γένει ανθρωπιστικών σπουδών, έφτασε μέχρι να απασχολήσει τον Τύπο και να αποτελέσει αντικείμενο ερωτήσεων βουλευτών προς τον Υπουργό Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων.

Η γλώσσα μας η αρχαιότατη, αλλά πάντα σύγχρονη και ζώσα, αυτή η γλώσσα που επλούτισε όχι μόνο τη λατινική, αλλά και τις κυριότερες ευρωπαϊκές γλώσσες, που έχει και οπτικά συνδεθεί άρρηκτα με το αλφάβητό της, δεν είναι δυνατό να υποστεί μείωση με την κατάργησή του από εμάς τους ίδιους. Είναι αδιανόητο να δεχθούμε ως Έλληνες τη μεταμφίεση της γραφής μας με την κατάργηση πολλών γραμμάτων της, που δεν πέρασαν στο λατινικό αλφάβητο, και με την αντικατάστασή τους από άλλα υποτίθεται ηχητικώς παραπλήσια γράμμάτά του.

Όταν άλλοι λαοί, όπως π.χ. Γάλλοι και Ισπανοί, μάχονται ως σήμερα να διατηρήσουν μέχρι την τελευταία τους λεπτομέρεια τον τρόπο γραφής των κειμένων τους με το δικό τους αλφάβητο, εδώ, με τη δικαιολογία της δήθεν διευκόλυνσής μας στην παγκόσμια επικοινωνία, επιχειρείται η αντικατάσταση του ελληνικού αλφαβήτου των 2.500 και πλέον χρόνων με το λατινικό. Ως λαός, που μέσα από το ίδιο αλφάβητο της γλώσσας του μετέδωσε τον πολιτισμό σε όλο των κόσμο, εμείς οι Έλληνες δεν είναι δυνατόν παρά να αρνούμεθα να εγκαταλείψουμε την ιστορική μας γραφή. Όχι μόνο γιατί αχρηστεύεται ένα από τα θεμελιακά στοιχεία του πολιτισμού μας, αποκόβοντάς μας από τις μέχρι σήμερα εκδηλώσεις του, αλλά και γιατί έτσι αγνοείται η σχέση αλφαβήτου και γλώσσας. Μιας γλώσσας, που ο τρόπος της γραπτής της απόδοσης έμεινε αναλλοίωτος επί ολόκληρες χιλιετίες ως σήμερα.

Θεωρούμε α ν ό σ ι α αλλά και α ν ό η τ η κάθε προσπάθεια να αντικατασταθεί η ελληνική γραφή στο λίκνο της, εφ' όσον μάλιστα σε άλλες χώρες ανάλογες απόπειρες

μεταβολής του τρόπου γραφής -σε μερικές περιπτώσεις πολύ δυσχερέστερης της ελληνικής- προσέκρουσαν στην καθολική και οργισμένη αντίδραση των λαών των χωρών αυτών. Όπως και επί Ενετών, όταν αυτοί στα μέρη που κυριαρχούσαν προσπάθησαν να αντικαταστήσουν στα ελληνικά κείμενα τους ελληνικούς χαρακτήρες με λατινικούς, έτσι και τώρα θα αντισταθούμε, καλώντας όλους τους συνέλληνες ν' αντιδράσουν για την πρόρριζα εξαφάνιση των ανίερων αυτών σχεδίων.

Οι υπογράφωντες:

1. Αθανασιάδης Τάσος
2. Αλεξόπουλος Καίσαρ
3. Αρτεμιάδης Νικόλαος
4. Βλάχος Άγγελος
5. Βοκοτόπουλος Παναγιώτης
6. Γεωργιάδης Απόστολος
7. Γρόλλιος Κωνσταντίνος
8. Δεσποτόπουλος Κωνσταντίνος
9. Δρακάτος Κωνσταντίνος
10. Ζηζιούλας Ιωάννης Μητροπολίτης Περγάμου
11. Ιακωβίδης Σπυρίδων
12. Καμπανέλλης Ιάκωβος
13. Καμπίτογλου Αλέξανδρος
14. Καμπύλης Αθανάσιος
15. Κονομής Νικόλαος
16. Κοντόπουλος Γεώργιος
17. Κουνάδης Αντώνιος
18. Λαΐου Αγγελική
19. Λιγομενίδης Πάνος
20. Μανούσος Μανούσακας
21. Ματσανιώτης Νικόλος
22. Μητσόπουλος Γεώργιος
23. Μουτσόπουλος Ευάγγελος
24. Μυλωνάς Παύλος
25. Νανόπουλος Δημήτριος
26. Παλλάντιος Μενέλαος
27. Παππάς Ιωάννης

-
28. Παρισάκης Γεώργιος
 29. Πεσμαζόγλου Ιωάννης
 30. Πετράκος Βασίλειος
 31. Ρούκουνας Εμμανουήλ
 32. Σακελλαρίου Μιχαήλ
 33. Σαράντη Γαλάτεια
 34. Σκαλκέας Γρηγόριος
 35. Στεφανής Κωνσταντίνος
 36. Τέτσης Παναγιώτης
 37. Τούντας Κωνσταντίνος
 38. Τριχόπουλος Δημήτριος
 39. Χατζηϊωάννου Θεμιστοκλής
 40. Χρήστου Χρύσανθος

Ακαδημία Αθηνών (2001)

*Διακήρυξη εναντίον κάθε προσπάθειας για την αντικατάσταση του ελληνικού αλφαβήτου
από το λατινικό*

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Τι είδους είναι το κείμενο που διαβάσατε;
2. Ποιο είναι το θέμα του;
3. Ποιος είναι ο συντάκτης του και σε ποιο ακροατήριο απευθύνεται; Ποιος είναι ο σκοπός του;
4. Για ποιον λόγο παρατίθενται τα ονόματα των συντακτών στο τέλος του κειμένου;
5. Στο κείμενο κυριαρχεί το α' πληθυντικό πρόσωπο. Για ποιον λόγο, κατά τη γνώμη σας, οι συντάκτες του έκαναν αυτή την επιλογή;
6. Για ποιον λόγο οι λέξεις «ανόσια» και «ανόητη» είναι γραμμένες με διπλό διάστημα;
7. Παρατηρήστε προσεκτικά τη β' παράγραφο («Η γλώσσα μας ... γράμματά του») του κειμένου. Ποιος είναι ο ισχυρισμός που προβάλλεται; Σε ποια δεδομένα στηρίζεται το επιχείρημα; Ποια γενική αρχή - εγγύηση συνδέει τα δεδομένα αυτά με τον ισχυρισμό; Πόσο πειστικό θεωρείτε το επιχείρημα;
8. Με ποιον τρόπο οι συντάκτες του κειμένου επιχειρούν να πείσουν τον αναγνώστη για την αλήθεια της άποψής τους στην τελευταία παράγραφο («Θεωρούν ανόητη ... ανίερων αυτών σχεδίων») του κειμένου;

-
9. Χαρακτηριστικό του λόγου της πειθούς είναι η χρήση της δεοντικής τροπικότητας. Με ποιον τρόπο εμφανίζεται η τροπικότητα αυτή στο κείμενο;
10. Στην παράγραφο που ακολουθεί να εντοπίσετε τα δομικά μέρη του επιχειρήματος: α. Ισχυρισμός (= αποδεικτέα θέση). β. Βαθμός βεβαιότητας (= δείκτης που καθορίζει τον βαθμό ισχύος του ισχυρισμού). γ. Δεδομένα (= στοιχεία στα οποία βασίζεται η αλήθεια του ισχυρισμού). δ. Εγγυήσεις (= γενικά αποδεκτές απόψεις που συνδέουν τα Δεδομένα με τον Ισχυρισμό). ε. Υποστήριξη (= στοιχεία που ενισχύουν τις Εγγυήσεις). στ. Αντίκρουση (= αντίλογος). Στη συνέχεια να μελετήσετε τη θέση των στοιχείων αυτών στη δομή της παραγράφου (θεματική πρόταση - λεπτομέρειες - κατακλείδα) και να καταγράψετε τα συμπεράσματά σας.

Η χρήση των greeklish δεν είναι γενικά ένα φαινόμενο που δικαιολογεί τον πανικό που αποπνέει το διάγγελμα των 40 Ακαδημαϊκών. Γιατί χρησιμοποιείται κατά κύριο λόγο στην ηλεκτρονική επικοινωνία (Instagram, Facebook, Viber κτλ.) μεταξύ των νέων ανθρώπων και όχι ένας γενικευμένος τρόπος επικοινωνίας που κυριαρχεί στην ελληνική κοινωνία. Ως ένα τμήμα επομένως της «γλώσσας των νέων» θα έπρεπε περισσότερο να θεωρείται ένδειξη της νεανικής αντιδραστικότητας ή της τάσης πειραματισμού των εφήβων, που εγκαταλείπεται σταδιακά με το πέρασμα στην ωριμότητα, παρά απειλή για μια γλώσσα με τεράστια γραπτή παράδοση χιλιετιών. Αυτό βέβαια δε σημαίνει πως πρέπει να μας αφήνουν απαθείς οι χαμηλές επιδόσεις των νέων στην παραγωγή γραπτού λόγου γενικότερα, ωστόσο αυτές δεν πρέπει να συνδέονται αποκλειστικά με τη χρήση των greeklish.

ΚΕΙΜΕΝΟ 3

Πλούτη και πτωχεύσεις της γλώσσας μας

Στις συζητήσεις και τις ιερεμιάδες για τα «πάθη» της Δημοτικής ακούγεται συχνά πως η γλώσσα μας όλο και «φτωχαίνει», όλο και συρρικνώνεται το λεξιλόγιό της, ενώ παράλληλα κατακλύζεται από πλήθος κακόζηλες λέξεις, που εισάγονται ατελώς απ' έξω ή κατασκευάζονται ευτελώς εδώ. Πόσο βάσιμες είναι αυτές οι ανησυχίες; Και σε ποιο βαθμό απειλούν την υπόσταση της γλώσσας μας, όπως λέγεται πότε - πότε; Ας δούμε μια - μια τις περιπτώσεις και τις επιπτώσεις τους.

Δε «φτωχαίνει» μια γλώσσα όταν, με το πέρασμα των χρόνων, αχρηστεύονται και χάνονται ορισμένοι τύποι της. Είναι αδήριτος νόμος της γλωσσικής εξέλιξης ν' «αποβάλλονται» όσα δεν υπηρετούν πια τη γλωσσική επικοινωνία - νόμος που κανένας γλωσσαμύτορας ηνίοχος δεν μπορεί να τον αναχαιτίσει. Τέτοιες «αβαρίες» σημειώνονται σε όλες τις γλώσσες του κόσμου. Σ' εμάς, λ.χ., ο δυϊκός αριθμός εξαφανίστηκε απ' την αλεξανδρινή εποχή, και καταπόδι τον ακολούθησε η ευκτική. Η δοτική παραμερίστηκε στο Βυζάντιο, το απαρέμφατο χάθηκε στη μεταβυζαντινή «κοινή». Ωστόσο, η γλώσσα δε «φτώχυνε» - εξελίχθηκε φυσιολογικά. Άλλοι τύποι -είτε πιο απλοί, είτε περιφραστικοί- πήραν τη θέση των «χαμένων». Κι όσο κι αν θρηνολόγησαν ή θρηνολογούν ακόμα μερικοί για την αδόκητη απώλεια απαρεμφάτων και δυϊκών, τον τελευταίο λόγο τον έχει, παντού και πάντα, ο μεγάλος γλωσσικός νομοθέτης, ο λαός.

Δε «φτωχαίνει» μια γλώσσα όταν απλουστεύεται η ορθογραφία της κι ο τονισμός της. Λίγοι, νομίζω, υποστηρίζουν πια την ακραία λύση: την αντικατάσταση της ιστορικής ορθογραφίας με καθαρά φωνητική. Αυτό το τελευταίο, ναι, θα ήταν φτώχεμα της γλώσσας, γιατί η ιστορική ορθογραφία περικλείει και μεταφέρει την παράδοση, την ιστορία, το «ήθος» μιας γλώσσας. Και πολύ λίγο «ελληνικές» θα μας φαίνονταν γραφές όπως: «ι κι βέρνισι κε ι αντιπολίτεφσι ετιμάζοντε για τιν εκλογικί αναμέτρισι»... Αλλά η γλώσσα δεν παθαίνει τίποτα αν απλοποιηθούν ορισμένοι ορθογραφικοί τύποι της που έχουν χάσει κάθε νόημα πια. Σε τι ζημιώθηκε, αλήθεια, η νεοελληνική επειδή «συνταξιοδοτήσαμε» τις υπογεγραμμένες και τις υποτακτικές, τις βαρείες και τα ρ με δασεία (!) και τ' άλλα τέτοια δασκαλίστικα «χαρχάλια»; Όσο για την υιοθέτηση του μονοτονικού συστήματος, νομίζω πως έχει γίνει πια κοινή συνείδηση ότι «τα περισσά πνεύματα εκ του πονηρού ή έστω εκ του περιττού εστί».

Αντίθετα, δεν «πλουταίνει» πάντα μια γλώσσα η εισροή ξένων λέξεων στο αίμα της. Τέτοιες επιδρομές γνώρισαν, φυσικά, όλες οι γλώσσες της οικουμένης -και η ελληνική

έχει «δανείσει» άπειρες λέξεις σ' άπειρες συναδέλφους της. Αυτός στάθηκε, άλλωστε, ο μοναδικός «ιμπεριαλισμός» μας. Τώρα, αντιστράφηκαν οι όροι, και το φαινόμενο της ξενικής εισβολής έχει πάρει διαστάσεις ιλαράς, τόσο εξαιτίας της πατρογονικής ξενομανίας μας (λίγα «γαλλικούλια» ή «αγγλικούλια» δίνουν άλλο «σικ» στην «κονβερσασιόν»), όσο κι εξαιτίας των αμέτρητων ξένων τεχνικών κι επιστημονικών όρων, που μπαίνουν ατελώνιστοι στη γλωσσική μας επικράτεια. Αν το πρώτο είναι γελοίο, το δεύτερο ήταν «μοιραίο», αφού επιστήμη και τεχνολογία μάς έρχονται απέξω, κουβαλώντας και τους όρους που τις εκφράζουν. Ελάσσων προσπάθεια (πού να σπαζοκεφαλιάζουμε τώρα να μεταφράζουμε ορολογίες!) και μείζων ξενοπληξία συνεργήσανε ώστε, σήμερα, ένα μέρος του λεξιλογίου μας να μοιάζει με κουρελού από λογίς - λογίς ξενικά ρετάλια, κι η νεοελληνική πάει να γίνει «ένα ελληνόμορφο εσπεράντο», «μια γλώσσα εξευτελισμένη, πολύσπερμη και ασπόνδυλη», όπως φοβόταν ο Σεφέρης χρόνια και χρόνια πριν.

Η γλώσσα μας, που άντεξε σε τόσες «βάρβαρες» επιδρομές, κινδυνεύει τάχα απ' την πρόσφατη, «ειρηνική» εισβολή του εξ Εσπερίας «πολιτισμού»; Ο κίνδυνος είναι ίσως σοβαρότερος σήμερα, και επειδή ο αριθμός των ξένων λέξεων είναι πολύ μεγαλύτερος και επειδή όχι μόνο καμιά αντίσταση δεν προβάλλεται στην επέλασή τους, αλλά αντίθετα τους ανοίγονται όλες οι κερκόπορτες απ' τους Εφιάλτες της επιπολαιότητας, της ξενολατρίας, του σνομπισμού, του κρετινισμού. Και το πράγμα γίνεται ακόμα χειρότερο, επειδή δε μας φτάνει ν' αρπάζουμε όποια ξένη λέξη βρούμε μπροστά μας, αλλά και κατασκευάζουμε ξενοειδή λεκτικά τέρατα για τα προϊόντα μας, θέλοντας να τους δώσουμε ευρωπαϊκό χρώμα! (σπορτέξ, μομπιλέξ, ραπτέξ, ηλιθιέξ...).

Αυτή η άκριτη, κακόγουστη, νεοπλουτίστικη εκβαρβάρωση της γλώσσας μας είναι πραγματικά ολέθρια. Κι αν είχαμε λίγη έγνοια για τη γλώσσα μας, θα κάναμε αυτό που έχουν από καιρό κάνει οι Γάλλοι: θα συστήναμε μια επιτροπή από γλωσσολόγους κι άλλους ειδικούς, για ν' αποδώσει υπεύθυνα τους ξένους όρους στα ελληνικά και να καθιερώσει το σωστό νόημα και τη χρήση τους. Αλλά αυτά είναι για τους κουτόφραγκους. Εμείς, οπαδοί της «ελεύθερης σκοποβολής», προτιμάμε ν' αφήνουμε την «ενημέρωση» των Ελλήνων και τον «εξευρωπαϊσμό» τους στα χέρια του οποιουδήποτε αγράμματου μεταφραστή ή δαιμόνιου «μπίζνεσμαν», που ασχημονούν ακατάσχετα, αναίσχυντα κι ανεξέλεγκτα.

Μάριος Πλωρίτης (1998)

Πλούτη και πτωχεύσεις της γλώσσας μας

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Πώς θα χαρακτηρίζατε το ύφος του κειμένου; Πόσο αποτελεσματικό το κρίνετε σε σχέση με το ακροατήριο στο οποίο απευθύνεται και τον σκοπό για τον οποίο γράφτηκε;
2. Το κείμενο αποτελείται από δύο νοηματικές ενότητες. Να τις οριοθετήσετε, να αποδώσετε σε καθεμία έναν τίτλο ενδεικτικό του περιεχομένου της και να καταγράψετε τον τρόπο με τον οποίο συνδέονται μεταξύ τους.
3. Ποια είναι η λειτουργία των ερωτήσεων στο τέλος της α' παραγράφου («Στις συζητήσεις ... και τις επιπτώσεις τους») του κειμένου;
4. Ποια είναι η λειτουργία της τελευταίας παραγράφου («Αυτή η άκριτη ... κι ανεξέλεγκτα») σε σχέση με τις υπόλοιπες παραγράφους του κειμένου;
5. Να καταγράψετε τα δομικά μέρη [θεματική πρόταση, λεπτομέρειες (μείζονες και ελάσσονες), κατακλείδα] των β', γ', δ' και ε' παραγράφων του κειμένου. Με βάση τις πληροφορίες αυτές να συντάξετε το διάγραμμα των παραγράφων αυτών.
6. Στο κείμενο γίνεται έντονη χρήση σχολιαστικών σημείων στίξης. Να τεκμηριώσετε την άποψη αυτή, χρησιμοποιώντας παραδείγματα από το κείμενο, και να δικαιολογήσετε την επιλογή του συγγραφέα.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΛΟΓΟΥ

ΘΕΜΑ 2.1.

Ημερήσια εφημερίδα διοργανώνει αφιέρωμα στο μέλλον των γλωσσών. Στο πλαίσιο του αφιερώματος αυτού δημοσιεύεται ένα άρθρο στο οποίο ο συντάκτης θεωρεί τη γλωσσική μεταβολή, που προέρχεται από την απλούστευση και τον δανεισμό, ως κίνδυνο που απειλεί με εξαφάνιση την ελληνική γλώσσα. Αποφασίζετε, λοιπόν, να του στείλετε μία επιστολή (300 έως 400 λέξεις), με την οποία καταθέτετε τις προσωπικές σας απόψεις για το ζήτημα αυτό.

ΘΕΜΑ 2.2.

Ο Σύλλογος Γονέων και Κηδεμόνων του σχολείου σας διοργανώνει ημερίδα με θέμα το μέλλον της ελληνικής γλώσσας. Ο Πρόεδρος του Συλλόγου στην εισήγησή του θεώρησε κύριο παράγοντα για την κρίση της Ελληνικής τη χρήση των greeklish από τους νέους στη μεταξύ τους γραπτή επικοινωνία. Ζητάτε τον λόγο, για να παρέμβετε ως εκπρόσωποι των συμμαθητών σας, και στην ομιλία σας (περίπου 3 λεπτών ή 300 έως 400 λέξεων σε γραπτό λόγο) επιχειρείτε να αντικρούσετε τα επιχειρήματα του Προέδρου.

ΔΟΚΙΜΑΣΙΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

ΚΕΙΜΕΝΟ

[Η γλώσσα μας σήμερα]

Η ελληνική γλώσσα με τον λεξιλογικό πλούτο και με την εκφραστική δύναμή της δημιούργησε αξιόλογα μνημεία λόγου και πολιτισμού. Παράλληλα, πρόσφερε σε όλες τις γλώσσες του κόσμου βασικούς όρους για την επιστήμη, για την τέχνη και τον φιλοσοφικό στοχασμό. Στην πορεία του χρόνου, βέβαια, και η ελληνική γλώσσα δανείστηκε δημιουργικά λέξεις από άλλες γλώσσες χωρίς να χάσει τη γνησιότητά της.

Οι κοινωνικές συνθήκες και τα μέσα επικοινωνίας είναι, όμως, σήμερα διαφορετικά από άλλοτε. Στην εποχή μας η επαφή μεταξύ των λαών είναι πολύ εύκολη. Η παγκοσμιοποίηση έχει κάνει όλη την υφήλιο μια γειτονιά. Με το διαδίκτυο, την τηλεόραση και το ραδιόφωνο ενημερωνόμαστε πολύ γρήγορα για ό,τι συμβαίνει σε κάθε σημείο της γης. Παράλληλα, η διαφήμιση, το εμπόριο και ο οικονομικός ανταγωνισμός οδηγούν τους ανθρώπους στο κυνήγι του κέρδους. Αυτή η νέα κατάσταση δεν έχει μόνο θετικά στοιχεία. Για τη γλώσσα ιδίως των μικρών πληθυσμιακά λαών αποτελεί δοκιμασία και μεγάλο κίνδυνο.

Ο κίνδυνος αυτός συνίσταται στο ότι οι συνθήκες της σημερινής ζωής, και ιδιαίτερα το εμπορικό πνεύμα, επηρεάζουν αρνητικά την **αφομοιωτική ικανότητα της γλώσσας** μας. Η τάση για ευκολία, η κυριαρχία όρων της τεχνολογίας και του διαδικτύου, τα **διαφημιστικά κόλπα** και η έγχρωμη εικόνα ωθούν τον άνθρωπο στον μιμητισμό, στην αντιγραφή ξένων προτύπων και γλωσσικών στοιχείων.

Το αποτέλεσμα όλων αυτών είναι να αλλοιώνεται το γλωσσικό αίσθημα που διαμόρφωσε ο Νεοέλληνας μιλώντας και ακούγοντας τη μητρική του γλώσσα. Δεχτήκαμε, για παράδειγμα, πλήθος λέξεων που συνδέονται με τη χρήση του υπολογιστή, τον οποίο εντάξαμε στο λεξιλόγιό μας ως computer. Επίσης εκατοντάδες λέξεις που συνδέονται με το φαγητό, όπως φαστ φουντ, σπαγκέτι, χάμπουργκερ, τοστ, ή το ντύσιμο, όπως τζιν, μίνι και άλλες, εντάχθηκαν στο λεξιλόγιό μας. Ακόμα, πλήθος πινακίδων ελληνικών καταστημάτων και εμπορικών κέντρων φέρουν ξενόγλωσσες επιγραφές. Το χειρότερο μάλιστα είναι ότι κατασκευάσαμε λέξεις που δείχνουν ότι χάσαμε το γλωσσικό αισθητήριό μας, όπως σουβλακερί, γυράδικο, φαστφουντάδικο κ.ά.

Για ποιους λόγους, όμως, δανειζόμαστε λέξεις από άλλες γλώσσες; Πολλοί θα απαντήσουν ότι ως λαός έχουμε την ανάγκη να συμβαδίζουμε με την εποχή μας, να μη θεωρηθούμε **οπισθοδρομικοί**, γι' αυτό και χρησιμοποιούμε επιδεικτικά το λεξιλόγιο άλλων γλωσσών. Η τάση μας για μοντερνισμό (να μία ακόμη λέξη ξενικής προέλευσης) και η ξενομανία μας οδηγούν στο να χρησιμοποιούμε ξένες λέξεις και εκφράσεις, ενώ έχουμε τις αντίστοιχες ελληνικές. Πολλοί επαγγελματίες, επίσης, και έμποροι τουριστικών ειδών πιστεύουν ότι το αγοραστικό κοινό, βλέποντας ξενόγλωσσες επιγραφές, εντυπωσιάζεται και προτιμά τα προϊόντα των καταστημάτων τους.

Όλα αυτά σημαίνουν, όπως γίνεται αντιληπτό, ότι υπάρχουν προβλήματα που πρέπει να αντιμετωπίσουμε. Ωστόσο, δεν είναι ανάγκη να χάσουμε την επικοινωνία μας με τους άλλους λαούς, γιατί η επαφή με άλλους πολιτισμούς είναι ευλογία. Πρέπει κυρίως να αποκτήσουμε πιο στέρεη γλωσσική παιδεία. Να επιδιώκουμε, δηλαδή, να σπουδάζουμε συστηματικά την προφορική και τη γραπτή μητρική μας γλώσσα. Έτσι, θα έχουμε τη δυνατότητα να μην αποδεχόμαστε εύκολα **ξένους όρους**, παραμερίζοντας ελληνικές λέξεις ικανές να αποδώσουν τις σύγχρονες επικοινωνιακές και τεχνολογικές περιστάσεις.

Τελειώνοντας, μπορούμε να επισημάνουμε ότι είναι ανάγκη να εργαστούμε για την ουσιαστικότερη επικοινωνία μεταξύ των λαών και την εκμάθηση ξένων γλωσσών με τρόπο που δε θα μειώνει τη γλωσσική μας αντίσταση. Αυτό θα επιτευχθεί, αν όλοι οι παράγοντες που συμβάλλουν στην παιδεία, όπως είναι για παράδειγμα η οικογένεια, το σχολείο και τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, σέβονται τη **μητρική γλώσσα** και παρέχουν στους νέους πρότυπα προφορικού και γραπτού λόγου αντιπροσωπευτικά της αξίας της.

«Η ξενομανία του Νεοέλληνα και η Γλώσσα μας», Γ. Σπανός, *Ζωντανές μνήμες*, Γενική Γραμματεία Λαϊκής Επιμόρφωσης, Αθήνα, 1993, σ. 75-77 (διασκευή)

ΘΕΜΑΤΑ

(επιλέξτε μία άσκηση από κάθε θέμα)

ΘΕΜΑ Α₁. (μονάδες 15)

[α] Ποια είναι η θέση του συντάκτη του κειμένου για τον γλωσσικό δανεισμό και με ποια επιχειρήματα τη στηρίζει; (60 έως 80 λέξεις)

[β] Ποιοι είναι, σύμφωνα με το κείμενο, οι λόγοι για τους οποίους δανειζόμαστε λέξεις από άλλες γλώσσες; (60 έως 80 λέξεις)

[γ] Με ποιον τρόπο, σύμφωνα με το κείμενο, μπορεί να επιτευχθεί ο σεβασμός στη μητρική μας γλώσσα, χωρίς να χαθεί η επικοινωνία μας με τους άλλους λαούς; (60 έως 80 λέξεις)

ΘΕΜΑ Α₂. (μονάδες 10)

[α] Πώς επιτυγχάνεται η συνοχή μεταξύ των παραγράφων του κειμένου;

[β] Να επισημάνετε δύο από τις διαρθρωτικές λέξεις με τις οποίες επιτυγχάνεται η συνοχή στην έκτη («Όλα αυτά ... περιστάσεις») παράγραφο του κειμένου και να αιτιολογήσετε τη χρήση καθεμιάς από αυτές.

[γ] Με ποιον τρόπο αναπτύσσεται η τέταρτη παράγραφος («Το αποτέλεσμα ... φαστφουντάδικο κ.ά.») του κειμένου; Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας.

[δ] Να αποδώσετε έναν τίτλο σε καθεμία από τις παραγράφους του κειμένου.

ΘΕΜΑ Β₁. (μονάδες 15)

[α] Να δημιουργήσετε μία παράγραφο (50 έως 60 λέξεις), στην οποία να χρησιμοποιήσετε τις παρακάτω φράσεις και λέξεις του κειμένου με έντονη γραφή: «**αφομοιωτική ικανότητα της γλώσσας**», «**διαφημιστικά κόλπα**», «**οπισθοδρομικοί**», «**ξένους όρους**», «**μητρική γλώσσα**».

[β] Να δημιουργήσετε μία πρόταση για καθεμία από τις υπογραμμισμένες λέξεις του κειμένου: «γνησιότητα», «αντιγραφή», «αλλοιώνεται», «εντάξαμε», «οπισθοδρομικοί».

[γ] «η επαφή με άλλους πολιτισμούς είναι ευλογία»: Να χρησιμοποιήσετε τη φράση αυτή σε μία παράγραφο 50 έως 60 λέξεων.

ΘΕΜΑ Β₂. (μονάδες 10)

[α] Να δώσετε έναν μεταφορικό / συνυποδηλωτικό τίτλο στο κείμενο και να επισημάνετε τη διαφορά του νέου τίτλου σε σχέση με τον υπάρχοντα κυριολεκτικό / δηλωτικό.

[β] Να επισημάνετε πέντε ξενόγλωσσους όρους στην τέταρτη παράγραφο («Το αποτέλεσμα ... φαστφουντάδικο κ.ά.») του κειμένου και να αιτιολογήσετε τη χρήση τους στο κείμενο.

[γ] Να ερμηνεύσετε τη χρήση του α' πληθυντικού προσώπου στις δύο τελευταίες παραγράφους του κειμένου.

ΘΕΜΑ Γ. (μονάδες 50)

[α] Οι συζητήσεις περί γλωσσικής κρίσης πυκνώνουν τα τελευταία χρόνια με ρυθμό αντιστρόφως ανάλογο της γλωσσικής ικανότητας της νέας γενιάς, όπως αυτή απεικονίζεται σε όλες τις σχετικές έρευνες. Με αφορμή το γεγονός αυτό αποφασίζετε να δημοσιεύσετε ένα κείμενο στην εφημερίδα του σχολείου σας (περίπου 450 λέξεις), στο οποίο καταγράφετε και αξιολογείτε τους παράγοντες που προβάλλονται ως γενεσιουργοί του φαινομένου αυτού και προτείνετε τρόπους αποτελεσματικής αντιμετώπισης των αρνητικών αποτελεσμάτων του.

[β] Ημερήσια εφημερίδα διοργανώνει αφιέρωμα στο μέλλον των γλωσσών. Στο πλαίσιο του αφιερώματος αυτού δημοσιεύεται ένα άρθρο στο οποίο ο συντάκτης θεωρεί τη γλωσσική μεταβολή, που προέρχεται από την απλούστευση και τον δανεισμό, ως κίνδυνο που απειλεί με εξαφάνιση την ελληνική γλώσσα. Αποφασίζετε, λοιπόν, να του στείλετε μία επιστολή (περίπου 450 λέξεις), με την οποία καταθέτετε τις προσωπικές σας απόψεις για το ζήτημα αυτό.

Δίκτυο 3

Γεωγραφικές Γλωσσικές Ποικιλίες

ΘΕΜΑΤΙΚΟΣ ΑΞΟΝΑΣ: Γλώσσα: Λόγος & Διάλογος

ΔΙΚΤΥΟ: Γεωγραφικές γλωσσικές ποικιλίες

ΧΡΟΝΟΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: 8 Διδακτικές Ώρες

ΣΥΝΤΑΚΤΗΣ: Γιάννης Ι. Πασσάς

ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

- (γνώσεις για τον κόσμο) Να κατανοήσουν οι μαθητές πως:
 - η γλωσσική ποικιλότητα είναι εγγενές χαρακτηριστικό των γλωσσών.
 - οι μητρικές γλώσσες είναι ισότιμες και η αξιολογική κατάταξή τους γίνεται μόνο με κριτήρια εξωγλωσσικά.
 - οι διάλεκτοι κινδυνεύουν με εξαφάνιση και μαζί τους η γλωσσική και πολιτισμική ποικιλότητα.
- (γνώσεις για τη γλώσσα): Να κατανοήσουν οι μαθητές:
 - τον τρόπο μελέτης ενός οπτικού κειμένου.
 - τον ρόλο των παραδειγμάτων στον λόγο της πειθούς.
 - τη χρήση των ρητορικών ερωτημάτων στα επιχειρηματολογικά κείμενα;
 - τα δομικά μέρη του επιχειρήματος.
 - την αποτελεσματικότητα του τίτλου ενός άρθρου.

ΚΕΙΜΕΝΑ

Γιατί να σώσουμε τις γλώσσες που πεθαίνουν; (2009, 29 Οκτωβρίου). *The New York Times*. Ανακτήθηκε από <https://ideas.blogs.nytimes.com/2009/10/29/why-save-dying-languages/>

Κακριδή - Φεράρι, Μ. (2001). Πλούσιες και φτωχές γλώσσες. *Δέκα μύθοι για την ελληνική γλώσσα*. Αθήνα: Πατάκης.

UNESCO. (2011). *Languages matter*. Ανακτήθηκε από <https://www.youtube.com/watch?v=dE5qkGNe63Q>

ΚΕΙΜΕΝΟ 1

Οι γλώσσες έχουν σημασία!

<https://www.youtube.com/watch?v=dE5qkGNe63Q>

Unesco (2011)

Languages matter!

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Ποιο είναι το θέμα του βίντεο;
2. Ποιος είναι ο δημιουργός του βίντεο, σε ποιο ακροατήριο απευθύνεται και με ποιον σκοπό;
3. Ποια είναι τα πρόσωπα που εμφανίζονται στο βίντεο; Ποιες είναι οι ιδιότητές τους; Ποια από αυτά μιλούν και ποια παραμένουν σιωπηλά;
4. Πώς παρουσιάζονται τα πρόσωπα στα «καρέ» του βίντεο; Για ποιον λόγο ο δημιουργός του έκανε αυτή την επιλογή;
5. Παρατηρήστε τη μουσική του βίντεο. Πόσο αποτελεσματική τη θεωρείτε σε σχέση με το θέμα του;
6. Ποια επιχειρήματα προβάλλονται στο βίντεο υπέρ της προστασίας της πολυγλωσσίας;

ΚΕΙΜΕΝΟ 2

Πλούσιες και φτωχές γλώσσες

Αξιολογούνται άραγε οι γλώσσες; Υπάρχουν δηλαδή γλώσσες επαρκείς και ανεπαρκείς, πολιτισμένες και πρωτόγονες, γλώσσες πλούσιες και φτωχές, ανώτερες και κατώτερες -που θα αντιστοιχούσαν κατά συνέπεια σε ανώτερες και κατώτερες φυλές; Υπάρχουν ασφαλή επιστημονικά κριτήρια για τέτοιου είδους κατατάξεις; Για τους Έλληνες ομιλητές φαίνεται ότι τα ερωτήματα αυτά είναι λυμένα, και μάλιστα με τον καλύτερο δυνατό τρόπο για την ελληνική γλώσσα. Θεωρούμε τη γλώσσα μας από τις πλουσιότερες του κόσμου και, μολονότι η διάκριση αυτή αφορά την αρχαία ελληνική, αγκαλιάζει οπωσδήποτε και τη νέα, τουλάχιστον όποτε υπάρξει αμφισβήτηση του κύρους της από τους ξένους.

Η γλωσσολογία, ωστόσο, έχει διαφορετική γνώμη ως προς το γενικότερο ζήτημα της αξιολογικής κατάταξης των γλωσσών. Κάθε γλώσσα, ως σύστημα επικοινωνίας των χρηστών της, θεωρείται απολύτως αυτάρκης για την κοινωνία που τη μιλά. Όσα στοιχεία (ήχους, λέξεις, δομές) χρειάζονται π.χ. οι αυτόχθονες της Αυστραλίας που μιλούν την άγνωστη σ' εμάς γλώσσα Ίλγκαρ για να εκφράσουν τις έννοιες που τους ενδιαφέρουν και τις σχέσεις μεταξύ των εννοιών, τόσα και έχουν επιλέξει για τη γλώσσα τους. Το ίδιο και οι Άγγλοι, οι Κινέζοι, οι Έλληνες κ.ο.κ. Δεδομένου λοιπόν ότι κάθε γλώσσα καλύπτει επαρκώς τις ανάγκες της κοινότητας που τη χρησιμοποιεί, όλες οι γλώσσες θεωρούνται καταστατικά ισότιμες. Η γλωσσολογία δεν δέχεται ότι υπάρχουν φυσικές γλώσσες «ανεπαρκείς», «πρωτόγονες» ή «κατώτερες», και τέτοιου είδους χαρακτηρισμούς τους ανάγει σε εξωγλωσσικούς ιδεολογικούς μύθους.

Η περιοχή όπου εντοπίζονται διαφορές και ξεγελούν την κρίση μας είναι το λεξιλόγιο. Πράγματι, οι γλώσσες παρουσιάζουν διαφορές ως προς το λεξιλόγιό τους, ανάλογα με τους τομείς του φυσικού περιβάλλοντος που έχουν σημασία για την κοινωνία τους ή με τις δραστηριότητες που έχουν αναπτύξει. Π.χ. λέγεται ότι οι Εσκιμώοι έχουν πλουσιότερο λεξιλόγιο για την ποιότητα και τις μορφές του χιονιού, ενώ οι Άραβες για τις καμήλες και την έρημο, αλλά και τα μαθηματικά. Οι Ιταλοί ανέπτυξαν ορολογία για τη μουσική αλλά και για τα διάφορα είδη ζυμαρικών. Οι Γάλλοι για τη μόδα, την κουζίνα και τη διπλωματία. Στους αρχαίους Έλληνες οφείλουμε πολλούς όρους της φιλοσοφίας, στους Ρωμαίους το νομικό λεξιλόγιο κ.ο.κ.

Οι τομείς τους οποίους έχει αναπτύξει μια κοινωνία και συνεπώς το λεξιλόγιο της γλώσσας που τους εκφράζει αντικατοπτρίζουν στα μάτια μας τον πολιτισμό της. Ωστόσο,

η ίδια γλώσσα σε άλλες περιστάσεις θα μπορούσε να εκφράσει οποιονδήποτε άλλον πολιτισμό. Θα προσάρμοζε κατάλληλα τα συγκεκριμένα στοιχεία της και κυρίως το λεξιλόγιό της (δηλαδή το γλωσσικό επίπεδο με τη μεγαλύτερη ρευστότητα), αλλά δεν θα χρειαζόταν να μεταβάλει καμία από τις συστατικές κατηγορίες ή τις ιδιότητες που χαρακτηρίζουν από κοινού όλες τις ανθρώπινες γλώσσες που ξέρουμε. Αν π.χ. μια κοινότητα του Αμαζονίου αποφάσιζε ότι της είναι χρήσιμο να αναπτύξει τη νομική επιστήμη, θα χρειαζόταν να προσαρμόσει το λεξιλόγιό της στις νέες απαιτήσεις, το αντίστοιχο όμως θα συνέβαινε αν ελληνόφωνες κοινότητες πήγαιναν να ζήσουν στη ζούγκλα του Αμαζονίου.

Δεδομένου λοιπόν ότι όλες οι γλώσσες του κόσμου, χωρίς εξαίρεση, εμφανίζουν τις ίδιες κατηγορίες στοιχείων και ιδιοτήτων και λειτουργούν με τις ίδιες διαδικασίες, η όποια έλλειψη ισορροπίας τις διακρίνει στο μυαλό των ανθρώπων μπορεί να εξηγηθεί μόνο σε σχέση με το κύρος του πολιτισμού που εκφράζει η καθεμία. Οι πολιτισμοί όμως είναι και αυτοί αποτέλεσμα ιστορικών και κοινωνικοοικονομικών συγκυριών και δεν μπορούν να αξιολογούνται έξω από την κοινωνία και τις συνθήκες που τους γέννησαν. Και οπωσδήποτε δεν νοείται να αξιολογούνται ως δημιούργημα «ανώτερων» φυλών. Όπως δεν υπάρχουν «ανώτερες» φυλές αλλά μόνο φυλές διαφορετικές μεταξύ τους, έτσι δεν υπάρχουν και «ανώτερες» γλώσσες ως έκφραση «ανώτερων» πολιτισμών. Υπάρχουν μόνο γλώσσες που διαφέρουν μεταξύ τους ως προς τα επιμέρους στοιχεία τους, όχι όμως ως προς τα γενικά χαρακτηριστικά και τις ιδιότητες που συνιστούν το φαινόμενο γλώσσα. Αν οι γλώσσες ενσωματώνουν την ιστορία και τον πολιτισμό της κοινότητας που τις χρησιμοποιεί, το κάνουν όλες με τα ίδια γλωσσικά μέσα. Οποιαδήποτε άλλη ερμηνεία ή αξιολογική ιεράρχηση βασίζεται σε εξωγλωσσικές συμβολικές επενδύσεις που ανάγονται εντέλει στο χώρο του ρατσισμού, των αντιεπιστημονικών και αυθαίρετων διακρίσεων δηλαδή, αναπαράγοντας τις μεθόδους του και στο πεδίο της γλώσσας. Από αυτήν την άποψη είναι -και εδώ- επικίνδυνες.

Μαρία Κακριδή - Φερράρι¹ (2001)

Πλούσιες και φτωχές γλώσσες

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Σε ποιο κειμενικό είδος και τύπο ανήκει το κείμενο που διαβάσατε;
2. Ποιο είναι το θέμα του;

¹ Η Μαρία Κακριδή - Φερράρι είναι επίκουρη καθηγήτρια κοινωνιογλωσσολογίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών.

-
3. Ποιος είναι ο συντάκτης του, σε ποιο ακροατήριο και ποιος είναι ο σκοπός της συγγραφής του;
 4. Στο κείμενο η συντάκτρια περιλαμβάνει και τον αντίλογο των απόψεών της; Για ποιον λόγο, κατά τη γνώμη σας, έκανε αυτή την επιλογή;
 5. Ποια λειτουργία επιτελεί καθεμία από τις παραγράφους του κειμένου;
 6. Στο κείμενο γίνεται ευρεία χρήση παραδειγμάτων. Να ερμηνεύσετε την επιλογή αυτή της συντάκτριας;
 7. Ποιος είναι ο σκοπός των ερωτημάτων με τα οποία ξεκινά το κείμενο;

ΚΕΙΜΕΝΟ 3

Γιατί να σώσουμε τις γλώσσες που πεθαίνουν;

Θα ήταν εξ ορισμού κακό να μην υπήρχαν 7000 ομιλούμενες γλώσσες, αλλά μία; Είναι παράλογο να προσπαθούμε να σώσουμε τις γλώσσες που πεθαίνουν, ισχυρίζεται ένας γλωσσολόγος και σχολιαστής.

«Η κυρίαρχη αντίληψη των γλωσσολόγων και ανθρωπολόγων είναι ότι πρέπει να διασώσουμε όσες περισσότερες γλώσσες μπορούμε και ότι ο θάνατος καθεμιάς είναι ένα ακόμα βήμα στο δρόμο προς τον αφανισμό της πολιτιστικής μνήμης της ανθρωπότητας», γράφει ο John McWhorter στο περιοδικό World Affairs.

Ωστόσο, όπως αποδεικνύεται από το παράδειγμα των αυτοχθόνων Αμερικανών, ο θάνατος μιας γλώσσας δε σημαίνει αναγκαστικά και τον θάνατο ενός πολιτισμού, αντιτείνει ο McWhorter. Αντίθετα, η τεχνητή διατήρηση μιας γλώσσας μπορεί να είναι χειρότερη.

Σε τελική ανάλυση ο θάνατος μιας γλώσσας είναι ένα σύμπτωμα της πύκνωσης της επικοινωνίας μεταξύ των ανθρώπων. Η παγκοσμιοποίηση έκανε ανθρώπους που, μέχρι πρότινος ζούσαν απομονωμένοι, να μεταναστεύουν και να μοιράζονται με άλλους τις ίδιες περιοχές. Μέσα σε αυτό το περιβάλλον η διατήρηση της γλωσσικής καθαρότητας από γενιά σε γενιά μπορεί να πραγματοποιηθεί μόνο μέσω της αυτοαπομόνωσης (όπως συνέβη με τους Άμις) ή του βίαιου διαχωρισμού (οι Εβραίοι δε μιλούν Yiddish, για να αναδείξουν τη διαφορετικότητά τους, αλλά γιατί αναγκάστηκαν να ζουν σε καθεστώς φυλετικού διαχωρισμού). Τελικά, είναι οι Αφροαμερικανοί, εκείνοι οι Αμερικανοί, των οποίων η διάλεκτος απέχει περισσότερο από την κοινή Αγγλική, που είναι πιθανότερο να ζουν χωριστά από τους λευκούς γεωγραφικά και πολιτιστικά.

Η εναλλακτική λύση θα ήταν αυτόχθονες ομάδες να αφεθούν στην απομόνωσή τους και να συνεχίσουν ζουν με την κακοποίηση γυναικών και την έλλειψη φαρμάκων και τεχνολογίας, όπως συχνά συμβαίνει σε τέτοιες κοινότητες.

The New York Times (2009)

Γιατί να σώσουμε τις γλώσσες που πεθαίνουν;

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Τι είδους (κειμενικό είδος & τύπος) είναι το κείμενο αυτό και ποιο είναι το θέμα του;

-
2. Ποιος είναι ο συντάκτης του, σε ποιο ακροατήριο απευθύνεται και ποιος είναι ο σκοπός της συγγραφής του;
 3. Ποιους αποκλείει το κείμενο και ποιοι θα αντιδρούσαν πιθανόν στη συγγραφή του;
 4. Πόσο αποτελεσματικό κρίνετε τον τίτλο του κειμένου με κριτήρια την πληροφορικότητα και την προσέλκυση του ενδιαφέροντος του αναγνώστη;
 5. Ποια είναι η λειτουργία της α' («Θα ήταν εξ ορισμού ... σχολιαστής») και της ε' παραγράφου («Η εναλλακτική λύση ... κοινότητες») του κειμένου;
 6. Να εντοπίσετε τα βασικά δομικά μέρη του επιχειρήματος (ισχυρισμός - βαθμός βεβαιότητας - δεδομένα - εγγυήσεις - υποστήριξη - αντίλογος) που αναπτύσσεται στο κείμενο.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΛΟΓΟΥ

ΘΕΜΑ 3.1.

Όλες οι γλώσσες του κόσμου, ακόμα και οι πλέον ισχυρές, βρίσκονται σήμερα σε κρίση. Ωστόσο, τον μεγαλύτερο κίνδυνο φαίνεται να διατρέχουν οι τοπικές διάλεκτοι. Με αφορμή τις παρατηρήσεις αυτές αποφασίζετε να δημοσιεύσετε ανοιχτή επιστολή ευαισθητοποίησης στον ημερήσιο Τύπο προς τους πολιτικούς και πνευματικούς ηγέτες του τόπου μας. Στην επιστολή αυτή (300 έως 400 λέξεις) εξηγείτε τους λόγους που καθιστούν αναγκαία την προστασία των διαλέκτων και προτείνετε τρόπους, ώστε κάτι τέτοιο να επιτευχθεί.

ΔΟΚΙΜΑΣΙΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

ΚΕΙΜΕΝΑ

[1]

Η αγγλική και οι άλλες γλώσσες της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Ο ενιαίος ευρωπαϊκός χώρος αποτελεί ήδη πεδίο δραστηριότητας, αλλά και ανταγωνισμού των γλωσσών. Από την εποχή της ίδρυσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης ήρθε στην επιφάνεια και το πρόβλημα: πώς θα λειτουργήσει αποτελεσματικά ένας ενιαίος πολυπολιτισμικός οργανισμός, χωρίς να εμποδίζεται από τις **γλωσσικές διαφορές**; Με άλλα λόγια, πώς θα επιτευχθεί η επικοινωνία με παράλληλη διατήρηση της πολυφωνίας σε βαθμό που να επιτρέπει στον κάθε πολίτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης να ασκεί το δικαίωμα χρήσης της μητρικής του γλώσσας;

Το πρόβλημα **συνδέεται** με ποικίλα **θέματα** οικονομικής ανάπτυξης, ευρωπαϊκής πολιτικής, αλλά και γεωπολιτικής. Το στοιχειοθετούν δύο κυρίως δεδομένα: το πρώτο είναι η επικράτηση της αγγλικής και το δεύτερο η ανάγκη διατήρησης όλων των γλωσσών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αν και δεν είναι του παρόντος να αναπτύξουμε τους λόγους που συνηγορούν υπέρ της **πολυφωνίας**, αναφέρουμε μόνον ότι κάθε λαός με τη γλώσσα του δημιουργεί τον πολιτισμό του. Αν κινδυνέψει η γλώσσα του, τίθεται θέμα ύπαρξης του λαού ως ιδιαίτερης οντότητας με όλα τα επακόλουθα στην ικανότητα συνεισφοράς του στο ευρωπαϊκό σύνολο.

Η κυριαρχία όμως της Αγγλικής **αποτελεί** πραγματικότητα. Από το ένα μέρος χρησιμοποιείται ως πλεονέκτημα και όπλο για την Ευρωπαϊκή Ένωση σε ό,τι αφορά τον οικονομικό και πολιτικό ανταγωνισμό της σε επίπεδο παγκόσμιο. Από το άλλο μέρος όμως, διαπιστώνεται ότι η εξάπλωση της αγγλικής γίνεται αναπόφευκτα σε βάρος όλων των άλλων γλωσσών της Ένωσης με ορατό τον κίνδυνο της μονογλωσσίας για την Ευρώπη και, συνεπώς, θα πρέπει να βρεθεί κάποια λύση που να εξισορροπεί τα συμφέροντα και τη λειτουργικότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Χ.Α. Παπαρίζος, *Γλωσσική πολιτική και γλωσσική παιδεία*,
Gutenberg, Αθήνα, 2004, σ. 208-209 (διασκευή)

[Γλωσσική επικοινωνία των Ευρωπαίων]

Η γλωσσική επικοινωνία των Ευρωπαίων αποτελεί σίγουρα ένα πρόβλημα, το οποίο απαιτεί λύσεις. Από την άλλη πλευρά, η ευρωπαϊκή γλωσσική πολυμορφία αποτελεί ανυπολόγιστης αξίας πολιτιστικό πλούτο, άξιο διατήρησης και καλλιέργειας. Επομένως, το να έχει κάθε Ευρωπαίος τη δυνατότητα να επικοινωνεί γνωρίζοντας και χρησιμοποιώντας δύο τουλάχιστον γλώσσες, πέραν της μητρικής του, είναι ένας στόχος πολύ σημαντικός αλλά και πολύ φιλόδοξος.

Βέβαια, για να είναι αποτελεσματική η διδασκαλία και η γνώση τριών γλωσσών, πρέπει να ενταχθεί στο γενικότερο πλαίσιο μιας διαπολιτισμικής και πολυπολιτισμικής προσέγγισης της παιδείας. Με τον τρόπο αυτόν θα υπηρετηθεί αποτελεσματικά η ανάγκη διδασκαλίας τριών γλωσσών, αλλά και θα ενισχυθεί η διδασκαλία των ευρωπαϊκών γλωσσών στα παιδιά των Ευρωπαίων που διαμένουν σε χώρες διαφορετικές από αυτήν της καταγωγής τους. Τέλος, σε κάθε περίπτωση θα πρέπει να αναζητηθούν συστηματικά νέοι τρόποι εκμάθησης ξένων γλωσσών που να καθιστούν την όλη διαδικασία πιο ελκυστική στα παιδιά, αλλά και πιο προσιτή σε όλους.

Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων,
Αριθμ. C 295/31 – 295/32, 07-10-1996 (διασκευή)

ΘΕΜΑΤΑ

(επιλέξτε μία άσκηση από κάθε θέμα)

ΘΕΜΑ Α₁. (μονάδες 15)

[α] Ποιο πρόβλημα επισημαίνεται από τους συντάκτες των κειμένων και ποιες λύσεις προτείνονται; (60 έως 80 λέξεις)

[β] Βασιζόμενοι στα κείμενα, να χαρακτηρίσετε με «Σωστό» ή «Λάθος» τις παρακάτω προτάσεις:

1. Στον ενιαίο ευρωπαϊκό χώρο εμφανίστηκε το πρόβλημα του ανταγωνισμού των γλωσσών.
2. Στην Ευρώπη θα υπάρχει οπωσδήποτε μονογλωσσία.
3. Το ζήτημα της γλωσσικής επικοινωνίας των Ευρωπαίων δε θεωρείται πρόβλημα.

-
4. Κάθε Ευρωπαίος καλό είναι, εκτός από τη μητρική του γλώσσα, να μαθαίνει και άλλες δύο γλώσσες.
5. Η διδασκαλία των τριών γλωσσών δεν πρέπει να εντάσσεται στο πλαίσιο μιας πολυπολιτισμικής προσέγγισης της παιδείας.
- [γ] Να συγκρίνετε τις θέσεις των συντακτών των δύο κειμένων σχετικά με την πολυγλωσσία στην Ευρώπη.

ΘΕΜΑ Α₂. (μονάδες 10)

- [α] Να δώσετε από έναν πλαγιότιτλο στη δεύτερη («Το πρόβλημα ... σύνολο») και την τρίτη («Η κυριαρχία ... Ένωσης») παράγραφο του πρώτου κειμένου.
- [β] Να δώσετε από έναν πλαγιότιτλο σε κάθε παράγραφο του δεύτερου κειμένου.
- [γ] Πώς επιτυγχάνεται η συνοχή στο εσωτερικό της δεύτερης παραγράφου («Βέβαια... σε όλους») του δεύτερου κειμένου;
- [δ] Ποια είναι τα δομικά στοιχεία και ο τρόπος ανάπτυξης της τρίτης παραγράφου («Η κυριαρχία ... Ένωσης») του πρώτου κειμένου;

ΘΕΜΑ Β₁. (μονάδες 15)

- [α] «Η ευρωπαϊκή γλωσσική πολυμορφία αποτελεί ανυπολόγιστης αξίας πολιτιστικό πλούτο»: Χρησιμοποιώντας την παραπάνω πρόταση, να δημιουργήσετε μια παράγραφο 60 έως 80 λέξεων.
- [β] Να συντάξετε μία παράγραφο 60 έως 80 λέξεων στην οποία να χρησιμοποιήσετε τις λέξεις και φράσεις του πρώτου κειμένου με την έντονη γραφή, με βάση τη σημασία τους στο κείμενο: «**γλωσσικές διαφορές**», «**συνδέεται**», «**θέματα**», «**πολυφωνίας**», «**αποτελεί**».
- [γ] Να δημιουργήσετε από μία πρόταση χρησιμοποιώντας το αντώνυμο καθεμιάς από τις υπογραμμισμένες λέξεις των κειμένων: «εμποδίζεται», «πλεονέκτημα», «σημαντικός», «αποτελεσματική», «γενικότερο».
- [δ] «ήδη», «αποτελεσματικά», «κυρίως», «μόνον», «αναπόφευκτα»: Να γράψετε μία πρόταση, χρησιμοποιώντας καθένα από τα επιρρήματα αυτά του κειμένου.

ΘΕΜΑ Β₂. (μονάδες 10)

[α] Να επισημάνετε ποιες από τις παρακάτω φράσεις / προτάσεις των κειμένων χρησιμοποιούνται με κυριολεκτική / δηλωτική και ποιες με μεταφορική / συνυποδηλωτική σημασία:

1. «ήρθε στην επιφάνεια [...] το ζήτημα»
2. «το συγκεκριμένο ερώτημα παραμένει ανοιχτό»
3. «τρόποι εκμάθησης ξένων γλωσσών»

[β] «θα πρέπει να αναζητηθούν συστηματικά νέοι τρόποι εκμάθησης ξένων γλωσσών»: Να αιτιολογήσετε την επιλογή της παθητικής σύνταξης από τον συγγραφέα του δεύτερου κειμένου και να μετατρέψετε την παθητική σύνταξη σε ενεργητική.

[γ] Να γράψετε έναν μεταφορικό / συνυποδηλωτικό τίτλο σε καθένα από τα δύο κείμενα.

[δ] Να ερμηνεύσετε τη χρήση των ερωτήσεων στην α' παράγραφο («Ο ενιαίος ευρωπαϊκός χώρος ... μητρικής του γλώσσας») του «Κειμένου 1».

ΘΕΜΑ Γ. (μονάδες 50)

[α] Όλες οι γλώσσες του κόσμου, ακόμα και οι πλέον ισχυρές, βρίσκονται σήμερα σε κρίση. Ωστόσο, τον μεγαλύτερο κίνδυνο φαίνεται να διατρέχουν οι τοπικές διάλεκτοι. Με αφορμή τις παρατηρήσεις αυτές αποφασίζετε να δημοσιεύσετε ανοιχτή επιστολή ευαισθητοποίησης στον ημερήσιο Τύπο προς τους πολιτικούς και πνευματικούς ηγέτες του τόπου μας. Στην επιστολή αυτή (περίπου 450 λέξεις) εξηγείτε τους λόγους που καθιστούν αναγκαία την προστασία των διαλέκτων και προτείνετε τρόπους, ώστε κάτι τέτοιο να επιτευχθεί.

[β] Ευαισθητοποιημένοι από τα κείμενα που διαβάσατε, συντάσσετε μία ανοιχτή επιστολή (περίπου 450 λέξεις) προς τους ηγέτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στην οποία επιχειρηματολογείτε υπέρ της ανάγκης προστασίας της πολυγλωσσίας και προτείνετε τρόπους με τους οποίους η ευρωπαϊκή εκπαίδευση μπορεί να συμβάλει στην επιτυχία του στόχου αυτού.

Δίκτυο 4

Κοινωνικές Γλωσσικές Ποικιλίες

ΘΕΜΑΤΙΚΟΣ ΑΞΟΝΑΣ: Γλώσσα: Λόγος & Διάλογος

ΔΙΚΤΥΟ: Κοινωνικές γλωσσικές ποικιλίες

ΧΡΟΝΟΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: 8 Διδακτικές Ώρες

ΣΥΝΤΑΚΤΗΣ: Γιάννης Ι. Πασσάς

ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

- (γνώσεις για τον κόσμο) Να κατανοήσουν οι μαθητές πως:
 - η «γλώσσα των νέων» αποτελεί μία από τις κοινωνιολέκτους μιας γλώσσας και δεν αποτελεί πρόβλημα γι' αυτή.
 - η γλώσσα δεν είναι ουδέτερη, καθώς απεικονίζει αλλά και αναπαράγει τις εξουσιαστικές σχέσεις που αναπτύσσονται σε μία κοινωνία.
- (γνώσεις για τη γλώσσα): Να κατανοήσουν οι μαθητές:
 - τον τρόπο μελέτης ενός οπτικού κειμένου.
 - τη χρήση της γλώσσας στα μέσα μαζικής επικοινωνίας.
 - τη δήλωση της οπτικής γωνίας στα πραγματολογικά κείμενα.
 - τον τρόπο παρουσίασης του θέματος σε μία παράγραφο και διατήρησής του.
 - τον τρόπο με τον οποίο τοποθετούνται οι πληροφορίες σε μία πρόταση.
 - τον τρόπο δόμησης μιας παραγράφου με «διαίρεση / ταξινόμηση» και «αίτιο - αποτέλεσμα».

ΚΕΙΜΕΝΑ

Ανδρουτσόπουλος, Γ. (2001). *Η γλώσσα των νέων*. Αθήνα: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.

Πασσάς, Γ.Ι. (2013). *Η γλώσσα των νέων στη διαφήμιση*. Ανακτήθηκε από <https://www.youtube.com/watch?v=J3letleHneo>

Πασσάς, Γ.Ι. (2013). *Η γλώσσα των νέων στην τηλεόραση*. Ανακτήθηκε από <https://www.youtube.com/watch?v=XsTmBaSr624>

Φραγκουδάκη, Α. (2000, 1 Απριλίου). Ο σεξισμός στη γλώσσα επιδρά στη σκέψη. *Τα Νέα*.

ΚΕΙΜΕΝΟ 1

Η γλώσσα των νέων στη διαφήμιση και την τηλεόραση

www.youtube.com/watch?v=J3letleHneo

www.youtube.com/watch?v=XsTmBaSr624

Γιάννης Ι. Πασσάς (2013)

Η γλώσσα των νέων στη διαφήμιση και στην τηλεόραση

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Ποιο είναι το θέμα των δύο βίντεο και ποιος ο σκοπός της δημιουργίας καθενός από αυτά; Μπορείτε να τα συσχετίσετε;
2. Ποια είναι τα πρόσωπα που εμφανίζονται σε αυτά και ποιες είναι οι ιδιότητές τους; Παρατηρήστε ιδιαίτερα τον τρόπο με τον οποίο παρουσιάζονται (εξωτερική εμφάνιση, κινήσεις κτλ.).
3. Με ποιον τρόπο παράγεται το κωμικό σε καθένα από τα βίντεο; Σε ποια συμπεράσματα για τη γλώσσα των νέων σας οδηγούν οι παρατηρήσεις σας;

ΚΕΙΜΕΝΟ 2

Η γλώσσα των νέων

Ο όρος «γλώσσα των νέων» δηλώνει το σύνολο των γλωσσικών φαινομένων που χαρακτηρίζουν την επικοινωνία των νέων μεταξύ τους. Βέβαια, παρά τον χαρακτηρισμό «γλώσσα», η γλώσσα των νέων δεν είναι ένα αυτοτελές γλωσσικό σύστημα, αλλά μια «κοινωνιόλεκτος», δηλαδή ένας τρόπος ομιλίας με ιδιαίτερα λεξιλογικά, πραγματολογικά και δομικά χαρακτηριστικά, που χρησιμοποιείται υπό ορισμένες μόνο συνθήκες επικοινωνίας και στο πλαίσιο μιας συγκεκριμένης κοινότητας, της νεανικής παρέας. Επίσης, δεν πρόκειται για μια ενιαία γλώσσα, αλλά ένα σύνολο από επιμέρους τρόπους ομιλίας με κοινές τάσεις διαμόρφωσης και κοινά γλωσσικά στοιχεία.

Μελέτες σε διάφορες χώρες δείχνουν ότι οι νέοι χρησιμοποιούν στη διαλογική τους επικοινωνία το σύνολο των γλωσσικών πηγών της κοινότητας όπου ζουν. Εδώ συγκαταλέγονται καταρχήν οι γλώσσες και οι γλωσσικές ποικιλίες του κοινωνικού περιγύρου, όπως η τοπική διάλεκτος (έστω και αν οι νέοι δεν τη μιλούν συστηματικά) ή η γλώσσα μιας εθνικής μειονότητας. Ακόμη, στοιχεία από τα μέσα ενημέρωσης και ψυχαγωγίας, π.χ. «σλόγκαν» από διαφημίσεις, «ατάκες» από ταινίες και τραγούδια κ.ά. Στοιχεία από τις παραπάνω πηγές συνταιριάζονται δημιουργικά στον νεανικό διάλογο, συγκροτώντας ένα «μωσαϊκό» που μεταβάλλεται ανάλογα με τις επικοινωνιακές ανάγκες της στιγμής και αντανακλά τις πολιτισμικές επιρροές και την κοινωνική τοποθέτηση της κάθε νεανικής παρέας.

Ιστορικά, μορφές νεανικής γλώσσας υπήρχαν ήδη σε προηγούμενους αιώνες. Ωστόσο, η γλώσσα των νέων έγινε μαζικό φαινόμενο από τα μεταπολεμικά χρόνια και ιδιαίτερα κατά τις τελευταίες δύο δεκαετίες. Αυτό οφείλεται κυρίως στην αυξανόμενη οικονομική και πολιτισμική ανεξαρτησία των νέων στις σύγχρονες κοινωνίες, αλλά και στην κοινή επιρροή από νεανικές κουλτούρες αγγλοαμερικανικής προέλευσης.

Γιατί όμως οι νέοι αναπτύσσουν δικούς τους τρόπους έκφρασης; Κοινωνιολογικά, κάθε ηλικία έχει ιδιαίτερα γλωσσικά χαρακτηριστικά που συναρτώνται με τυπικές συνθήκες επικοινωνίας. Τα κοινωνικά δίκτυα των νέων είναι στενότερα από αυτά των ενηλίκων, γεγονός που εντείνει την πίεση γλωσσικής συμμόρφωσης με την παρέα. Ακόμη, οι συμβάσεις γλωσσικής ευγένειας και απόστασης που απαιτούνται στην ενήλικη ζωή δεν έχουν αναπτυχθεί ακόμη πλήρως κατά την εφηβεία. Έτσι εξηγείται το ότι η συχνότητα μη πρότυπης γλώσσας είναι μεγαλύτερη στη νεότητα από ό,τι στην ενήλικη ζωή. Ψυχολογικά, κατά τη νεανική ηλικία διαμορφώνεται η προσωπική και κοινωνική ταυτότητα. Η απόρρι-

ψη κατεστημένων τρόπων συμπεριφοράς και ο πειραματισμός με εναλλακτικά μοντέλα, τάσεις που γενικότερα χαρακτηρίζουν την εφηβεία, εκφράζονται και γλωσσικά. Με την ιδιαίτερη γλώσσα τους, οι νέοι συμβολίζουν ότι ανήκουν σε μια ηλικία με δικά της ενδιαφέροντα και αξίες, που διαφέρει τόσο από τα παιδικά όσο και από τα ενήλικα χρόνια.

Η γλώσσα των νέων αποτελεί αντικείμενο συζήτησης και αντιπαράθεσης, καθώς νέοι και ενήλικοι ομιλητές αξιολογούν τη γλώσσα των νέων με διαφορετικό τρόπο. Η στάση των ενηλίκων είναι συχνά επικριτική και διορθωτική. Γονείς και δάσκαλοι αντιμετωπίζουν τη γλώσσα των νέων ως κάτι «ακατανόητο», μιλούν για «γλωσσική πενία» (π.χ. συρρίκνωση του νεανικού λεξιλογίου σε «150 λέξεις») και αντιδρούν ιδιαίτερα αρνητικά απέναντι στο υβριστικό και βωμολοχικό της λεξιλόγιο, χωρίς ίσως να αντιλαμβάνονται ότι το λεξιλόγιο αυτό έχει συγκεκριμένες (διαπροσωπικές, αξιολογικές) λειτουργίες και ότι η συχνότητά του μειώνεται με την είσοδο στην ενήλικη ζωή. Αντίθετα, οι νέοι προσάπτουν στη γλώσσα τους αξίες θετικές, όπως ευθύτητα, αλληλεγγύη, ταύτιση με μια νεανική κουλτούρα.

Γιάννης Ανδρουτσόπουλος (2001)

Η γλώσσα των νέων

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Σε ποιο κειμενικό είδος και τύπο ανήκει το κείμενο που διαβάσατε;
2. Ποιο είναι το θέμα του;
3. Ποιος είναι ο συντάκτης του, σε ποιο ακροατήριο και ποιος είναι ο σκοπός της συγγραφής του;
4. Ποιοι θα διαφωνούσαν πιθανόν με το περιεχόμενο του κειμένου; Πώς διαχειρίζεται ο συγγραφέας τη διαφωνία;
5. Εξαιρετικά συχνοί είναι στον επιστημονικό λόγο οι ορισμοί και οι διαιρέσεις / ταξινομήσεις. Να επιβεβαιώσετε την παρατήρηση αυτή, αντλώντας παραδείγματα από το κείμενο.
6. Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό των πραγματολογικών κειμένων είναι η δήλωση από τον συγγραφέα της οπτικής γωνίας από την αντιμετωπίζει κάθε φορά το θέμα. Να τεκμηριώσετε τη στρατηγική αυτή στο συγκεκριμένο κείμενο.
7. Ποιο είναι το θέμα (βασική και κατευθυντήρια ιδέα) των παραγράφων του κειμένου; Σε ποια πρόταση της κάθε παραγράφου παρουσιάζεται; Με ποιον τρόπο διατηρείται στις υπόλοιπες προτάσεις των παραγράφων;

-
8. Να καταγράψετε τη δομή και τον τρόπο ανάπτυξης της β' παραγράφου («Μελέτες ... νεανικής παρέας») του κειμένου.
 9. Κύρια επιδίωξη των συγγραφέων στον επιστημονικό λόγο είναι η απόδειξη της ουδετερότητάς τους. Παρατηρήστε τον τρόπο με τον οποίο επιτυγχάνεται ο στόχος αυτός στο κείμενο, στρέφοντας την προσοχή σας ιδιαίτερα στο ρήμα και στα σημεία στίξης.

ΚΕΙΜΕΝΟ 3

[Γλώσσα και έμφυλα στερεότυπα]

Ο ΣΕΞΙΣΜΟΣ ΣΤΗ ΓΛΩΣΣΑ ΕΠΙΔΡΑ ΣΤΗ ΣΚΕΨΗ

Όλες οι προκαταλήψεις και διακρίσεις είναι αποτυπωμένες στη γλώσσα. Η ανισότητα που αναπαράγεται με τη γλώσσα, είναι η πιο αδιόρατη και πιο έμμεση, γι' αυτό η ισχυρότερη και διαρκέστερη, γιατί η ανισότητα η χαραγμένη στη γλώσσα καλλιεργεί την ανισότητα στην κοινωνία με τον πιο αόρατο τρόπο, άρα τον πιο δύσκολο να καταπολεμηθεί.

Στην ελληνική γλώσσα, όλα τα παράγωγα της λέξης «άντρας» είναι θετικές σημασίες, όλες οι λέξεις που ορίζουν την αρσενική ιδιότητα και συμπεριφορά είναι κοινωνικές αρετές. Και από την άλλη μεριά, υπάρχει απλώς ένα κενό. Δεν έχει η ελληνική γλώσσα λέξεις που να εκφράζουν θετικά τις σημασίες «είμαι» και «φέρομαι σαν» γυναίκα. Δίπλα σε οποιοδήποτε ρήμα «μιλώ» ή «φέρομαι», η αναφορά στο άρρεν γένος σημαίνει τις αρετές του φύλου («μίλησε σαν άντρας», «φέρθηκε σαν άντρας», σημαίνει μίλησε ή φέρθηκε σύμφωνα με τα προτερήματα του φύλου), και ακριβώς αντίστροφα «φέρομαι σαν γυναίκα» σημαίνει σύμφωνα με τα «γυναικεία» ελαττώματα. Έτσι, λείπουν από τη γλώσσα οι λέξεις που θα επέτρεπαν στα κορίτσια να ταυτιστούν θετικά με το φύλο, να οικειοποιηθούν τα προτερήματα του φύλου τους, να κοινωνικοποιηθούν ως γυναίκες με αναφορά σε θετικές αξίες και να εξελιχθούν ως άτομα με δημιουργικότητα και αυτονομία.

[...] Στο θέμα των φύλων, με άλλα λόγια, είναι πολύ αργή η εξέλιξη των ιδεών. Χαρακτηριστική της αργής εξέλιξης των ιδεών είναι η απουσία λέξεων γένους θηλυκού για περίπου όλους τους κοινωνικούς τίτλους και τις επαγγελματικές ιδιότητες με κοινωνικό κύρος. Μολονότι είναι πολλές οι κοινωνικές ταυτότητες και τα επαγγέλματα που έπαψαν από καιρό να είναι μονοπώλιο των αντρών (πτυχιούχος, συγγραφέας, δικηγόρος, γιατρός, ζωγράφος, βουλευτής, υπουργός, δήμαρχος, πρόεδρος), παρ' όλα αυτά δεν καταφέρνουν οι λέξεις να αποκτήσουν θηλυκό.

Ακούγεται προκλητικό και άχρηστο ή υπερβολικό ή ακόμα και γελοίο να πούμε «δικηγόρησα ή γιάτρισσα, προεδρέσσα ή δημάρχισσα, συγγράφισσα, ζωγράφισσα, βουλευτριά ή υπουργέσσα». Το γιατί αποκαλύπτεται αυτόματα, αρκεί να βάλουμε δίπλα στις παραπάνω «προκλητικές» λέξεις όλα εκείνα τα ανάλογα θηλυκά που ακούγονται τόσο «κανονικά»: βασίλισσα, μαγείρισσα ή μάγισσα, πωλήτρια, κομμώτρια ή εργάτρια... Μια «χορεύτρια» λέγεται και ακούγεται τόσο «κανονικό» όσο αφύσικο και προκλητικό το απολύ-

τως ανάλογο «βουλευτρία». Μια «χωρική» της τάδε επαρχίας λέγεται και ακούγεται τόσο «κανονικό». Δοκιμάστε, όμως, αναλογικά να πείτε μια «μηχανική» του Πολυτεχνείου.

Η γλώσσα έχει φτιάξει θηλυκά όλων των ειδών (δασκάλα ή ράφτρα ή μαμή ή κεντήστρα ή ξωθιά ή φόνισσα...) και κατασκευάζει κάθε είδους νεολογισμούς ασταμάτητα. Εκτός από τα θηλυκά των κοινωνικών τίτλων δεν έχουμε κανένα άλλο παράδειγμα στην κοινωνία και τη γλώσσα να υπάρχουν έννοιες και να μην καταφέρνουν να αποκτήσουν λέξεις. Η αρσενική λέξη, για να εκφραστεί ο κοινωνικός τίτλος μιας γυναίκας, που είναι γιάτρισσα, ζωγράφισσα, δικηγόρεσσα, βουλευτρία ή συγγράφισσα, βοηθάει στο να θυμίζει ότι «κανονικά» αυτές δεν είναι δουλειές για γυναίκες. Οι αρσενικές λέξεις βοηθάνε να μένει άθικτη η σεξιστική τάξη του κόσμου, γιατί υπονοούν ότι η παρουσία γυναικών σε αυτά τα αντρικά πεδία είναι εξαίρεση του «κανόνα» και οι γυναίκες κάτοχοι τέτοιων τίτλων είναι και αυτές εξαιρέσεις στον «κανόνα».

Ο «κανόνας» είναι η αντρική κυριαρχία, γι' αυτό και η λέξη «άνθρωπος», μολονότι διακριτή από τη λέξη «άντρας» στα ελληνικά, σε αντίθεση με άλλες γλώσσες, ωστόσο είναι συνώνυμη του φύλου και όχι του είδους. «Άνθρωπος» σημαίνει «άντρας», γι' αυτό και ο Θεός, μολονότι άυλος και πνεύμα, ώστε να μορφοποιείται π.χ. σαν αστραπή στον ουρανό, αναπαρίσταται από όλες τις μονοθεϊστικές θρησκείες σαν άντρας «καθ' ομοίωσιν» του προφανώς άρρενος «ανθρώπου».

Άννα Φραγκουδάκη¹ (2000)

Ο σεξισμός στη γλώσσα επιδρά στη σκέψη

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Τι είδους (κειμενικό είδος / τύπος) είναι το κείμενο;
2. Ποιο είναι το θέμα του, ποιος ο συντάκτης και το ακροατήριο στο οποίο απευθύνεται;
3. Ποιος είναι ο σκοπός της συγγραφής του;
4. Πώς θα χαρακτηρίζατε το ύφος του κειμένου; Πόσο αποτελεσματικό το θεωρείτε σε σχέση με την περίπτωση επικοινωνίας;
5. Να αξιολογήσετε την αποτελεσματικότητα του τίτλου, λαμβάνοντας υπόψη την πληροφορικότητά του και την προσέλκυση του ενδιαφέροντος του αναγνώστη. Παρατηρήστε ιδιαίτερα τη σύνταξή του.

¹ Η Άννα Φραγκουδάκη είναι καθηγήτρια κοινωνιολογίας της εκπαίδευσης στο Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών του Πανεπιστημίου Αθηνών.

-
6. «Έτσι, λείπουν από τη γλώσσα οι λέξεις που θα επέτρεπαν στα κορίτσια να ταυτιστούν θετικά με το φύλο»: στην πρόταση αυτή παρατηρήστε τη σειρά των λεκτικών συνόλων (ονοματικών και ρηματικών). Στη συνέχεια προσπαθήστε να την ξαναγράψετε, αλλάζοντας αυτή τη σειρά, και καταγράψτε τα συμπεράσματά σας για τις αλλαγές στο νόημα που παρατηρήσατε.
 7. Πώς, κατά τη γνώμη σας, μπορεί να επιδράσει η συνειδητοποίηση του «γλωσσικού σεξισμού», τον οποίο περιγράφει στο κείμενό της η συγγραφέας, στις σχέσεις των δύο φύλων; Να απαντήσετε σε μία παράγραφο (80 έως 100 λέξεων) που να αναπτύσσεται με τη μέθοδο του «αιτίου - αποτελέσματος».

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΛΟΓΟΥ

ΘΕΜΑ 04.01.

Ο Σύλλογος Γονέων και Κηδεμόνων του σχολείου σας διοργανώνει ημερίδα με θέμα το μέλλον της ελληνικής γλώσσας. Ο Πρόεδρος του Συλλόγου στην εισήγησή του θεώρησε κύριο υπεύθυνο για την κρίση της Ελληνικής τους νέους και την ιδιότυπη γλώσσα που χρησιμοποιούν στη μεταξύ τους επικοινωνία. Ζητάτε τον λόγο, για να παρέμβετε ως εκπρόσωποι των συμμαθητών σας, και στην ομιλία σας (περίπου 3 λεπτών ή 300 έως 400 λέξεων σε γραπτό λόγο) επιχειρείτε να αντικρούσετε τα επιχειρήματα του Προέδρου και να υπερασπιστείτε την κοινωνιόλεκτο της νέας γενιάς.

ΘΕΜΑ 04.02.

Σε κείμενο (300 έως 400 λέξεις) που θα δημοσιευτεί στη σχολική ιστοσελίδα (με αφορμή τον διάλογο που διεξάγεται ενόψει της νέας εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης) να αναπτύξετε τις απόψεις σας σχετικά με την ελευθερία του γραπτού λόγου μέσα στο πλαίσιο του σχολείου. Συγκεκριμένα, να τοποθετηθείτε στα εξής θέματα: 1) Πόσο ελεύθερα αισθάνεται ο μαθητής, όταν καλείται να γράψει ένα κείμενο στο γλωσσικό, κυρίως, μάθημα; 2) Ποιες δεσμεύσεις αντιμετωπίζει ως προς τη μορφή και το περιεχόμενο του κειμένου; 3) Με ποιες προϋποθέσεις θα μπορούσε ο μαθητής, από τη μια πλευρά να εκφράζεται ελεύθερα, και από την άλλη να καλλιεργεί συστηματικά, μέσα στο σχολείο τη γλωσσική του ικανότητα;

ΔΟΚΙΜΑΣΙΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

ΚΕΙΜΕΝΑ

[1]

Οι γλώσσες αλλάζουν

Δε χρειάζεται ιδιαίτερη σκέψη, για να διαπιστώσει κανείς ότι οι φυσικές γλώσσες αλλάζουν με το πέρασμα του χρόνου, όπως όλες οι πτυχές του φυσικού κόσμου και της ζωής του ανθρώπου. Ενδεχομένως είναι δύσκολο να παρατηρήσουμε τη γλωσσική αλλαγή σε καθημερινό επίπεδο. Όχι γιατί το φαινόμενο αυτό δεν υφίσταται, αλλά γιατί συμβαίνει αργά και σταδιακά. Οι γλωσσικές αλλαγές γίνονται διαδοχικά. Για παράδειγμα, οι αλλαγές στην προφορά και στα συντακτικά σχήματα αρχίζουν να γίνονται αντιληπτές από τη μια γενιά στην άλλη.

Το ότι όλες οι φυσικές γλώσσες αλλάζουν στο πέρασμα του χρόνου, και μάλιστα με παρόμοιους τρόπους, είναι γεγονός καθολικό. Το ίδιο γενικευμένη όμως είναι και η αντίδραση των φυσικών ομιλητών απέναντι στην αναπόφευκτη αυτή πραγματικότητα. Ας παρακολουθήσουμε τον τρόπο με τον οποίο περιγράφει τις αντιδράσεις αυτές ο Labov: «Όποτε η γλώσσα γίνεται αντικείμενο συζήτησης, συναντούμε μια γενικευμένη αρνητική αντίδραση απέναντι σε οποιαδήποτε αλλαγή έχει γίνει αντιληπτή είτε στο επίπεδο προφοράς είτε στο επίπεδο της γραμματικής. Οι κοινότητες διαφέρουν μεταξύ τους μόνο σε σχέση με τον βαθμό “στιγματισμού” των νεότερων γλωσσικών τύπων, δε συνάντησα όμως μέχρι στιγμής κανέναν που να έχει υποδεχτεί τις αλλαγές αυτές με ενθουσιασμό. Ορισμένοι πολίτες μεγαλύτερης ηλικίας καλωσορίζουν τα νέα είδη μουσικής και χορού, τις νέες ηλεκτρονικές συσκευές και τους υπολογιστές. Μα ποτέ κανένας δεν ακούστηκε να λέει: “Είναι υπέροχος ο τρόπος με τον οποίο οι νέοι μιλούν σήμερα. Είναι πολύ καλύτερα από τον τρόπο που μιλούσαμε εμείς, όταν ήμουν παιδί”».

Φυσικά, θα ήταν λάθος να θεωρηθεί ότι οι γλώσσες αλλάζουν μαζικά ή εξ ολοκλήρου. Εάν συνέβαινε κάτι τέτοιο, τότε η βασική τους αποστολή, η επικοινωνία δε θα μπορούσε να επιτευχθεί. Ωστόσο, αξίζει να αναρωτηθούμε γιατί η πεποίθηση ότι η γλώσσα από γενιά σε γενιά φθείρεται είναι πολύ πιο διαδεδομένη από την άποψη ότι προοδεύει.

Ελένη Καραντζόλα – Ασημάκης Φλιάτουρας, *Γλωσσική αλλαγή*,
Νήσος, Αθήνα, 2004, σ. 15-20 (διασκευή)

[Η γλώσσα των νέων]

Οι νέοι έχουν την τάση να διαφοροποιούνται με το ντύσιμο, την αισθητική του σώματος, τη συμπεριφορά και τη γλώσσα. Η λεγόμενη «**γλώσσα των νέων**» αποτελεί **κώδικα** εξατομικευτικό της ομάδας ηλικίας, γλωσσική παραλλαγή που διαφοροποιεί τους χρήστες της, κατασκευάζοντας συγχρόνως τη συνοχή της ομάδας. Οι **αποκλίσεις** της γλώσσας των νέων, οι νεολογισμοί και οι γραμματικές παραβιάσεις εκφράζουν τις αλλαγές στα πρότυπα συμπεριφοράς, τις ιδέες, τις αξίες και τους κανόνες της κοινωνίας. Με τους νεολογισμούς, τις ιδιωματικές εκφράσεις και λέξεις, οι νέοι μεταδίδουν μηνύματα διάκρισης από τις παλιότερες γενιές, εκφράζουν αμφισβήτηση αρχών και αξιών.

Η χρήση της γλώσσας από τους νέους **ενοχλεί**, επειδή ακριβώς μεταδίδει έμμεσα αλλά ισχυρά τέτοια νοήματα **αμφισβήτησης**. Και είναι συνηθισμένη παρανόηση να κρίνεται σαν «λαθεμένη», «φτωχή» ή «κακής ποιότητας». Την άρνηση των αξιών, την παραβίαση των απαγορεύσεων, την επιθετικότητα, και την καταστροφή της «καθώς πρέπει» ομιλίας συχνά οι τυχαίοι ακροατές, κι όχι συνήθως οι συνομιλητές δέκτες, την ακούνε σαν γλωσσική καταστροφή, ενώ είναι γλωσσική δημιουργικότητα.

Άννα Φραγκουδάκη, *Γλώσσα και ιδεολογία*, Οδυσσέας,
Αθήνα, 1987, σ. 72-73 (διασκευή)

ΘΕΜΑΤΑ

(επιλέξτε μία άσκηση από κάθε θέμα)

ΘΕΜΑ Α₁. (μονάδες 15)

[α] Ποια είναι, σύμφωνα με τα κείμενα, τα χαρακτηριστικά της γλώσσας των νέων και ποια η αντίδραση των μεγαλύτερων απέναντι σε αυτά; (60 έως 80 λέξεις)

[β] Ποια είναι η στάση των νέων και των ενηλίκων απέναντι στη γλώσσα, σύμφωνα με τους συγγραφείς των κειμένων, και πού την αποδίδουν;

ΘΕΜΑ Α₂. (μονάδες 10)

[α] Να δώσετε έναν πλαγιότιτλο σε καθεμία από τις παραγράφους των δύο κειμένων.

[β] Να ερμηνεύσετε τη χρήση των υπογραμμισμένων διαρθρωτικών λέξεων των κειμένων: «όπως», «Όποτε», «Μα», «Φυσικά», «επειδή».

[γ] Να καταγράψετε τη δομή και τον τρόπο οργάνωσης της β' παραγράφου («Το ότι όλες ... όταν ήμουν παιδί») του «Κειμένου 1».

ΘΕΜΑ Β₁. (μονάδες 15)

[α] Να δημιουργήσετε μία παράγραφο 50 έως 60 λέξεων, χρησιμοποιώντας τις παρακάτω φράσεις και λέξεις των κειμένων με έντονη γραφή: «**γλώσσα των νέων**», «**κώδικα**», «**αποκλίσεις**», «**ενοχλεί**», «**αμφισβήτησης**».

[β] «Θα ήταν λάθος να θεωρηθεί ότι οι γλώσσες αλλάζουν μαζικά ή εξ ολοκλήρου»: Χρησιμοποιώντας την παραπάνω περίοδο, να δημιουργήσετε μια παράγραφο 50 έως 60 λέξεων.

[γ] «Φυσικές», «καθολικό», «ενθουσιασμό», «διαφοροποιεί», «έμμεσα»: Με τα αντίθετα των λέξεων των κειμένων με διπλή υπογράμμιση να γράψετε μία πρόταση.

ΘΕΜΑ Β₂. (μονάδες 10)

[α] Να επισημάνετε στα παραπάνω κείμενα πέντε λέξεις ή φράσεις ειδικού λεξιλογίου που να αφορούν στη γλώσσα και να αιτιολογήσετε τη χρήση τους.

[β] Να δώσετε στο δεύτερο κείμενο έναν δικό σας κυριολεκτικό / δηλωτικό τίτλο και έναν μεταφορικό / συνυποδηλωτικό.

[γ] Με ποια μέσα οι συντάκτες του «Κειμένου 1» επιχειρούν να πείσουν στην α' παράγραφο του κειμένου τους για τον σταδιακό χαρακτήρα των γλωσσικών αλλαγών;

[δ] Να εξηγήσετε τον λόγο για τον οποίο οι συντάκτες του «Κειμένου 1» παραθέτουν τη μαρτυρία του Labov.

ΘΕΜΑ Γ. (μονάδες 50)

[α] Ο Σύλλογος Γονέων και Κηδεμόνων του σχολείου σας διοργανώνει ημερίδα με θέμα το μέλλον της ελληνικής γλώσσας. Ο Πρόεδρος του Συλλόγου στην εισήγησή του θεώρησε κύριο υπεύθυνο για την κρίση της Ελληνικής τους νέους και την ιδιότυπη γλώσσα που χρησιμοποιούν στη μεταξύ τους επικοινωνία. Ζητάτε τον λόγο, για να παρέμβετε ως εκπρόσωποι των συμμαθητών σας, και στην ομιλία σας (περίπου 5 λεπτών ή 450 λέξεων σε γραπτό λόγο) επιχειρείτε να αντικρούσετε τα επιχειρήματα του Προέδρου και να υπερασπιστείτε την κοινωνιόλεκτο της νέας γενιάς.

[β] Ο Σύλλογος Γονέων και Κηδεμόνων του σχολείου σας διοργανώνει ημερίδα με θέμα το μέλλον της ελληνικής γλώσσας. Ο Πρόεδρος του Συλλόγου στην εισήγησή του θεώρησε κύριο παράγοντα για την κρίση της Ελληνικής τη χρήση των greeklish από τους νέους στη μεταξύ τους γραπτή επικοινωνία. Ζητάτε τον λόγο, για να παρέμβετε ως εκπρόσωποι των συμμαθητών σας, και στην ομιλία σας (περίπου 5 λεπτών ή 450 λέξεων σε γραπτό λόγο) επιχειρείτε να αντικρούσετε τα επιχειρήματα του Προέδρου και να προτείνετε τρόπους περιορισμού της χρήσης του λατινικού αλφαβήτου στη γραπτή επικοινωνία.

Δίκτυο 5

Γλωσσομάθεια

ΘΕΜΑΤΙΚΟΣ ΑΞΟΝΑΣ: Γλώσσα: Λόγος & Διάλογος

ΔΙΚΤΥΟ: Γλωσσομάθεια

ΧΡΟΝΟΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: 8 Διδακτικές Ώρες

ΣΥΝΤΑΚΤΗΣ: Γιάννης Ι. Πασσάς

ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

- (γνώσεις για τον κόσμο) Να κατανοήσουν οι μαθητές πως:
 - η γνώση ξένων γλωσσών έχει σημαντικά πρακτικά, αλλά και μορφωτικά οφέλη σε μία πολυπολιτισμική κοινωνία.
 - τις ανισότητες που προκαλεί η γλωσσομάθεια στην ελληνική κοινωνία.
- (γνώσεις για τη γλώσσα): Να κατανοήσουν οι μαθητές:
 - τον τρόπο οργάνωση μιας παραγράφου με «σύγκριση - αντίθεση».
 - τον τρόπο επίτευξης συνοχής σε ένα κείμενο με τη χρήση συνδετικών.
 - την αποτελεσματικότητα της επίκλησης στο ήθος του πομπού στον λόγο της πειθούς.
 - τη χρήση των ρηματικών προσώπων στον λόγο της πειθούς.

ΚΕΙΜΕΝΑ

Λαμπρινή, Κ. & Νικολόπουλος, Γ. (2010, 6 Νοεμβρίου). Η γλωσσομάθεια είναι το εθνικό χόμπι μας. *Το Βήμα*. Ανακτήθηκε από <http://www.tovima.gr/society/article/?aid=365303>

Παπακώστα, Κ. (2008, 18 Σεπτεμβρίου). Το σχολείο δεν δίνει Lower. *Τα Νέα*. Ανακτήθηκε από <http://www.tanea.gr/2008/09/18/greece/to-sxoleio-den-dinei-lower/>

Τριανταφυλλίδης, Μ. (1965). Οι ξένες γλώσσες και η αγωγή. *Άπαντα*. Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών.

ΚΕΙΜΕΝΟ 1

[Έλληνες και Γλωσσομάθεια]

Λαμπρινή Κουζέλη & Γιάννης Νικολόπουλος (2010)

Η γλωσσομάθεια είναι το εθνικό χόμπι μας

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Να γράψετε μία παράγραφο με τη μέθοδο της «σύγκρισης - αντίθεσης» (100 έως 120 λέξεις), στην οποία να παρουσιάζονται οι επιδόσεις των Ελλήνων και των υπόλοιπων Ευρωπαίων στην εκμάθηση ξένων γλωσσών.
2. Ποια διαφορά στο επικοινωνιακό αποτέλεσμα παρατηρείτε ανάμεσα στην παράγραφό σας και την εικόνα;

3. Παρατηρήστε τις ξένες γλώσσες τις οποίες επιλέγουν οι Έλληνες. Πώς θα χαρακτηρίζατε τη συμπεριφορά αυτή;

ΚΕΙΜΕΝΟ 2

[Γλωσσομάθεια και ανισότητες]

Οι ελλείψεις στο σχολείο οδηγούν στο φροντιστήριο ξένων γλωσσών

Τα πιστοποιητικά γλωσσομάθειας για τα αγγλικά

- Του Cambridge University
- Του University του Michigan
- Της Ελληνοαμερικανικής Ένωσης
- Κρατικό Πιστοποιητικό Γλωσσομάθειας
- London Test of English EDEXCEL
- City and Guilds
- TOEIC

Τα πτυχία των Αγγλικών

- Lower
- Advanced
- Proficiency

Στην Ελλάδα

44,3% των μαθητών δημοτικού διδάσκεται αγγλικά

97,6% των μαθητών στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση μαθαίνει αγγλικά

Τα προβλήματα των αγγλικών στο σχολείο

- Αριθμός των μαθητών ανά τάξη
- Τελικός αριθμός ωρών διδασκαλίας
- Ασυνέχεια αναλυτικού προγράμματος από το δημοτικό στο γυμνάσιο
- Η νοοτροπία των μαθητών
- Τα βιβλία

Το κόστος των εξετάσεων

- ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΟ
50 - 150 € τον μήνα, ανάλογα με το επίπεδο
- ΕΞΕΤΑΣΤΡΑ ΔΙΠΛΩΜΑΤΩΝ
70 - 150 €, ανάλογα με το επίπεδο
- Ο καθένας έχει τη δυνατότητα να δώσει εξετάσεις για πτυχίο αγγλικών εφόσον θεωρεί ότι έχει φτάσει στο απαιτούμενο επίπεδο γνώσης και καταβάλει τα εξέταστρα

Καρολίνα Παπακώστα (2008)

Το σχολείο δεν δίνει Lower

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Γιατί, κατά τη γνώμη σας, η αρθρογράφος επέλεξε να εστιάσει την προσοχή της στα Αγγλικά;
2. Ποιοι κυρίως επιβαρύνονται από το κόστος των εξετάσεων γλωσσομάθειας;
3. Πώς θα μπορούσαν να επιλυθούν τα προβλήματα που παρουσιάζονται στο κείμενο; Ποιος είναι υπεύθυνος για την επίλυσή τους; Ποιο θα ήταν το όφελος;

ΚΕΙΜΕΝΟ 3

[Γλωσσομάθεια]

Η σημασία που έχει η γλωσσομάθεια το να έχει μάθει κανείς και να ξέρει πλάι στη δική του μία ή περισσότερες ξένες γλώσσες και η ανάγκη να γίνει αυτό στα χρόνια προπάντων που ετοιμάζεται για τη ζωή είναι τόσο μεγάλη σχεδόν αυτονόητη ιδίως στην εποχή μας με την τόσο στενή και έντονη διεθνική συγκοινωνία και επικοινωνία (ταξίδια αεροπλάνα ραδιόφωνα κινηματογράφοι) που δε χρειάζεται να γίνει διεξοδικός λόγος.

Οι λόγοι που μας σπρώχνουν στη γλωσσομάθεια είναι πολλοί. Πρώτα πρακτικοί: χρειαζόμαστε την ξένη γλώσσα για τη ζωή, για να συνεννοούμαστε με τους αλλόγλωσσους, άμα ταξιδεύουμε στην πατρίδα τους ή και στον τόπο μας, ιδίως όμως για το επάγγελμα που ενδεχομένως θα διαλέξουμε (λ.χ. έμπορος, υπάλληλος, δακτυλογράφος, διπλωμάτης κτλ.). Μας χρειάζεται έπειτα η ξένη γλώσσα, αν ετοιμαζόμαστε για στάδιο επισημονικό, αφού με αυτή, και μάλιστα με αυτές, θα καταρτιστούμε αρτιότερα και θα μπορούμε να καταφύγουμε στην ξενόγλωσση βιβλιογραφία. Τέλος, με την ξένη γλώσσα ερχόμαστε σ' επικοινωνία, επιπόλαιη ή βαθύτερη, με τις ξενόγλωσσες λογοτεχνίες και με τον ευρωπαϊκό πολιτισμό.

Αλλά η γνώση μιας ξένης γλώσσας που μαθαίνουμε δε μας αποκαλύπτει μόνο από τις άμεσες πηγές τους θησαυρούς της σοφίας ενός ξένου λαού, τόσο απαραίτητες για μας· αν προσέξουμε την ιδιοτυπία της ξένης γλώσσας και μελετήσουμε την εθνική της λογοτεχνία, μας φέρνει σ' επαφή με τη σκέψη και την ιδιοφυΐα του λαού της· μας μεταφέρει από τον ορισμένο και πάντα περιορισμένο ορίζοντα της μητρικής γλώσσας, που σα δική μας και γνώριμη από τη βρεφική ηλικία δε μας αφήνει συνήθως να πάρουμε απόσταση σε ιδίωμα διαφορετικό. Μας πάει στην ψυχολογία και στη νοοτροπία άλλου λαού, διαφορετική από τη δική μας. Μας ανοίγει έναν νέο κόσμο και σαν να μας χαρίζει μια καινούργια ψυχή· μας κάνει ακόμη, με τη σύγκριση, να νιώσουμε καλύτερα τη δική μας εθνική γλώσσα και την ιδιοτυπία του έθνους μας. Γι' αυτό είπε ένας Γερμανός ποιητής, ο Rückert, πως με κάθε γλώσσα που μαθαίνεις παραπάνω, ελευθερώνεις μέσα σου ένα πνεύμα δεμένο ως τότε. Εκτός από το περιεχόμενο αυτό της ξένης γλώσσας, ας προστεθεί ακόμη και ότι με αυτή και με την προσπάθεια να την καταλαβαίνουμε, κάνει το μυαλό μας ιδιαίτερη άσκηση.

Αν τέτοια είναι γενικά η σημασία της γλωσσομάθειας, αυτή γίνεται ακόμη μεγαλύτερη για λαό, καθώς εμείς οι Έλληνες, που είμαστε λίγοι αριθμητικά πλάι στους μεγάλους ευρωπαϊκούς, που ταξιδεύουμε πολύ στο εξωτερικό και σε τόπους που δεν ξέρουν τη

Γλώσσα μας, που δεν έχουμε ακόμη φιλολογία αρκετά αναπτυγμένη και που δεν μπορούμε να καταρτιστούμε επιστημονικά χωρίς ξένη γλώσσα.

Γνώρισα και εγώ από νωρίς σχετικά ξένες γλώσσες και φιλολογίες· ταξίδεψα και κατοίκησα στο εξωτερικό, όπου έκαμα και μέρος των σπουδών μου· έχω συγγράψει και μιλήσει δημόσια σε ξένες γλώσσες και είχα έτσι συχνότατα ευκαιρίες να διαπιστώσω και πρακτικά τι αξίζει να κατέχει κανείς ξένες γλώσσες και τα πολλαπλά πλεονεκτήματα που μπορεί να μας εξασφαλίσει η γνώση τους. Γι' αυτό όχι μόνο δεν έχω κατ' αρχήν αντίρρηση, αλλά και θα συμβούλευα εκείνον που μπορεί και το θέλει, να καταγίνει με μια, με δυο ή και με τρεις ακόμη ξένες γλώσσες. Δεν είμαι σύμφωνος όμως και με κάθε προσπάθεια που γίνεται από καιρό στον τόπο μας σχετικά με τις ξένες γλώσσες και δε θα μπορούσα να επιδοκιμάσω πάντα τον τρόπο και το βαθμό που γίνεται η προσπάθεια αυτή. Γιατί όσο απαιτητική και αν είναι η ανάγκη των ξένων γλωσσών για μικρούς λαούς, έχουμε από το άλλο μέρος το ζήτημα: ως ποιο σημείο μπορούμε να πραγματώσουμε αυτό χωρίς ζημία μας.

Μανόλης Τριανταφυλλίδης¹ (1965)

Οι ξένες γλώσσες και η αγωγή

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Σε ποιο κειμενικό είδος ανήκει το κείμενο αυτό;
2. Ποιο είναι το θέμα του;
3. Ποιος είναι ο συντάκτης του κειμένου, σε ποιο ακροατήριο απευθύνεται και με ποιον σκοπό;
4. Παρατηρήστε την έκταση της ανάλυσης που αναφέρεται στην «πρακτική» και τη «μορφωτική» γλωσσομάθεια. Σε ποιο συμπέρασμα καταλήγετε;
5. Με ποιον τρόπο επιτυγχάνεται η διατήρηση των πληροφοριών (συνοχή) στην τελευταία παράγραφο («Γνώρισα και εγώ ... χωρίς ζημία μας») του κειμένου;
6. Στην τελευταία παράγραφο («Γνώρισα και εγώ ... χωρίς ζημία μας») του κειμένου ο συγγραφέας καταγράφει την προσωπική του μαρτυρία. Με ποιον τρόπο εκφράζεται γλωσσικά η πρόθεσή του αυτή; Για ποιον λόγο, κατά τη γνώμη σας, έκανε αυτή την επιλογή;

¹ Ο Μανόλης Τριανταφυλλίδης (1883-1959) ήταν γλωσσολόγος και δημοτικιστής, από τους σημαντικότερους παράγοντες προώθησης των γλωσσοεκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων που έγιναν στη χώρα μας το πρώτο μισό του 20ού αιώνα.

-
7. Ποιο ρηματικό πρόσωπο κυριαρχεί στο κείμενο; Για ποιον λόγο, κατά τη γνώμη σας, ο συγγραφέας το επέλεξε;
 8. Το κείμενο γράφτηκε περίπου στα μέσα του 20ού αιώνα. Ποιες αλλαγές πιστεύετε πως έχουν συντελεστεί στο διάστημα που μεσολάβησε και επηρέασαν τη γλωσσομάθεια; Να απαντήσετε σε μία παράγραφο (80 έως 100 λέξεις) που να αναπτύσσεται με τη μέθοδο «σύγκριση - αντίθεση».

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΛΟΓΟΥ

ΘΕΜΑ 05.01.

Πληροφορηθήκατε από τον Τύπο την πρόθεση του υπουργείου Παιδείας να εισαγάγει στο Πρόγραμμα Σπουδών της ελληνικής Μέσης Εκπαίδευσης τη διδασκαλία «νέων» ξένων γλωσσών. Αποφασίζετε, λοιπόν, να αποστείλετε επιστολή (400 έως 500 λέξεις) στον υπουργό, ως εκπρόσωποι της μαθητικής κοινότητας του σχολείου σας, στην οποία, προκειμένου να εκφράσετε την επιδοκιμασία σας για την απόφαση αυτή, αναλύετε τη σημασία της εκμάθησης ξένων γλωσσών και προτείνετε τρόπους βελτίωσης της παρεχόμενης από το ελληνικό σχολείο γλωσσομάθειας.

ΔΟΚΙΜΑΣΙΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

ΚΕΙΜΕΝΟ

Το διδασκαλείο Νεοελληνικής Γλώσσας

Σαράντα χιλιάδες φιλέλληνες έχουν «αποφοιτήσει» συνολικά ως σήμερα από το Διδασκαλείο της Νέας Ελληνικής Γλώσσας που λειτουργεί στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και μετακομίζει πλέον από το κτίριο της Φιλοσοφικής σε νέο, υπεσύγχρονο κτίριο μέσα στην Πανεπιστημιούπολη. Οι εκπρόσωποι του Ιδρύματος χαρακτηρίζουν «διαμάντι» το Διδασκαλείο της Νέας Ελληνικής Γλώσσας που στόχο έχει την εξάπλωση του **ελληνικού πολιτισμού**. «Μαθητές» του είναι κυρίως μέλη του διπλωματικού σώματος που επιθυμούν να μάθουν ελληνικά, πρόξενοι, Έλληνες του απόδημου Ελληνισμού.

Το Διδασκαλείο είναι ένας σημαντικός θεσμός, με ιστορία περισσότερη από μισό αιώνα, για τη διδασκαλία της Νέας Ελληνικής ως δεύτερης/ ξένης γλώσσας. Αποτελεί σήμερα το μεγαλύτερο κέντρο διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας στον κόσμο. Πολλοί από τους αποφοίτους του είναι σήμερα καθηγητές Νέας Ελληνικής Γλώσσας και Φιλολογίας Πανεπιστημίων σε όλον τον κόσμο, μέλη του διπλωματικού σώματος της χώρας τους, μέλη της εκκλησιαστικής ιεραρχίας, διαπρεπείς επιστήμονες, διευθυντικά στελέχη, διακεκριμένοι καλλιτέχνες και επιχειρηματίες.

Η διδασκαλία της Νέας Ελληνικής άρχισε τη δεκαετία του '50, παράλληλα με τη **διδασκαλία των ξένων γλωσσών** στο πλαίσιο των μαθημάτων και των εκδηλώσεων που πρόσφερε στους φοιτητές το Διδασκαλείο Ξένων Γλωσσών του Πανεπιστημίου Αθηνών και συνεχίζεται χωρίς διακοπή έως σήμερα. Η συνεχώς αυξανόμενη ζήτηση για την **εκμάθηση της Νέας Ελληνικής** οδήγησε στην ίδρυση ανεξάρτητου Διδασκαλείου της Νέας Ελληνικής. Στους σκοπούς του Διδασκαλείου, μεταξύ άλλων, εντάσσεται η πιστοποίηση του επιπέδου **γνώσης** της Νέας Ελληνικής για τους υποψήφιους φοιτητές των ελληνικών ΑΕΙ.

Στο Διδασκαλείο Ξένων Γλωσσών του Πανεπιστημίου Αθηνών προσφέρονται ασφαλώς δεκάδες ξένες γλώσσες, σε ευέλικτα ωράρια, τα οποία μπορούν να παρακολουθήσουν φοιτητές και επαγγελματίες. Πρώτες στις προτιμήσεις των φοιτητών είναι η ισπανική, η αγγλική, η γερμανική, η ιταλική και η γαλλική γλώσσα. Στο Διδασκαλείο διδάσκονται και άλλες ξένες γλώσσες, 27 συνολικά, μεταξύ των οποίων ηαλβανική, η αραβική,

η αρμενική, η βουλγαρική, η δανική, η εβραϊκή, η ιαπωνική, η ολλανδική, η νορβηγική, η περσική, αλλά και οι ινδικές, χίντι και σανσκριτικά.

Μάρνυ Παπαματθαίου, εφ. Το Βήμα, 20-02-2014 (διασκευή)

ΘΕΜΑΤΑ

(επιλέξτε μία άσκηση από κάθε θέμα)

ΘΕΜΑ Α₁. (μονάδες 15)

[α] Με ποιον τρόπο η αρθρογράφος υποστηρίζει στο κείμενό της τη γλωσσομάθεια; Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας. (60 έως 80 λέξεις)

[β] Για ποιον λόγο η αρθρογράφος αναφέρεται στους μαθητές και στους αποφοίτους του Διδασκαλείου της Νέας Ελληνικής; Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας (60 έως 80 λέξεις).

ΘΕΜΑ Α₂. (μονάδες 10)

[α] Να αποδώσετε έναν τίτλο σε καθεμία από τις παραγράφους του κειμένου.

[β] Πώς επιτυγχάνεται η συνοχή στην τέταρτη παράγραφο («Στο Διδασκαλείο...σανσκριτικά») του κειμένου;

[γ] Να εντοπίσετε το είδος της συλλογιστικής πορείας (παραγωγική – επαγωγική) του επιχειρήματος της β' παραγράφου («Το Διδασκαλείο ... επιχειρηματίες») του κειμένου. Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας.

ΘΕΜΑ Β₁. (μονάδες 15)

[α] Να συντάξετε μία παράγραφο 60 έως 80 λέξεων, χρησιμοποιώντας τις παρακάτω λέξεις και φράσεις του κειμένου με την έντονη γραφή: «**ελληνικού πολιτισμού**», «**σημαντικός θεσμός**», «**διδασκαλία των ξένων γλωσσών**», «**εκμάθηση της Νέας Ελληνικής**», «**γνώσης**».

[β] Να συντάξετε μία παράγραφο 60 έως 80 λέξεων, χρησιμοποιώντας συνώνυμες λέξεις ή ισοδύναμες φράσεις των υπογραμμισμένων λέξεων με βάση τη σημασία που αυτές έχουν στο κείμενο: «εξάπλωση», «διαπρεπείς», «πρόσφερε», «συνεχώς», «σκοπούς».

[γ] «Πρώτες στις προτιμήσεις των φοιτητών είναι η ισπανική, η αγγλική, η γερμανική, η ιταλική και η γαλλική γλώσσα»: Να συντάξετε μία παράγραφο 60 έως 80 λέξεων, χρησιμοποιώντας τη φράση αυτή του κειμένου.

ΘΕΜΑ Β₂. (μονάδες 10)

[α] Ποιες από τις ακόλουθες φράσεις και προτάσεις χρησιμοποιούνται στο κείμενο κυριολεκτικά/ δηλωτικά και ποιες μεταφορικά/ συνυποδηλωτικά: «υπερσύγχρονο κτίριο», «διπλωματικού σώματος», «διαπρεπείς επιστήμονες», «προσφέρονται δεκάδες ξένες γλώσσες», «προτιμήσεις των φοιτητών».

[β] «χαρακτηρίζουν “διαμάντι” το Διδασκαλείο», «δεύτερης/ ξένης γλώσσας»: Να αιτιολογήσετε τη χρήση των εισαγωγικών και της καθέτου στις φράσεις αυτές.

[γ] «Οι εκπρόσωποι του Ιδρύματος χαρακτηρίζουν “διαμάντι” το Διδασκαλείο της Νέας Ελληνικής Γλώσσας», «Στο Διδασκαλείο διδάσκονται και άλλες ξένες γλώσσες»: Στις προτάσεις αυτές του κειμένου, αφού τρέψετε την ενεργητική σύνταξη σε παθητική και το αντίστροφο, να ερμηνεύσετε την αρχική επιλογή της αρθρογράφου.

ΘΕΜΑ Γ. (μονάδες 50)

[α] Πληροφορηθήκατε από τον Τύπο την πρόθεση του υπουργείου Παιδείας να εισαγάγει στο πρόγραμμα σπουδών του ελληνικού σχολείου τη διδασκαλία «νέων» ξένων γλωσσών. Αποφασίζετε, λοιπόν, να αποστείλετε επιστολή (περίπου 450 λέξεις) στον υπουργό, ως εκπρόσωποι της μαθητικής κοινότητας του σχολείου σας, στην οποία, προκειμένου να εκφράσετε την επιδοκιμασία σας για την απόφαση αυτή, αναλύετε τη σημασία της εκμάθησης ξένων γλωσσών, αλλά δε διστάζετε να επισημάνετε και τα προβλήματα που ενδεχομένως παρουσιαστούν από την άκριτη επέκταση της γλωσσομάθειας στη χώρα μας.

[β] Διαβάσατε στην εφημερίδα «Το Βήμα» το άρθρο της Μάρνυς Παπαματθαίου και αποφασίσατε να συντάξετε μία επιστολή (περίπου 450 λέξεις) προς τον υπουργό Παιδείας, στην οποία επιχειρηματολογείτε υπέρ της στήριξης του θεσμού του Διδασκαλείου Νεοελληνικής Γλώσσας και προτείνετε και άλλους τρόπους με τους οποίους μπορεί να διαδοθεί η διδασκαλία της Νέας Ελληνικής ως δεύτερης / ξένης γλώσσας.

Δίκτυο 6

Διάλογος

ΘΕΜΑΤΙΚΟΣ ΑΞΟΝΑΣ: Γλώσσα: Λόγος & Διάλογος

ΔΙΚΤΥΟ: Διάλογος

ΧΡΟΝΟΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: 8 Διδακτικές Ώρες

ΣΥΝΤΑΚΤΗΣ: Γιάννης Ι. Πασσάς

ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

- (γνώσεις για τον κόσμο) Να κατανοήσουν οι μαθητές πως:
 - ο διάλογος αποτελεί συστατικό στοιχείο οργάνωσης μιας δημοκρατικής κοινωνίας.
 - οι συνεργατικές μέθοδοι διδασκαλίας, που βασίζονται στον διάλογο, υπερέχουν σημαντικά από την παραδοσιακή μέθοδο της μετωπικής διδασκαλίας.
- (γνώσεις για τη γλώσσα): Να κατανοήσουν οι μαθητές:
 - τον τρόπο ανάγνωσής ενός οπτικού κειμένου.
 - την επίδραση της περιστάσης επικοινωνίας στο ύφος ενός κειμένου.
 - τη λειτουργία του προλόγου και του επιλόγου στο κειμενικό είδος της επιχειρηματολογίας.
 - τη θέση των συστατικών στοιχείων του επιχειρήματος στη δομή μιας παραγράφου.

ΚΕΙΜΕΝΑ

Γραμματικάκης, Γ. (2009, 8 Μαρτίου). Η χώρα του διαλόγου. *Ελευθεροτυπία*. Ανακτήθηκε από <https://grammatikakis.gr/gr/tou-sumpantos-kai-tis-zois/item/352-i-xora-tou-dialogou>

Μπασλής, Γ.Ν. (2006). Η γλώσσα στην ομάδα. *Εισαγωγή στη διδασκαλία της γλώσσας* (σσ. 128-129). Αθήνα: Νεφέλη.

ΚΕΙΜΕΝΟ 1

[Διάλογος]

Εικόνα από το διαδίκτυο

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Παρατηρήστε προσεκτικά την εικόνα: μπορείτε να περιγράψετε αυτό που βλέπετε;
2. Τι νομίζετε πως συμβαίνει στην εικόνα; Ποιες σκέψεις και συναισθήματα σας γεννιούνται;
3. Ποιοι γενικότερους προβληματισμούς προκαλεί σε εσάς η εικόνα αυτή;

ΚΕΙΜΕΝΟ 2

[Ο νεοελληνικός διάλογος]

Η ΧΩΡΑ ΤΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ

Ενώ η ανασφάλεια τυλίγει τη χώρα και οι τριγμοί στα θεμέλιά της πολλαπλασιάζονται, το αίτημα του διαλόγου εξακολουθεί να κυριαρχεί. Εκφράζεται ως επιθυμία και ως πρακτική, ως απαίτηση και ως προϋπόθεση. Δεν μπορεί ασφαλώς να αμφισβητηθεί ότι ο διάλογος αποτελεί απαραίτητο στοιχείο μιας δημοκρατικής κοινωνίας. Η διαδικασία όμως και οι κανόνες του παραμένουν στον τόπο μας θολά. Στη θολή αυτή εικόνα διακρίνονται, επειδή επαναλαμβάνονται περιοδικά, κάποιες κατηγορίες διαλόγου. Η καταγραφή τους εδώ δεν έχει φιλοσοφική σημασία· ευκολύνει απλώς τη διερεύνηση του φαινομένου.

Σε μια πρόχειρη λοιπόν κατάταξη, μια πρώτη κατηγορία αποτελεί ο γενικευμένος ή αόριστος διάλογος. Το είδος αυτό του διαλόγου χαρακτηρίζεται από μεγάλη ασάφεια, τόσο ως προς τους συμμετέχοντες όσο και ως προς τους στόχους του. Παρά την ένταση μάλιστα, που εμφανίζει κατά καιρούς, κανένας δε φαίνεται να ενδιαφέρεται για το αποτέλεσμα του. Γι' αυτό και ως επί το πλείστον ανταλλάσσονται όχι επιχειρήματα, αλλά εκθέσεις ιδεών. Χαρακτηριστική περίπτωση ο λεγόμενος «κοινωνικός διάλογος». Αρχίζει πάντοτε με κυβερνητική πρωτοβουλία, αλλά εν πολλοίς συνεχίζεται ερήμην της. Ακόμα και οι διαλεγόμενοι είναι ακαθόριστοι και οι προθέσεις τους άγνωστες: να είναι άραγε οι εργατικές ενώσεις, ο αρμόδιος υπουργός, ο σύνδεσμος βιομηχανιών, οι λεγόμενοι «φορείς»;

Στη δεύτερη κατηγορία διαλόγου -θα αποκληθεί εδώ «διάλογος-προπέτασμα»- τα αιτήματα είναι μόνον οικονομικά, και μάλιστα συντεχνιακής μορφής. Καλύπτονται βέβαια από αναφορές στο γενικό συμφέρον και συγκινητικές επικλήσεις για το μέλλον της χώρας. Κατά περίπτωση λοιπόν αναφέρονται στις ανάγκες της περίθαλψης, στην κρατική διοίκηση, στα θέματα της καθημερινότητας. Η συμπαθής συνδικαλιστική τάξη που κινητοποιείται απαιτώντας «διάλογο», φαίνεται έτσι να ενδιαφέρεται αποκλειστικά για το καλό μας. Οι δραματικές εκκλήσεις της όμως ατονούν ως διά μαγείας, ευθύς ως γίνουν αποδεκτά τα οικονομικά αιτήματα, που παραμένουν πάντοτε στο ημίφως. Ας σημειωθεί, επίσης, ότι η συμπαθής τάξη, που κινητοποιείται, είναι εν μέρει υπεύθυνη για τα δεινά που περιγράφει.

Ο τηλεοπτικός διάλογος συνιστά την τρίτη κατηγορία διαλόγου, και μια νεότερη κατάκτηση της δημοκρατικής μας ζωής. Έχοντας μάλιστα αποκτήσει μεγάλη επιρροή, υπονομεύει θεσμούς παραδοσιακούς, που στην ιδέα του διαλόγου και της κριτικής στηρίζουν την ύπαρξή τους: τη Βουλή των Ελλήνων, για παράδειγμα. Ενώ τα διεξαγόμενα στη

Βουλή σπάνια ελκύουν την προσοχή των πολιτών, οι διάλογοι στην τηλεόραση, είτε μέσω παραθύρων, είτε σε άνετες πολυθρόνες και τραπέζια, έχουν μεγάλη απήχηση. Δεν είναι μάλιστα σπάνιες οι φορές που επιλύονται, μέσω των παραθύρων, και πιεστικά προβλήματα. Ένας, συνήθως περιδεής, υπουργός υποχρεώνεται να συναντηθεί με τους διαμαρτυρόμενους στην οθόνη σε μια τελική αποφασιστική φάση του «διαλόγου». Το ερώτημα, γιατί τόσο καιρό δεν είχε δεχθεί τα αιτήματα, που αίφνης τού φαίνονται λογικά, δε λαμβάνει ποτέ πειστική απάντηση.

Χάρης ωστόσο στη σύγχρονη τεχνολογία, αργά αλλά σταθερά αναδύεται ένα νέο είδος διαλόγου: εκείνος του διαδικτύου. Εδώ κάποια χαρακτηριστικά του ελληνικού διαλόγου οδηγούνται στην αποθέωσή τους: η θεματολογία είναι απεριόριστη, σκοπός δεν υπάρχει ούτε προκαθορισμένο τέλος· ακόμα και η ταυτότητα των διαλεγόμενων είναι συνήθως άγνωστη. Ο διάλογος μέσω του διαδικτύου έχει την αυθεντικότητα του παλιού καφενείου. Ενώ μάλιστα διατηρεί μια άκρα δημοκρατικότητα, δεν υποκρίνεται καθόλου ότι επιλύει εθνικά προβλήματα.

Υπάρχει λοιπόν μια αναμφισβήτητη κυριαρχία του διαλόγου στον εθνικό μας βίο. Η εξέλιξη αυτή δεν ήταν δεδομένη. Στην ψυχοσύνθεσή μας, αντίθετα, είναι βαθιά ριζωμένη η αδυναμία μας να ακούσουμε: ο Έλληνας συνήθως δεν προσέχει τι λέει ο συνομιλητής του. Είναι πεπεισμένος εξ αρχής για το δικό του δίκιο, τα επιχειρήματα του άλλου δεν τον αφορούν, ακόμα και αντικειμενικά στοιχεία ή αριθμοί παραμερίζονται προκειμένου να υποστηριχθεί μια δεδομένη θέση. Αν η ψυχοσύνθεση αυτή διαμορφώθηκε από τις ιστορικές μας περιπέτειες ή από μια παιδεία λειψή, είναι δύσκολο να εκτιμηθεί. Δεν είναι έτσι περίεργο, ότι το μεγαλύτερο μέρος του ελληνικού διαλόγου συνίσταται από παράλληλους μονολόγους. Αν αναλογιστεί κανείς ότι τη φιλοσοφική όσο και διανοητική αξία του διαλόγου δίδαξαν οι παλαιοί Έλληνες, το γεγονός προκαλεί ασφαλώς μελαγχολία.

Γιώργος Γραμματικάκης¹ (2009)

Η χώρα του διαλόγου

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Σε ποιο είδος και τύπο ανήκει το κείμενο που διαβάσατε;
2. Ποιο είναι το θέμα του;

¹ Ο Γιώργος Γραμματικάκης είναι Ομότιμος Καθηγητής Φυσικής στο Πανεπιστήμιο Κρήτης, πρώην Πρύτανης και ευρωβουλευτής.

-
3. Ποιος είναι ο συντάκτης του κειμένου, σε ποιο ακροατήριο απευθύνεται και με ποιο σκοπό;
 4. Πώς θα χαρακτηρίζατε το ύφος του κειμένου; Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας, παραπέμποντας σε συγκεκριμένα χωρία του; Πόσο αποτελεσματικό θεωρείτε το ύφος αυτό, αν αναλογιστείτε τους επικοινωνιακούς παράγοντες που το καθορίζουν;
 5. Ποια είναι η λειτουργία της α' («Ενώ η ανασφάλεια ... φαινομένου») και της στ' παραγράφου («Υπάρχει λοιπόν ... μελαγχολία») του κειμένου; Από ποια δομικά μέρη αποτελούνται;
 6. Για ποιον λόγο, κατά τη γνώμη σας, υπάρχει και διαιωνίζετε η «παθολογία του νεοελληνικού διαλόγου» που παρουσιάζετε στο κείμενο; Τι θα μπορούσαμε να κάνουμε, για να αναστραφεί η κατάσταση αυτή; Να απαντήσετε σε δύο παραγράφους (80 έως 100 λέξεις η καθεμιά) που να αναπτύσσονται με τη μέθοδο της «αιτιολόγησης».

ΚΕΙΜΕΝΟ 3

[Ο διάλογος στην εκπαίδευση]

Η τυπική διαδικασία καθημερινής επικοινωνίας εκπαιδευτικού - μαθητή στην τάξη και στο σχολείο δεν αφήνει πολλά περιθώρια στον μαθητή να εμπλακεί σε δραστηριότητες οι οποίες καλλιεργούν σε ικανοποιητικό βαθμό τον διερευνητικό λόγο. Για να ξεπεραστεί αυτή η αδυναμία, ο εκπαιδευτικός μπορεί να χρησιμοποιήσει κάποιες ομαδικές δραστηριότητες στη σχολική τάξη που θα δώσουν τη δυνατότητα στους μαθητές να ανταλλάξουν απόψεις, καλλιεργώντας έτσι όχι μόνο τον προφορικό λόγο, αλλά και την κοινωνική δεξιότητα της συνεργασίας.

Καθώς τα παιδιά συνεργάζονται σε μια ομαδική δραστηριότητα, έχουν την ευκαιρία πρώτα απ' όλα να διατυπώσουν κάποιες προτάσεις και να διερευνήσουν με τα άλλα μέλη της ομάδας, αν μπορούν αυτές να τεθούν σε εφαρμογή. Επειδή όμως τα παιδιά συνεργάζονται στο πλαίσιο της ομάδας και δεν ανταγωνίζονται το ένα το άλλο, δεν πιέζονται να διατυπώσουν απόψεις απόλυτα επεξεργασμένες. Έτσι, έχουν την ευκαιρία να καταθέσουν δοκιμαστικά μια ιδέα, που μπορεί τα άλλα παιδιά να τη συζητήσουν, να την υιοθετήσουν ή να την τροποποιήσουν. Με αυτόν τον τρόπο δεν καλλιεργούν μόνο τον λόγο, αλλά αναπτύσσουν παράλληλα την κοινωνική δεξιότητα της συνεργασίας. Όπως είναι γνωστό, στο σχολείο οι μαθητές αποκτούν κυρίως την εμπειρία του ανταγωνισμού παρά της συνεργασίας, γι' αυτό πολλές φορές δυσκολεύονται να συνεργαστούν. Ωστόσο, μια σύγχρονη κοινωνία χρειάζεται πολίτες που μπορούν να λειτουργήσουν ως μέλη μιας ομάδας και η ομαδική εργασία αποτελεί το πρώτο βήμα προς αυτή την κατεύθυνση.

Η συμμετοχή του παιδιού σε μια τέτοια δραστηριότητα, που το υποχρεώνει να υποστηρίξει τις απόψεις του μπροστά σε άλλους, το κάνει να αποκτήσει βαθμιαία εμπιστοσύνη στον εαυτό του και στις ιδέες του. Αλλά και η συνεργασία ενός παιδιού με συμμαθητές του, που βλέπουν τα πράγματα από διαφορετικές οπτικές γωνίες και έχουν πολλές διαφορετικές εμπειρίες και πολιτιστικό υπόβαθρο, το εξαναγκάζει να λάβει υπόψη του την ώρα που μιλάει και τις ανάγκες των ακροατών του. Έτσι, είναι επόμενο να μειωθεί ο εγωκεντρισμός του, αφού είναι υποχρεωμένο να συνυπολογίσει τις ιδέες των συνεργατών του.

Τέλος, η συμμετοχή σε συζήτηση καλλιεργεί όχι μόνο την ομιλία, αλλά και την ακρόαση, αφού το παιδί, για να εκπληρώσει τον ρόλο του, θα πρέπει να ακούει προσεκτικά τις απόψεις των μελών της παρέας, για να μπορέσει να αντιδράσει κατάλληλα. Κι αυτό αποτελεί σημαντικό στοιχείο για μια επιτυχημένη συνεργασία.

Συμπερασματικά, μπορούμε να πούμε ότι, συμμετέχοντας οι μαθητές σε ομάδες, όπου συζητείται ένα θέμα, αυξάνουν όχι μόνο τις ευκαιρίες να μιλούν, αλλά και τις δυνατότητες να επεξεργάζονται ποικίλα θέματα.

Γιάννης Μπασλής² (2006)

Η γλώσσα στην ομάδα

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Σε ποιο κειμενικό είδος και τύπο ανήκει το κείμενο αυτό;
2. Ποιο είναι το θέμα του;
3. Ποιος είναι ο συντάκτης του κειμένου, σε ποιο ακροατήριο απευθύνεται και με ποιο σκοπό;
4. Να εντοπίσετε στη β' παράγραφο του κειμένου («Καθώς τα παιδιά ... κατεύθυνση») τα βασικά δομικά μέρη του επιχειρήματος (ισχυρισμός - δεδομένα - εγγυήσεις) και να τα συσχετίσετε με τα δομικά μέρη της παραγράφου (θεματική πρόταση - λεπτομέρειες - κατακλείδα). Ποιες αλλαγές θα προτείνατε να γίνουν στην παράγραφο αυτή, ώστε η συλλογιστική πορεία και η δομή της παραγράφου να αποκτήσουν μεγαλύτερη συμβατότητα;
5. Ποια επιχειρήματα πιθανόν θα προέβαλε κάποιος που διαφωνούσε με τις συνεργατικές στρατηγικές διδασκαλίας; Να απαντήσετε σε μία παράγραφο 100 έως 120 λέξεις, επιλέγοντας τον / τους κατάλληλο / -ους τρόπο / -ους ανάπτυξης.

² Ο Γιάννης Ν. Μπασλής είναι φιλόλογος, διδάκτορας Κοινωνιογλωσσολογίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΛΟΓΟΥ

ΘΕΜΑ 06.01.

Η πρώτη γενική συνέλευση της μαθητικής κοινότητας του σχολείου σας κατέληξε σε αποτυχία και διακόπηκε εν μέσω σφοδρών αντιπαραθέσεων μεταξύ συμμαθητών. Με αφορμή λοιπόν τη νέα γενική συνέλευση δημοσιεύετε άρθρο στη σχολική εφημερίδα (400 έως 500 λέξεων), στο οποίο αναλύετε τη σημασία του διαλόγου και καταγράφετε τις προϋποθέσεις, ώστε αυτός να είναι γόνιμος και εποικοδομητικός.

ΘΕΜΑ 06.02.

Ο Σύλλογος Διδασκόντων του σχολείου σας ζητά από όλους τους μαθητές να εκφράσουν εγγράφως τις προτάσεις τους για τη βελτίωση της οργάνωσης και της λειτουργίας του σχολείου. Εσείς αποφασίζετε να συντάξετε ένα σημείωμα (400 έως 500 λέξεις), με το οποίο προτείνετε τον εκπαιδευτικό διάλογο (ομαδοσυνεργατική διδασκαλία) ως τρόπο ποιοτικής αναβάθμισης της παρεχόμενης εκπαίδευσης, καθώς και τρόπους με τους οποίους το σχολείο θα μπορούσε να αναβαθμίσει γενικότερα την ικανότητα των μαθητών του να διεξάγουν εποικοδομητικό διάλογο.

ΔΟΚΙΜΑΣΙΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

ΚΕΙΜΕΝΟ

[Ο διάλογος και οι ομαδικές δραστηριότητες στην τάξη]

Η τυπική διαδικασία καθημερινής επικοινωνίας εκπαιδευτικού – μαθητή στην τάξη και στο σχολείο δεν αφήνει πολλά περιθώρια στον μαθητή να εμπλακεί σε δραστηριότητες οι οποίες καλλιεργούν σε ικανοποιητικό βαθμό τον διερευνητικό λόγο. Για να ξεπεραστεί αυτή η αδυναμία, ο εκπαιδευτικός μπορεί να χρησιμοποιήσει κάποιες **ομαδικές δραστηριότητες** στη σχολική τάξη που θα δώσουν τη δυνατότητα στους μαθητές να ανταλλάξουν απόψεις, καλλιεργώντας έτσι όχι μόνο τον προφορικό λόγο, αλλά και την κοινωνική δεξιότητα της συνεργασίας.

Καθώς τα παιδιά συνεργάζονται σε μια ομαδική δραστηριότητα, έχουν την ευκαιρία πρώτα απ' όλα να διατυπώσουν κάποιες προτάσεις και να **διερευνήσουν** με τα άλλα μέλη της ομάδας, αν μπορούν αυτές να τεθούν σε εφαρμογή. Επειδή όμως τα παιδιά συνεργάζονται στο πλαίσιο της ομάδας και δεν ανταγωνίζονται το ένα το άλλο, δεν πιέζονται να διατυπώσουν απόψεις απόλυτα επεξεργασμένες. Έτσι, έχουν την ευκαιρία να καταθέσουν δοκιμαστικά μια ιδέα, που μπορεί τα άλλα παιδιά να τη συζητήσουν, να την υιοθετήσουν ή να την τροποποιήσουν. Με αυτόν τον τρόπο δεν καλλιεργούν μόνο τον λόγο, αλλά αναπτύσσουν παράλληλα την **κοινωνική δεξιότητα της συνεργασίας**. Όπως είναι γνωστό, στο σχολείο οι μαθητές αποκτούν κυρίως την εμπειρία του ανταγωνισμού παρά της συνεργασίας, γι' αυτό πολλές φορές δυσκολεύονται να συνεργαστούν. Ωστόσο, μια σύγχρονη κοινωνία χρειάζεται πολίτες που μπορούν να λειτουργήσουν ως μέλη μιας ομάδας και η ομαδική εργασία αποτελεί το πρώτο βήμα προς αυτή την κατεύθυνση.

Η συμμετοχή του παιδιού σε μια τέτοια δραστηριότητα, που το υποχρεώνει να υποστηρίξει τις απόψεις του μπροστά σε άλλους, το κάνει να αποκτήσει βαθμιαία εμπιστοσύνη στον εαυτό του και στις ιδέες του. Αλλά και η συνεργασία ενός παιδιού με συμμαθητές του, που βλέπουν τα πράγματα από διαφορετικές οπτικές γωνίες και έχουν πολλές διαφορετικές εμπειρίες και πολιτιστικό υπόβαθρο, το εξαναγκάζει να λάβει υπόψη του την ώρα που μιλάει και τις ανάγκες των ακροατών του. Έτσι, είναι επόμενο να μειωθεί ο **εγωκεντρισμός** του, αφού είναι υποχρεωμένο να συνυπολογίσει τις ιδέες των συνεργατών του.

Τέλος, η συμμετοχή σε συζήτηση καλλιεργεί όχι μόνο την ομιλία, αλλά και την ακρόαση, αφού το παιδί, για να εκπληρώσει τον ρόλο του, θα πρέπει να ακούει προσεκτικά τις απόψεις των μελών της παρέας, για να μπορέσει να αντιδράσει κατάλληλα. Κι αυτό αποτελεί σημαντικό στοιχείο για μια επιτυχημένη συνεργασία. Συμπερασματικά, μπορούμε να πούμε ότι, συμμετέχοντας οι μαθητές σε ομάδες, όπου συζητείται ένα θέμα, αυξάνουν όχι μόνο τις ευκαιρίες να μιλούν, αλλά και τις δυνατότητες να επεξεργάζονται ποικίλα θέματα.

Γιάννης Μπασλής, *Εισαγωγή στη διδασκαλία της γλώσσας*,
Νεφέλη, Αθήνα, 2006, σ.128-129 (διασκευή)

ΘΕΜΑΤΑ

(επιλέξτε μία άσκηση από κάθε θέμα)

ΘΕΜΑ Α₁. (μονάδες 15)

[α] Με ποιον τρόπο, σύμφωνα με το κείμενο, η συνεργασία σε μια ομαδική δραστηριότητα στην τάξη και στο σχολείο προωθεί τον διάλογο και την επικοινωνία; (60 έως 80 λέξεις)

[β] Ποια είναι, σύμφωνα με τον συγγραφέα, η τυπική διαδικασία της επικοινωνίας εκπαιδευτικού και μαθητή στην τάξη και πώς μπορεί να βελτιωθεί; (60 έως 80 λέξεις)

[γ] Γιατί, σύμφωνα με το κείμενο, ο προφορικός λόγος καλλιεργείται στο πλαίσιο μιας ομαδικής δραστηριότητας; (60 έως 80 λέξεις)

ΘΕΜΑ Α₂. (μονάδες 10)

[α] Να δώσετε από έναν πλαγιότιτλο σε καθεμία από τις παραγράφους του κειμένου.

[β] Να επισημάνετε δύο από τις διαρθρωτικές λέξεις με τις οποίες εξασφαλίζεται η συνοχή στη δεύτερη παράγραφο («Καθώς ... κατεύθυνση») του κειμένου και να αιτιολογήσετε τη χρήση καθεμιάς από αυτές.

[γ] Να καταγράψετε τα δομικά μέρη και δύο από τους τρόπους οργάνωσης της β' παραγράφου («Καθώς τα παιδιά ... κατεύθυνση») του κειμένου.

ΘΕΜΑ Β₁. (μονάδες 15)

[α] «Μια σύγχρονη κοινωνία χρειάζεται πολίτες που μπορούν να λειτουργήσουν ως μέλη μιας ομάδας»: Χρησιμοποιώντας την παραπάνω πρόταση, να δημιουργήσετε μία παράγραφο 50 έως 60 λέξεων.

[β] Να συντάξετε μία παράγραφο 50 έως 60 λέξεων, χρησιμοποιώντας τις λέξεις και φράσεις του κειμένου με έντονη γραφή: «**ομαδικές δραστηριότητες**», «**διερευνήσουν**», «**κοινωνική δεξιότητα της συνεργασίας**», «**εμπιστοσύνη**», «**εγωκεντρισμός**».

[γ] «τυπική», «ομαδική», «υιοθετήσουν», «βαθμιαία», «μειωθεί»: Με το αντώνυμο καθεμιάς από τις υπογραμμισμένες λέξεις του κειμένου να γράψεις μία πρόταση που να αναδεικνύει τη σημασία του.

[δ] Κύριο χαρακτηριστικό του ακαδημαϊκού λόγου είναι η ευρεία χρήση της υπόταξης. Να δικαιολογήσετε την παρατήρηση αυτή, αντλώντας δύο παραδείγματα από το κείμενο.

ΘΕΜΑ Β₂. (μονάδες 10)

[α] Να επισημάνετε στο κείμενο τρία παραδείγματα μεταφορικής /συνυποδηλωτικής χρήσης της γλώσσας.

[β] Να επισημάνετε στο κείμενο δύο όρους ειδικού λεξιλογίου και να αιτιολογήσετε τη χρήση τους.

[γ] «[οι μαθητές] δεν πιέζονται να διατυπώσουν απόψεις απόλυτα επεξεργασμένες», «η συμμετοχή σε συζήτηση καλλιεργεί όχι μόνο την ομιλία, αλλά και την ακρόαση»: Στις προτάσεις αυτές να δικαιολογήσετε την επιλογή του συγγραφέα να χρησιμοποιήσει την ενεργητική και παθητική σύνταξη και να τη μετατρέψετε στο άλλο είδος.

ΘΕΜΑ Γ. (μονάδες 50)

[α] Με αφορμή την επικείμενη γενική συνέλευση της μαθητικής κοινότητας του σχολείου σας δημοσιεύετε άρθρο στη σχολική εφημερίδα (περίπου 450 λέξεων), στο οποίο αναλύετε τη σημασία του διαλόγου στον ατομικό και δημόσιο βίο και καταγράφετε τις προϋποθέσεις, ώστε αυτός να είναι γόνιμος και εποικοδομητικός.

[β] Στο πλαίσιο του διαλόγου που διεξάγεται στο σχολείο σας μεταξύ της μαθητικής κοινότητας και του Συλλόγου των Διδασκόντων για τη βελτίωση της οργάνωσης και λειτουργίας του δημοσιεύετε ένα κείμενο στη σχολική εφημερίδα (περίπου 450 λέξεις), στο οποίο αναλύετε τη σημασία του εκπαιδευτικού διαλόγου στην επιτυχία του στόχου αυτού και προσδιορίζετε τις προϋποθέσεις ώστε να είναι γόνιμος και εποικοδομητικός.

Δίκτυο 7

Νέοι & Αμφισβήτηση

ΘΕΜΑΤΙΚΟΣ ΑΞΟΝΑΣ: Εφηβεία & Νεότητα

ΔΙΚΤΥΟ: Νέοι & Αμφισβήτηση

ΧΡΟΝΟΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: 8 Διδακτικές Ώρες

ΣΥΝΤΑΚΤΗΣ: Μαρία Παούρη

ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

- (γνώσεις για τον κόσμο) Να κατανοήσουν οι μαθητές πως:
 - η αμφισβήτηση είναι ένα διαχρονικό χαρακτηριστικό της νεότητας
 - η νεότητα αποτελεί μια ισχυρή κοινωνική δύναμη
 - η αντίδραση των νέων σε διάφορες ιστορικές περιόδους έχει προκαλέσει επαναστάσεις
- (γνώσεις για τη γλώσσα): Να κατανοήσουν οι μαθητές:
 - τα χαρακτηριστικά μιας συνέντευξης ως επιχειρηματολογικού κειμένου
 - την ανάγνωση ενός πολυτροπικού κειμένου
 - τη χρήση διαρθρωτικών λέξεων ως παραγόντων συνοχής
 - τα σχολιαστικά σημεία στίξης

ΚΕΙΜΕΝΑ

Βρεττάκος, Ν. (1979). *Μαρτυρίες μιας κρίσιμης εποχής*. Αθήνα: Κάκτος.

Παπανούτσος, Ε.Π. (1976). Νεανική αμφισβήτηση. Στο *Παιδεία: το μεγάλο μας πρόβλημα*. Αθήνα: Δωδώνη.

Μπουρνάζος, Σ. (2014, 9 Νοεμβρίου). *Νεολαία και αμφισβήτηση στη μεταπολεμική Ελλάδα - Συνέντευξη του Κώστα Κατσάπη*. Ανακτήθηκε από <http://www.avgi.gr/article/10811/4754947/neolaia-kai-amphisbetese-ste-metapolemike-ellada>

ΚΕΙΜΕΝΟ 1
[Νεανικές κουλτούρες]

Ανάμεσα στον Μαρξ και την Coca - Cola:
Νεανική κουλτούρα και κοινωνικές αλλαγές, 1960-1980

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Ποιο πιστεύετε ότι είναι το θέμα του βιβλίου;
2. Γιατί, κατά τη γνώμη σας, επελέγησαν αυτά τα δύο ονόματα, Μαρξ και Coca Cola;
Ποιος είναι ο συμβολισμός τους;
3. Ποιο ύφος θα ταίριαζε στο βιβλίο; Τι είδους κείμενα θα περιμένατε να διαβάσετε σε μια τέτοια συλλογή;

-
4. Μπορείτε να αλλάξετε τον τίτλο του βιβλίου με έναν άλλο περισσότερο πληροφοριακό;

ΚΕΙΜΕΝΟ 2

Η εξέγερση των νέων

Η δέκατη επέτειος από τον Μάη του Παρισιού και η έκταση των συζητήσεων που γίνονται γύρω απ' αυτόν, μας δίνει την ευκαιρία να ξανασκεφτούμε το όλο αυτό πρόβλημα των νέων, που δεν έκαναν τίποτε άλλο από το να εκφράσουν την καθολική ανθρώπινη διαμαρτυρία απέναντι στην αντιανθρώπινη τακτική των ισχυρών της γης, ισχυρών που τα κατάφεραν, ώστε τον μεγαλύτερο εμπορικό τζίρο να τον αντιπροσωπεύουν σήμερα πάνω στη γη τα ναρκωτικά και τα όπλα. Αν μένει κάτι δίπλα στους λαούς σήμερα, είναι η αντίδραση της αδιάφθορης ακόμη ηθικής ευθιξίας των νέων. Υπάρχει ένα «όχι» που έλαβε τις μεγαλύτερες διαστάσεις του στα χρόνια 1967 - 1968, όχι σαν ένα τοπικό φαινόμενο αλλά σαν ένα φαινόμενο σε διεθνή κλίμακα. Οι φοιτητικές εκρήξεις καλύπτουν τις Ηνωμένες Πολιτείες - πολλοί σχημάτισαν τότε την εντύπωση πως ένα μεγάλο ανθρωπιστικό κίνημα ξεκινάει από' κει που κανένας δε θα το περίμενε - στη Βραζιλία, στο Μεξικό, στην Ιταλία, τη Γερμανία, τη Γαλλία, τη Βαρσοβία, την Πράγα και τέλος και σ' αυτήν την ίδια την Αγγλία.

Είναι η εποχή του βρόμικου πολέμου του Βιετνάμ - εν ονόματι της Ελευθερίας και της Δημοκρατίας - των δολοφονιών του Ρόμπερτ Κένεντυ και του Μάρτιν Λούθερ Κίνγκ, των εξεγέρσεων των Μαύρων στα γκέτο, της προσπάθειας που κατέβαλε η Άνοιξη της Πράγας να δώσει ένα ανθρώπινο πρόσωπο στον παραμορφωμένο ύστερα από την παρεμβολή του σταλινισμού, σοσιαλισμό. Τι γύρευαν οι νέοι εκείνης της εποχής; Ποιος ήταν ο στόχος τους; Αυτού του είδους οι συζητήσεις, που συνεχίζονται ακόμα και σήμερα, αποτελούν ένα είδος ματαιοπονίας. Τι βγήκε ή τι έμεινε από όλον αυτό τον επαναστατισμό; Ήτανε βέβαιο απαρχής πως δε θα έμενε τίποτα από αυτή τη διαμαρτυρία, εκτός αν απευθυνόταν σε ώτα ακουόντων και μπορούσε να γίνει αποδεκτή σαν μια σοβαρή προειδοποίηση. Οι αγωνιζόμενοι αποσύρθηκαν ή καλύτερα «διαλύθηκαν ησύχως». Η ανθρωπότητα δεν είναι έτοιμη ή δεν έχει τις δυνατότητες για μια σύγχρονη αληθινή επανάσταση. Ωστόσο ο επαναστατικός αναβρασμός μέσα στις ψυχές των νέων δεν μπορεί παρά να ανανεώνεται και να συνεχίζεται. Άλλωστε, όπως δείχνουν τα πράγματα, δεν υπάρχει και άλλη ελπίδα.

Η αδυναμία των νέων να παλέψουν το παράλογο που διέπει τον κόσμο αυτήν τη στιγμή, τους κάνει, πριν αλωθούν από τη χράνη του κατεστημένου, να αντιδρούν συχνά με τη βιαιότητα και την αλογιστία που μόνο από την έσχατη απελπισία μπορούν να αιτιολογηθούν. Στα χρόνια που πέρασαν και παρά τον διεθνή κατευνασμό των φοιτητικών ξεσπασμάτων, η αναταραχή συνεχίστηκε σε ορισμένα πανεπιστήμια της Ιταλίας, όπου οι φοιτητές, βαμμένοι και μασκαρεμένοι, έδιναν τη μάχη των «Ινδιάνων», όπως αυτοαποκαλούνταν. Επρόκειτο για μια ομαδική μορφή απελπισίας. Ακόμα κι εκείνοι που στην αρχή παρακολουθούσαν με συμπάθεια το κίνημά τους - γιατί στην αρχή πρόβαλαν και κάποια τυπικά αιτήματα - ένωσαν τελικά δυσφορία για τη στάση τους. Είχαν αρχίσει να καταστρέφουν τα πάντα μέσα στους πανεπιστημιακούς τους χώρους: αναγνωστήρια, βιβλιοθήκες που είχαν οργανωθεί με πολλές θυσίες. Ο αγώνας για τον αγώνα, η καταστροφή για την καταστροφή.

Νικηφόρος Βρεττάκος (1979)

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Για ποιο λόγο ο συγγραφέας επιλέγει να αναφερθεί σε τόσα πολλά ιστορικά παραδείγματα; Να απαντήσετε λαμβάνοντας υπόψη σας τη χρονολογία που γράφτηκε το άρθρο.
2. Να εντοπίσετε έναν τρόπο ανάπτυξης της δεύτερης παραγράφου και να δικαιολογήσετε τη χρήση του.
3. Να αιτιολογήσετε τη χρήση των ερωτημάτων από τον συγγραφέα στη δεύτερη παράγραφο.
4. Ποια είναι η στάση του συγγραφέα είναι απέναντι στην επαναστατικότητα των νέων; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας με χωρία από το κείμενο.
5. Να σχολιάσετε την τελευταία φράση του κειμένου: «Ο αγώνας για τον αγώνα, η καταστροφή για την καταστροφή». Υπάρχουν στοιχεία διαχρονικότητας στη διαπίστωση αυτή;
6. Ποια λειτουργία επιτελεί η χρήση της διπλής παύλας στο κείμενο; Να απαντήσετε αναφέροντας τα συγκεκριμένα χωρία.
7. Να γράψετε έναν συνυποδηλωτικό τίτλο για το κείμενο.

ΚΕΙΜΕΝΟ 3

[Νέοι & Αμφισβήτηση]

Όσοι έχουν να κάνουν με σημερινούς Νέους, όλων των ηλικιών, νομίζω ότι είναι υποχρεωμένοι να μάθουν τη «γλώσσα» τους και να τους μιλούν στη «γλώσσα» τους. Διαφορετικά θα είναι αδύνατη η συνεννόηση μαζί τους. Γιατί έχουν το δικό τους τρόπο οι Νέοι σήμερα ν' αντιλαμβάνονται και να εξηγούν τα πράγματα, τα δικά τους μέτρα να εκτιμούν τις καταστάσεις. Επαφή μαζί τους θα έχουμε μόνο αν μυηθούμε κι εμείς στις σημασιολογήσεις και στις εκτιμήσεις τους. Τούτο δε σημαίνει ότι θα τις παραδεχτούμε κιόλας· σημαίνει μόνο ότι θα είμαστε σε θέση να τις καταλαβαίνουμε. Και έως εκεί θα φτάσουμε εάν έχουμε πυκνές σχέσεις μαζί τους και εάν τους ακούμε πάντοτε με υπομονή και συμπάθεια.

Αντιτείνουν μερικοί:

— Πώς να συζητήσει κανείς με τα σημερινά «οργισμένα Νιάτα»; Για να συνεννοηθείς μαζί τους, πρέπει να υποχωρείς στις αξιώσεις τους, να τους λες διαρκώς ναι. Διαφορετικά, γίνεσαι εχθρός τους.

Πόσο λίγο γνωρίζουν τον νέο άνθρωπο, εκείνον που δεν «ωρίμασε», δε σταθεροποιήθηκε ακόμα, όσοι διατυπώνουν αυτή την αντίρρηση. Από το 3ο έτος της ηλικίας περίπου, όταν -όπως έχει παρατηρηθεί- το παιδί αντιδρά έντονα στη βούληση των «μεγάλων» και από πείσμα κάνει το αντίθετο απ' ό,τι το προστάζουν, ο Νέος είναι ένα βασανιστικά αβέβαιο, διαρκώς ταλαντευόμενο πλάσμα που αγωνίζεται να ανακαλύψει και να παραδεχτεί τον «εαυτό» του. Μέσα στην ανασφάλεια που αισθάνεται και την αδυναμία του να αναμετρηθεί γενναία με τους «μεγάλους», ιδρύει και ορθώνει το «εγώ» του με την αντίδραση, με το «όχι» σε κάθε είδος πίεσης απ' «έξω». Η άρνηση λοιπόν είναι το κλίμα του, το καταφύγιο της σωτηρίας του. Με την άρνηση θέλει να δηλώσει ότι είναι και αυτός ένα πρόσωπο αυθυπόστατο. Το «όχι» του όμως γίνεται αποτελεσματικό, όταν συναντήσει ένα άλλο «όχι» -την απόφαση, όχι τόσο του ομηλικού όσο του ισχυρότερου, του «μεγάλου», να μην υποχωρήσει γιατί κατά την κρίση του και προς το συμφέρον του απρόθυμου να συμμορφωθεί «μικρού» δεν πρέπει να υποχωρήσει.

Ε.Π. Παπανούτσος (1976)

Νεανική αμφισβήτηση

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Για ποιο λόγο, κατά τη γνώμη σας, ο συγγραφέας, γράφει τους νέους με κεφαλαίο γράμμα;
2. Με ποια μορφή διατυπώνεται το ερώτημα σχετικά με την επαναστατικότητα των νέων μέσα στο κείμενο και ποιο σκοπό εξυπηρετεί;
3. Να αντικαταστήσετε τις λέξεις που βρίσκονται μέσα στα εισαγωγικά με άλλες που να αποδίδουν κυριολεκτικά το νόημά τους.
4. Ποια πρόσωπα εναλλάσσονται στην 1η παράγραφο και για ποιο λόγο κατά τη γνώμη σας;
5. Πώς αντιλαμβάνεστε το νόημα της περιόδου «Επαφή μαζί τους θα έχουμε μόνο αν μνηθούμε κι εμείς στις σημασιολογήσεις και στις εκτιμήσεις τους»; Να αναπτύξετε το νόημά της σε δύο παραγράφους (150-200 λέξεις) εκφράζοντας και τη δική άποψη στο θέμα αυτό.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΛΟΓΟΥ

ΘΕΜΑ 07.01.

Η διάσταση των γενεών αποτελεί διαχρονικό φαινόμενο, εντείνεται ωστόσο στη σύγχρονη εποχή. Σε κείμενο 350 έως 400 λέξεων με ελεύθερη επιλογή της επικοινωνιακής περιστάσης να ερμηνεύσετε το γεγονός αυτό.

ΘΕΜΑ 07.02.

- Θέμα: επίδραση της ψηφιακής εποχής στις σχέσεις νέων και ενηλίκων
- Κειμενικό είδος: εξήγηση
- Περίσταση επικοινωνίας: ελεύθερη επιλογή
- Έκταση: 350 έως 400 λέξεις

ΔΟΚΙΜΑΣΙΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

ΚΕΙΜΕΝΟ

Στρατής Μπουρνάζος: «Ηθικός πανικός» για τη νεολαία: μια έννοια σημαντική στο βιβλίο σας. Πότε συγκροτείται ιστορικά στην Ελλάδα αυτός ο «ηθικός πανικός»;

Κώστας Κατσάπης: Ως «ηθικό πανικό» τείνουμε να ορίζουμε την έντονη ανησυχία που κυριάρχησε στον δημόσιο λόγο στη διάρκεια των πρώτων μεταπολεμικών δεκαετιών σχετικά με την πορεία μιας νεολαίας που φαινόταν «ατίθαση», «εν κινδύνω» ή πολύ απλά ανεξέλεγκτη. Ο φόβος για τη νεολαία βεβαίως, δεν είναι ένα φαινόμενο που συναντάται για πρώτη φορά στην πρώτη μεταπολεμική περίοδο. Γνωρίζουμε καλά πως η εμφάνιση της νεολαίας ως μιας διακριτής κοινωνικής κατηγορίας ήδη από τα τέλη του 19ου αιώνα, φαινόμενο αλληλένδετο με την ύπαρξη για πρώτη φορά στις δυτικές κοινωνίες ενός ελεύθερου χρόνου ανάμεσα στην εξαρτημένη παιδική ηλικία και στις πολλαπλές ευθύνες της ενηλικίωσης, συνδυάστηκε με μία έντονη ανησυχία που αφορούσε τη διαχείριση αυτού ακριβώς του ελεύθερου χρόνου. Οπωσδήποτε όμως, ο όρος «ηθικός πανικός» τόσο στην Ελλάδα όσο και διεθνώς, δεν μπορούμε να πούμε πως εμφανίζεται παρά την επαύριο του Μεγάλου Πολέμου. Ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του '50, πολύ εμφανώς στα μέσα της δεκαετίας με σημείο - τομή την εμφάνιση του ροκ εν ρολ και με πρωτοφανή ορμή από τις αρχές της επόμενης, ο «ηθικός πανικός» θα κυριαρχήσει στον δημόσιο λόγο, κάτι άλλωστε που λίγο - πολύ όλοι γνωρίζουμε από τις αποτυπώσεις του στον κινηματογράφο σε μια σειρά από κοινωνικά δράματα που προβάλλονται στις αρχές της δεκαετίας του '60 (Στεφάνια, Κατήφορος, Νόμος 4000 κτλ.).

Σ.Μ.: Μελετάτε το θέμα σας και στη διεθνή και στην ελληνική του διάσταση. Σε τι έγκειται η ελληνική ιδιαιτερότητα;

Κ.Κ.: Η ελληνική περίπτωση αποτελεί όντως τμήμα ενός ευρύτερου, διεθνούς κοινωνικού και πολιτισμικού φαινομένου που αφορά την ανάδυση της νεολαίας στο προσκήνιο, τη σταδιακή ριζοσπαστικοποίησή της και την πρωτοφανή ρήξη των όποιων δεσμών την συνέδεαν με τον κόσμο, τις αξίες και τις αρχές των ενηλίκων. Πίσω από τη ρήξη αυτή φαίνεται να υπάρχει μία «μαγική» λέξη που προκαλεί εύλογη αμηχανία και εκνευρισμό στους σχολιαστές του φαινομένου στη συγχρονία. Αναφέρομαι στον όρο «δυσφορία». Οι νέοι «δυσφορούν» απέναντι σε πράγματα που είναι μάλλον ακατανόητα σε ενήλικες οι οποίοι έχουν άλλες παραστάσεις, άλλες εμπειρίες και αδυνατούν να επεξεργαστούν τα αίτια της

νεανικής «δυσφορίας». Στην Ελλάδα, για παράδειγμα, ο πολιτικός αυταρχισμός και ο κραταιός συντηρητισμός που χαρακτηρίζει συνολικά την ελληνική κοινωνία συγκροτούν το κάδρο εντός του οποίου φαίνεται να ριζοσπαστικοποιείται η νεολαία ευθυγραμμιζόμενη με όσα συμβαίνουν κατά βάση στον δυτικό κόσμο, αλλά από ένα σημείο και μετά και στις σοσιαλιστικές κοινωνίες.

Σ.Μ.: Το 1974 αποτελεί μια προφανή τομή. Τι σημαίνει αυτό το χρονικό ορόσημο για το θέμα το οποίο μελετήσατε, αλλά και γενικότερα για το «φαινόμενο νεολαία»;

Κ.Κ.: Όπως αναφέρω στον επίλογο του βιβλίου μου, το 1974 αποτελεί μία σημαντική τομή, δεδομένου ότι τότε ακριβώς οι νέοι άνθρωποι παύουν να γίνονται αντιληπτοί ως ένα «πρόβλημα», αντιθέτως η νεότητα προσλαμβάνεται πλέον ως όχημα για την πολιτική, κοινωνική και πολιτισμική πρόοδο της χώρας. Φυσικά, οι ρίζες της εξέλιξης αυτής βρίσκονται στη σκληρή σύγκρουση του φοιτητικού κινήματος με τη Δικτατορία και ειδικότερα στα γεγονότα της Νομικής και του Πολυτεχνείου. Η αλλαγή των αντιλήψεων της κοινωνίας ως προς τη νεότητα είναι εντυπωσιακή και θα εκφραστεί σε επίπεδο κρατικής πολιτικής λίγα χρόνια αργότερα από την πρώτη κυβέρνηση του Α. Παπανδρέου, όταν και θα αναγνωριστεί θεσμικά η νεότητα και η σημασία της μέσα από τρεις βασικές τομές που έρχονται να «δικαιώσουν» ως το πούμε έτσι, τους αγώνες των νέων τα προηγούμενα χρόνια: αναφέρομαι στο δικαίωμα ψήφου στα 18 που δόθηκε στους νέους, στη θεσμοθέτηση της φοιτητικής συμμετοχής στα όργανα διοίκησης του Πανεπιστημίου και στη σύσταση της Γενικής Γραμματείας Νέας Γενιάς, αλλά και του ερευνητικού προγράμματος «Ιστορικό Αρχείο Ελληνικής Νεολαίας». Δίπλα στα παραπάνω, να προσθέσουμε ασφαλώς και τον εορτασμό της εξέγερσης του Πολυτεχνείου ως σχολικής γιορτής δίπλα στις δύο εθνικές.

Σ.Μ.: Αν συνεχίζατε τη μελέτη σας, και την εντοπίζατε στον 21ο αιώνα, με ποιους άξονες θα το κάνατε;

Κ.Κ.: Ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του '90 διαχέεται στην ελληνική κοινωνία ένα κλίμα αποπολιτικοποίησης και μεταμοντέρνου σχετικισμού. Προσοχή! Δεν υποστηρίζω ότι τούτο αποτέλεσε προϊόν ενός κάποιου σχεδιασμού, μια μορφή τρόπων τινά συνωμοσίας. Θα επιχειρούσα λοιπόν, να συσχετίσω την εξέλιξη της νεανικής διασκέδασης και τα προϊόντα που καταναλώθηκαν από νέους ανθρώπους σε εποχές ευδαιμονίας και ηδονισμού με την ανάδυση νέων μορφών πολιτικής ταύτισης που εύκολα αντιλαμβανόμαστε. Αυτό ακριβώς το ζήτημα, όπως και συνολικότερα βέβαια ο ρόλος του πολιτισμού στη συγκρότηση νέων ταυτοτήτων και η ανάδυση των τελευταίων ως προϋπόθεση πολιτικών επιλογών για το άτομο, νομίζω ότι έχει πολύ μεγάλο ενδιαφέρον και αξίζει κάποτε να ερευνηθεί πιο συστηματικά.

ΘΕΜΑΤΑ

(επιλέξτε μία άσκηση από κάθε θέμα)

ΘΕΜΑ Α1.

- [α] Πώς συνδέεται η τέχνη με τη νεολαία στην πρώτη απάντηση; (60 - 80 λέξεις)
- [β] Ποια αλλαγή πραγματοποιήθηκε, σύμφωνα με τον συγγραφέα, στην αντίληψη της κοινωνίας απέναντι στη νεότητα και με ποια αφορμή; (80 - 100 λέξεις)
- [γ] Να εξηγήσετε σε μία παράγραφο 60 - 80 λέξεων ποιο περιεχόμενο δίνει ο συγγραφέας στον όρο «δυσφορία»;

ΘΕΜΑ Α2.

- [α] Να δώσετε έναν τίτλο στην παραπάνω συνέντευξη.
- [β] Να ερμηνεύσετε τη χρήση των υπογραμμισμένων διαρθρωτικών λέξεων του κειμένου: Οπωσδήποτε, άλλωστε, αντιθέτως, φυσικά, λοιπόν
- [γ] Να εντοπίσετε δύο τρόπους ανάπτυξης της παραγράφου: «Η ελληνική περίπτωση αποτελεί ... στις σοσιαλιστικές κοινωνίες».

ΘΕΜΑ Β1.

- [α] Να δημιουργήσετε μια παράγραφο 50 έως 60 λέξεων, χρησιμοποιώντας τις παρακάτω λέξεις και φράσεις του κειμένου: «έντονη ανησυχία», «συνδυάζεται», «πολλαπλές ευθύνες», «προϋπόθεση», «νεολαία».
- [β] Να δημιουργήσετε μια παράγραφο με τη μέθοδο των παραδειγμάτων με θεματική πρόταση την άποψη του συγγραφέα ότι: «Η νεότητα προσλαμβάνεται πλέον ως όχημα για την πολιτική, κοινωνική και πολιτισμική πρόοδο της χώρας».

ΘΕΜΑ Β2.

- [α] «Στην Ελλάδα, για παράδειγμα, ο πολιτικός αυταρχισμός και ο κρατικός συντηρητισμός που χαρακτηρίζει συνολικά την ελληνική κοινωνία». Να εντοπίσετε το είδος της σύνταξης της παραπάνω περιόδου, να επισημάνετε τη λειτουργία της και να το μετατρέψετε ανάλογα.
- [β] Στον λόγο του ο Κ. Κατσάπης χρησιμοποιεί πολλά παραδείγματα ειδικού λεξιλογίου. Να επισημάνετε τρία από αυτά και να σχολιάσετε το ύφος που προσδίδει στο κείμενο η χρήση τους.

ΘΕΜΑ Γ.

[α] Ο Σύλλογος Γονέων και Κηδεμόνων του σχολείου σου διοργανώνει ημερίδα με θέμα «Νεανική επανάσταση», στην οποία έχεις προσκληθεί να συμμετάσχεις ως εκπρόσωπος της μαθητικής κοινότητας. Στην εισήγησή σου επιχειρείς να αποδείξεις ότι δεν πρόκειται για ένα πρόβλημα αλλά για μια απαραίτητη συνθήκη της νεότητας, παρουσιάζοντας τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες οι νέοι επεμβαίνουν εποικοδομητικά στις εξελίξεις των κοινωνιών. (350 - 400 λέξεις)

[β] Γράψτε ένα κείμενο επιχειρηματολογίας, επιλέγοντας εσείς τον κειμενικό τύπο που σας ταιριάζει, με σκοπό να πείσετε τους ενήλικες να υιοθετήσουν μια πιο συγκαταβατική στάση και λιγότερο αρνητισμό απέναντι στη νεανική αμφισβήτηση. (350 - 400 λέξεις)

Δίκτυο 8

Έφηβοι & Πρότυπα

ΘΕΜΑΤΙΚΟΣ ΑΞΟΝΑΣ: Εφηβεία & Νεότητα

ΔΙΚΤΥΟ: Έφηβοι & Πρότυπα

ΧΡΟΝΟΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: 8 Διδακτικές Ώρες

ΣΥΝΤΑΚΤΗΣ: Τάσος Τσατλόγλου

ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

- (γνώσεις για τον κόσμο) Να κατανοήσουν οι μαθητές πως:
 - Η ύπαρξη προτύπων είναι ένα υγιές φαινόμενο και παράλληλα ανάγκη των νέων.
 - Τις μορφές, την ποιότητα των προτύπων, τις συνθήκες κάτω από τις οποίες διαμορφώνονται τα σύγχρονα πρότυπα και την στάση των νέων προς αυτά.
- (γνώσεις για τη γλώσσα): Να κατανοήσουν οι μαθητές:
 - τη στρατηγική ανάγνωσης «Σταματώ & Αναρωτιέμαι» (Stop & Wonder).
 - τη δομή της παραγράφου στα επιχειρηματολογικά κείμενα.
 - τη δομή του κειμένου στα επιχειρηματολογικά κείμενα (πρόλογος - κύριο μέρος - επίλογος)
 - την επίτευξη συνοχής και συνεκτικότητας σε ένα κείμενο.
 - τα βασικά συστατικά του επιχειρήματος.
 - τη χρήση των τεκμηρίων (παραδειγμάτων, αυθεντικών μαρτυριών, πορισμάτων ερευνών) ως αποδεικτικών μέσων.
 - τη λειτουργία των ρηματικών προσώπων στον λόγο της πειθούς.

ΚΕΙΜΕΝΑ

Μιχαλοπούλου, Χ. & Κίσσας, Γ. (2015). Οι ψυχοσεξουαλικές αλλαγές στην εφηβεία. Αθήνα: Αρμός.

Σώκου, Κ. (2019, 23 Ιανουαρίου). Τα πρότυπα των νέων. Ανακτήθηκε από: <http://www.kathimerini.gr/1006225/opinion/epikairothta/politikh/ta-protypa-twn-newn-20>

ΚΕΙΜΕΝΟ 1

[Τα πρότυπα των νέων]

<https://www.youtube.com/watch?v=7aY5w70Wmpc>

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Παρακολουθώντας το «Κείμενο 1», προσπαθήστε να συγκρατήσετε τους κυριότερους λόγους για τους οποίους οι προσωπικότητες που εμφανίζονται θεωρούνται «πρότυπα».
2. Ποια είναι η σχέση ανάμεσα στη δημοφιλία των προσωπικοτήτων που παρουσιάζονται στο «Κείμενο 1» με την ανάδειξή τους ως πρότυπα;
3. Το «Κείμενο 1» πλαισιώνεται από ήχο, εικόνα και λόγο. Ποιος είναι ρόλος καθενός από τους παραπάνω τρόπους έκφρασης στην αποτελεσματικότητα του μηνύματος του κειμένου; Τι θα άλλαζε στο επικοινωνιακό αποτέλεσμα του «Κειμένου 1» αν κάποιο από τα παραπάνω εκφραστικά μέσα είχε παραλειφθεί;

ΚΕΙΜΕΝΟ 2

Έφηβοι & Πρότυπα

Ήταν το θέμα της έκθεσης εκείνη τη χρονιά στις Πανελλαδικές Εξετάσεις. Η πρώτη μου σκέψη ήταν ότι, αν είναι να έχει κανείς πρότυπα, ας είναι υψηλά: χωρίς να είμαι θρησκευόμενη -κάτι που φρόντισα να επισημάνω-, πρότεινα τον Ιησού Χριστό, που κήρυξε την αγάπη για τον πλησίον. Ούτε σε αριστερούς επαναστάτες αναφέρθηκα ούτε σε εθνικά σύμβολα. Ούτε καν στους σταρ της σοουμπίζ! Δεν κέρδισα φίλους σε κανένα στρατόπεδο: Πήρα ένα 14 και ένα 17 από τους δύο διορθωτές. Το οποίο ήταν τελικά το καλύτερο δώρο, γιατί βρέθηκα στο Ιστορικό Ιωαννίνων – μακάρι να μπορούσα να πω ότι το έκανα επίτηδες, αλλά μάλλον ήμουν εκτός κλίματος.

Ας κάνω μια δεύτερη προσπάθεια: Υποψήφια για 10 βραβεία Όσκαρ η ταινία «The Favourite» του σκηνοθέτη Γιώργου Λάνθιμου. Στους ημιτελικούς του αυστραλιανού Open ο τενίστας Στέφανος Τσιτσιπάς. Δύο Έλληνες που, ξεκινώντας από την Ελλάδα, με ελληνικά βιώματα και περιορισμούς, και όχι από το Λος Αντζελες ή την Ελβετία, φτάνουν στην κορυφή του αντικειμένου τους. Ο κόσμος θαυμάζει το κατόρθωμά τους, χωρίς να ασχο-

λείται ιδιαίτερα με την καταγωγή τους. Αλλά εμείς ξέρουμε: είναι δύο από εμάς, τους Έλληνες της κρίσης, που αντιμετωπίζουμε αντίστοιχους περιορισμούς και δυσκολίες, και γι' αυτό μιλούν στην καρδιά. Είναι ώρα να μιλήσουν και στο μυαλό, να γίνουν πρότυπα για το νέο μοντέλο του δημιουργικού και επιτυχημένου επαγγελματία. Που είναι διεθνώς ανταγωνιστικός, ακριβώς επειδή δουλεύει σκληρά, αλλά και επειδή έχει ένα μεγάλο όραμα – και για να το υπηρετήσει, δεν διστάζει να ανοίξει τα φτερά του στο εξωτερικό και, βήμα βήμα, να φτάσει να αξιοποιεί τους καλύτερους ηθοποιούς του Χόλιγουντ ή να προπονείται στις καλύτερες σχολές τένις του κόσμου.

Σε μία εβδομάδα, που οι εικόνες από την Ελλάδα, μέσα και έξω από τη Βουλή, προκαλούν αποστροφή για την πολιτική και ανησυχία στην κοινωνία, το tweet του Τσιτσιπά μετά τη νίκη του επί του Ρότζερ Φέντερερ ήρθε ως μια απάντηση για το πώς μπορεί να γίνει αυτό: «Η παιδεία, καθάπερ ευδαίμων χώρα, πάντα τ' αγαθά φέρει». Όπως μία ευτυχισμένη χώρα, η παιδεία αποδίδει καρπούς.

Η λέξη παιδεία προέρχεται ετυμολογικά από το παιδεύω, υπονοεί λοιπόν προσπάθεια, βάσανο. Κάτι ξέρει από προσπάθεια ο 20χρονος Τσιτσιπάς, που λέει σε κάθε ευκαιρία πόσο σκληρά δουλεύει. Σύμφωνα με τον φιλόσοφο –και δάσκαλο– Αριστοτέλη, η ρίζα της είναι πικρή, αλλά έχει γλυκό καρπό. Στην αρχαία Ελλάδα η εκπαίδευση σήμαινε την καλλιέργεια της προσωπικότητας του ατόμου, όχι μόνο τη γνώση. Προϊόν της και ο Μέγας Αλέξανδρος. Είναι λογικό ίσως οι Έλληνες να θεωρούν μεγαλύτερο Έλληνα τον πρώτο, που διέδωσε τον Ελληνισμό σε όλον τον τότε γνωστό κόσμο. Αλλά είναι ο μεγάλος δάσκαλος που έχτισε τον χαρακτήρα του. Και βέβαια, προκειμένου να είναι μια χώρα ευημερούσα, χρειάζεται να επενδύει στην παιδεία. Να διδάξει Αριστοτέλη, και όχι μόνον τα κατορθώματα του Αλεξάνδρου. Να αναδείξει την αριστεία, όπως έκαναν οι αρχαίοι Έλληνες – και να μοιραστεί τα φώτα της με τον κόσμο.

Τι σημαίνει αυτό σήμερα; Ελεύθερη πρόσβαση στη γνώση. Διεθνείς συνεργασίες. Ιδιωτικά πανεπιστήμια – για πόσο ακόμη θα είμαστε «κομμουνιστική» εξαίρεση; Σύνδεση με την αγορά εργασίας. Αλλά κυρίως υψηλή ποιότητα. Όπως το Ινστιτούτο Τεχνητής Νοημοσύνης που θέλει να φέρει στη χώρα ο καθηγητής του MIT Κωνσταντίνος Δασκαλάκης. Με υψηλά πρότυπα, όλοι μπορούμε να γίνουμε καλύτεροι. Ίσως τότε να σταματήσουμε να ζούμε στο παρελθόν και να αντιμετωπίσουμε το μέλλον με εμπιστοσύνη, ως συνδιαμορφωτές του. Όσο για το «αγαπάτε αλλήλους», είναι πάντα επίκαιρο.

Σώκου (2019)

Τα πρότυπα των νέων

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Διαβάστε προσεκτικά το κείμενο, αξιοποιώντας τη στρατηγική «Σταματώ & Αναρωτιέμαι».
2. Ποιος είναι το θέμα (βασική ιδέα) του κειμένου;
3. Ποιος είναι ο συγγραφέας του κειμένου (πομπός) και σε ποιο ακροατήριο (δέκτης) απευθύνεται; Ποια είναι, κατά τη γνώμη σας, η σχέση που αναπτύσσεται μεταξύ τους;
4. Ποιος είναι ο τρόπος επικοινωνίας (κειμενικό είδος / τύπος) που επέλεξε ο συγγραφέας για να απευθυνθεί στο ακροατήριό του, προκειμένου να επιτύχει τον σκοπό του (κατευθυντήρια ιδέα);
5. Με ποιον τρόπο αναπτύσσεται η δ' παράγραφος («Η λέξη παιδεία ... με τον κόσμο.») του κειμένου; Με ποιον τρόπο επιτυγχάνεται η συνοχή των περιόδων της ίδιας παραγράφου;
6. Στη β' παράγραφο («Ας κάνω ... του κόσμου») του κειμένου ο συγγραφέας χρησιμοποιεί παραδείγματα για να τεκμηριώσει τις θέσεις του. Αφού επιβεβαιώσετε την παρατήρηση αυτή, να αξιολογήσετε τα παραδείγματα αυτά ως προς την αποτελεσματικότητάς τους.
7. Η τελευταία παράγραφος του κειμένου αρχίζει με ερώτηση. Ποια είναι η σημασία της επιλογής αυτής στη δομή, στο ύφος και στο περιεχόμενο της παραγράφου αυτής;
8. Στις πρώτες δύο παραγράφους του κειμένου χρησιμοποιείται α' ενικό πρόσωπο με στόχο να διαμορφωθεί ένα αφηγηματικό και βιωματικό ύφος στο κείμενο. Σε ποιους ρηματικούς χρόνους και σε ποιες εγκλίσεις βρίσκεται το α' ενικό ρηματικό πρόσωπο; Σε τι εξυπηρετεί η επιλογή των εγκλίσεων και των χρόνων τις προθέσεις της αρθρογράφου;
9. Να εντοπίσετε και να καταγράψετε τις αντιθέσεις σε επίπεδο χρόνου που εντοπίζονται ως προς τις εποχές από τις οποίες η αρθρογράφος αντλεί παραδείγματα προτύπων και να συντάξετε μία παράγραφο 80-100 λέξεων όπου να αναδεικνύεται η επικοινωνία ανάμεσα στα πρότυπα αυτά ως προς τις αξίες που εκφράζουν.

ΚΕΙΜΕΝΟ 3

[Οι γονείς των εφήβων σαν πρότυπα]

Η πρώτη συγκεκριμένη λειτουργία της εφηβείας και στο αγόρι και στο κορίτσι είναι να προσπαθήσουν να αποκαθελώσουν, να απομυθοποιήσουν τα πρότυπα των γονιών. Μόνο έτσι περνούν στην ενηλικίωση. Άρα, ακόμα και τα ελαττώματα που οι γονείς δεν

έχουν, οι έφηβοι θα τους τα βρουν. Μπαίνουν δηλαδή σε μια θέση κριτή ιδιαίτερα στην ύστερη εφηβεία γύρω στα δεκάξι, δεκαεπτά, όπου προκειμένου να δημιουργήσουν την δική τους ταυτότητα χρειάζεται να απορρίψουν κάθε τι που θα τους ταύτιζε με τη μάνα τους με τον πατέρα τους, κάθε τι με το οποίο δεν συμφωνούν. Και μπορούν να βρουν πολλά να μην συμφωνούν... Άρα είναι πάρα πολύ φυσιολογικό η κόρη να κρίνει τη μάνα. Και βέβαια υπάρχουν περιπτώσεις που ο πατέρας μπορεί να παρέμβει, αλλά αυτό ανάλογα με την περίπτωση, ανάλογα με το ζήτημα, ανάλογα με το αίτημα. Και ο ασφαλέστερος τρόπος να παρέμβει είναι μέσα από έναν συναισθηματικό δεσμό. Μπορεί να μην μιλήσει καν, μπορεί απλά να ρίξει ένα βλέμμα τρυφερότητας, αποδοχής προς την κόρη και ο καβγάς να σταματήσει εκεί.

Συχνά στους εφήβους παρατηρούνται φαινόμενα όπως τα συχνά ψέματα, η φυγή από το σπίτι η από το σχολείο, η διακοπή των σπουδών στο σχολείο, η κατάχρηση αλκοόλ. Αυτά μπορεί να γίνουν και σοβαρότερα, όπως για παράδειγμα θέματα που άπτονται του νόμου: διαρρήξεις, παραβάσεις του κώδικα οδικής κυκλοφορίας, καταστροφή ξένης περιουσίας κ.λπ. Όλα αυτά είναι μορφές έκφρασης μέσω της συμπεριφοράς. Θυμίζω ο,τι ο έφηβος είναι αυτός ο οποίος κυρίως δρα και εκφράζεται με την πράξη. Πρώτα δρα και μετά σκέφτεται. Αν το παιδί το χαρακτηρίζει κυρίως το παιχνίδι, αν τον ενήλικο τον χαρακτηρίζει κυρίως ο λόγος, η σκέψη και η ομιλία, τον έφηβο τον χαρακτηρίζει κυρίως η πράξη.

Τι συμβαίνει στους εφήβους στους οποίους παρατηρούνται τέτοια φαινόμενα; Και εννοούμε τέτοια φαινόμενα σε μακρά διάρκεια και σε μεγάλη ένταση. Γιατί δεν πιστεύω να υπάρχει έφηβος, ο οποίος δεν θα πει καθόλου ψέματα. Έφηβος που δεν θα θελήσει – στην φαντασία του η στην πράξη– να σηκωθεί να φύγει μια φορά από το σπίτι και να χτυπήσει πίσω του την πόρτα και να τον ψάχνουν και να ανησυχούν και να γυρίσει δύο η ώρα την νύχτα και ας έχει πάει απλώς μέχρι το διπλανό πάρκο να καθίσει στο παγκάκι. Δεν ξέρω αν υπάρχει έφηβος ο οποίος δεν έχει κάνει κοπάνα από το σχολείο. Παρακαλώ να έχουμε υπόψη μας ότι αυτά δεν είναι από μόνα τους παραπτωματική συμπεριφορά, αλλά όταν γίνονται σε μεγάλη ένταση και διάρκεια και φτάνουν να δημιουργήσουν προβλήματα με τον νόμο, εκεί αρχίζουν τα προβλήματα να γίνονται σοβαρότερα. Και βέβαια ξέρουμε ότι η αποκλίνουσα συμπεριφορά που εκδηλώνεται με τις πράξεις αυτές, αντανακλά σαφή διαπλοκή πολλών παραγόντων: ατομικών, οικογενειακών και κοινωνικών. Άρα, πάντα να έχουμε κατά νου ότι ένα τέτοιο θέμα δεν αφορά μόνο τον συγκεκριμένο έφηβο η –το πολύ– τον έφηβο και την οικογένειά του.

Όταν οι πράξεις των εφήβων έχουν σαν κύριο χαρακτηριστικό τους την βία που εκδηλώνεται μέσα από την συμπεριφορά τους, είναι καλό να έχουμε υπόψη μας πως λειτουργεί ο έφηβος. Συνήθως αυτή η έκρηξη βίας προϋποθέτει ότι ο έφηβος βιώνει το ακριβώς αντίθετο, μια αίσθηση αδυναμίας και οργής για την αδυναμία του.

Χριστίνα Μιχαλοπούλου & Γιώργο Κίσσας (2015)

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Διαβάστε προσεκτικά το κείμενο, αξιοποιώντας τη στρατηγική «Σταματώ & Αναρωτιέμαι».
2. Ποιος είναι το θέμα (βασική ιδέα) του κειμένου;
3. Ποιος είναι ο συγγραφέας του κειμένου (πομπός) και σε ποιο ακροατήριο (δέκτης) απευθύνεται; Ποια είναι, κατά τη γνώμη σας, η σχέση που αναπτύσσεται μεταξύ τους;
4. Ποιος είναι ο τρόπος επικοινωνίας (κειμενικό είδος / τύπος) που επέλεξε ο συγγραφέας, για να απευθυνθεί στο ακροατήριό του, προκειμένου να επιτύχει τον σκοπό του (κατευθυντήρια ιδέα);
5. Να εντοπίσετε δύο από τους τρόπους ανάπτυξης της γ' παραγράφου του κειμένου («Τι συμβαίνει... οικογένειά του») και να αιτιολογήσετε την απάντησή σας με αναφορές στο κείμενο.
6. Να ερμηνεύσετε την επιλογή του συντάκτη να ξεκινήσει με ερώτηση την γ' παράγραφο του κειμένου. (« Τι συμβαίνει...οικογένειά του»)
7. Να ερμηνεύσετε την επιλογή του συγγραφέα να χρησιμοποιήσει α' ενικό πρόσωπο στη β' παράγραφο του κειμένου («Συχνά στους εφήβους...κυρίως η πράξη») . Ποιο είναι το επικοινωνιακό αποτέλεσμα που προκύπτει από αυτήν την επιλογή;
8. Να καταγράψετε τη δομή του επιχειρήματος που αναπτύσσεται στην πρώτη παράγραφο του κειμένου. (« Η πρώτη συγκεκριμένη...να σταματήσει εκεί»)
9. Ποια είναι η ορθή στάση των γονέων η οποία προτείνεται από τη συγγραφέα απέναντι στις εφηβικές συμπεριφορές που καταγράφονται στο κείμενο; Να αναλύσετε αυτήν την στάση των γονέων σε μία παράγραφο (80-100 λέξεων).

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΛΟΓΟΥ

ΘΕΜΑ 08.01.

- Θέμα: τα πρότυπα της σημερινής νέας γενιάς
- Κειμενικό είδος: περιγραφή / επιχειρηματολογία
- Επικοινωνιακή περίσταση: ελεύθερη επιλογή
- Έκταση: 300 έως 400 λέξεις

ΔΟΚΙΜΑΣΙΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

ΚΕΙΜΕΝΟ

Η εφηβεία, ως βιοψυχολογικό φαινόμενο, τώρα, επιδρά, όχι μόνο στη σωματική ανάπτυξη, αλλά και στην ψυχολογία του νέου ανθρώπου. Οι βιολογικές ρηξικέλευθες αλλαγές που επέρχονται στο νεαρό άτομο αυτή την περίοδο, καθώς και η μεταμόρφωση του σώματος του παιδιού σε έναν εκκολλαπτόμενο ενήλικο σωματότυπο, χρήζουν επανατοποθέτησης, τόσο του εφήβου, σε σχέση με τον εσωτερικό εαυτό του, όσο και με το εξωτερικό περιβάλλον. Οι αλλαγές αυτές, που αφορούν τόσο στα πρωτογενή όσο και στα δευτερογενή γενετικά χαρακτηριστικά του φύλου, επιφέρουν ανακατατάξεις στην αντίληψη του εφήβου για την εικόνα του εαυτού του. Γι' αυτό, δεν είναι τυχαίο ότι υπάρχουν έφηβοι που δυσκολεύονται να αποδεχθούν τη «μεταμόρφωση» αυτή.

Η μετάβαση από την παιδική ηλικία προς την έλευση της ενηλικότητας διακρίνεται από γνωρίσματα που γεννούν επικείμενους προβληματισμούς. Ειδικότερα, το πέρασμα από την παιδική στην εφηβική ηλικία χαρακτηρίζεται από τον λεγόμενο «εγωκεντρισμό». Ο όρος αυτός είναι παραπλανητικός, εφόσον δεν έχει ηθικόαξιολογικό περιεχόμενο, δηλαδή δεν αφορά στον εγωισμό, αλλά είναι ένα φυσιολογικό αναπτυξιακό φαινόμενο. Οι μορφές εγωκεντρισμού, κατά την εφηβική ηλικία, όπως υποστηρίζει ο κλινικός ψυχολόγος David Elkind (1987), είναι: το «φανταστικό ακροατήριο» και ο «προσωπικός μύθος». Ο Elkind άρχισε να ασχολείται με τον εφηβικό εγωκεντρισμό, όταν εργαζόταν με παραβατικούς εφήβους, και διαπίστωσε την αδυναμία των τελευταίων να εισέλθουν και να νιώσουν τη θέση των προσώπων που έβλαψαν. Οπότε, ο εγωκεντρισμός, σύμφωνα με την ίδια άποψη, αναπτύσσεται με άλλο τρόπο στην παιδική ηλικία, υιοθετώντας τη μορφή της

αποτυχίας διαφοροποίησης ανάμεσα στο παροδικό και το μόνιμο, το υποκειμενικό και αντικειμενικό και το ατομικό και καθολικό.

Σύμφωνα με ένα από τα γνωρίσματα του εγωκεντρισμού στην εφηβεία, το «φανταστικό ακροατήριο», ο έφηβος θεωρεί ότι όλοι γύρω του τον παρατηρούν, είτε για να τον επικρίνουν είτε για να το θαυμάσουν, ανάλογα με το αν η αξιολόγηση για τον εαυτό του είναι θετική ή αρνητική. Με τον τρόπο αυτό, υποβάλλει τον εαυτό του σε έναν διαρκή ψυχαναγκαστικό έλεγχο ή μια υποτιθέμενη από τους άλλους κρίση. Κατά το δεύτερο γνώρισμα, του «προσωπικού μύθου», ο έφηβος νιώθει ότι είναι τόσο σημαντικό πρόσωπο που μαγνητίζει διαρκώς την προσοχή των άλλων, και ότι τα συναισθήματά του διαφοροποιούνται εντελώς από των υπολοίπων γύρω του, με αποτέλεσμα να νιώθει ότι κανείς δεν μπορεί να τον καταλάβει. Ταυτόχρονα, όμως, έχει έλλειψη της αίσθησης του κινδύνου, λόγω του αναπτυσσόμενου αισθήματος της ατρωτότητας.

Γενικότερα, η εφηβική ηλικία χαρακτηρίζεται από μια μεταβλητότητα που εκφράζεται με συγκρούσεις, διακυμάνσεις αυτοεκτίμησης και προσπάθειας για διαμόρφωση της ταυτότητας του εαυτού, κατά τη διάρκεια της οποίας ο έφηβος μπορεί να αποσκοπεί σε καλλιέργεια σχέσεων με ετερόφυλα αντικείμενα και σε πνευματικά, καλλιτεχνικά ή επαγγελματικά ενδιαφέροντα. Εκτός, όμως, από αυτά, ο έφηβος πετυχαίνει και νοητικά άλματα, όπως ότι καθιστά τον εαυτό του αντικείμενο σκέψης και δύναται πια να προσδιορίζει σχέσεις αιτίου-αποτελέσματος, δηλαδή να χρησιμοποιεί την επιστημονική-πειραματική μέθοδο. Τα παραπάνω γνωρίσματα, που σηματοδοτούν την είσοδο του νέου ανθρώπου στην εφηβική ηλικία, και αποτελούν πολλές φορές αναγκαία συνθήκη στη φυσιολογική αναπτυξιακή πορεία του, γεννούν προβληματισμούς για το κατά πόσο προωθούν την ομαλή εξέλιξη του εφήβου ή αποτελούν τροχοπέδη σε αυτή.

Τα χαρακτηριστικά αυτά φαίνεται κάποιες φορές να προκαλούν εμπλοκές και δυσλειτουργίες, τόσο στην εικόνα που έχει ο έφηβος για τον εαυτό του όσο και στο ομαλό πέρασμά του στην ενήλικη ζωή. Για την απεμπλοκή και την αντιμετώπιση αυτών των προβλημάτων που ενδέχεται να ανακύψουν από την αναπτυξιακή πορεία του εφήβου προς την ενηλικίωση, καταλυτικό ρόλο διαδραματίζουν οι φορείς κοινωνικοποίησης και ιδιαίτερα η οικογένεια και το σχολείο. Τόσο ο γονεϊκός ρόλος όσο και ο ρόλος του εκπαιδευτικού δύναται να εξισορροπήσει τις αντίρροπες τάσεις – δυσλειτουργικές και εποικοδομητικές– που δημιουργεί αυτή η ηλικία, και μπορεί να συνδράμει τον έφηβο στο να επενδύσει στα χαρισματικά στοιχεία-δώρα αυτής της αναπτυξιακής περιόδου, όπως είναι η δόμηση της λογικής σκέψης, η δημιουργικότητα, οι καλλιτεχνικές τάσεις και ο νεανικός ιδεαλισμός. Τα χαρακτηριστικά αυτά είναι ικανά να αποτελέσουν μηχανισμούς αποφόρτισης

από την ένταση αυτής της περιόδου αναπροσαρμογών, η οποία, ανάλογα με τον χειρισμό του εξωτερικού περιβάλλοντος, δύναται να αποβεί γόνιμη και εποικοδομητική για τη μετέξελξη του νέου ανθρώπου σε ώριμο ενήλικο.

Γεώργιος Φλουρής Δάσκαλος, MSc Πανεπιστημίου Κρήτης

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ Α.

Να αποδοθούν περιληπτικά οι δύο τελευταίες παράγραφοι του κειμένου (70-90 λέξεις).

ΘΕΜΑ Β1.

Να επαληθεύσετε ή να διαψεύσετε, σύμφωνα με το κείμενο, τις παρακάτω προτάσεις γράφοντας στο τετράδιό σας δίπλα στο γράμμα που αντιστοιχεί σε κάθε πρόταση τη λέξη Σωστό ή Λάθος και να τεκμηριώσετε τις απαντήσεις σας με αναφορές στο κείμενο:

- α. Οι αλλαγές που υφίσταται ο έφηβος είναι ελεγχόμενες από την πλευρά του.
- β. Η εκδήλωση του φαινομένου του εγωκεντρισμού σε έναν έφηβο είναι απολύτως φυσιολογικό.
- γ. Ο έφηβος παρακολουθείται στενά και βρίσκεται στο επίκεντρο της προσοχής του κοινωνικού του περιγύρου.
- δ. Τα νοητικά άλματα που επιτυγχάνονται με το πέρασμα στην εφηβική ηλικία δεν προωθούν πάντα την ομαλή εξέλιξη του εφήβου.
- ε. Γονείς και εκπαιδευτικοί δεν μπορούν να αλλάξουν την συμπεριφορά ενός εφήβου αν αυτή είναι προβληματική.

ΘΕΜΑ Β2.

[α] Να εντοπίσετε δύο από τους τρόπους ανάπτυξης της πρώτης παραγράφου του κειμένου και να αιτιολογήσετε την απάντησή σας με αναφορές στο κείμενο.

[β] Να εντοπίσετε δύο περιπτώσεις όπου η συνοχή ανάμεσα στις περιόδους του κειμένου επιτυγχάνεται με σχέση επεξήγησης και να ερμηνεύσετε τη συμβολή της επιλογής αυτής στη διαμόρφωση του επιστημονικού χαρακτήρα του κειμένου.

ΘΕΜΑ Β3.

[α] Να δώσετε από ένα συνώνυμο στις λέξεις που ακολουθούν: Μεταμόρφωση, δυσκολεύονται, φυσιολογικό, αίσθησης, γνωρίσματα.

[β] Να δώσετε από ένα αντώνυμο στις λέξεις που ακολουθούν: Ανακατατάξεις, έβλαψαν, μαγνητίζει, δόμηση, άγονη.

ΘΕΜΑ Β4.

[α] Να μετατρέψετε τα ονοματικά σύνολα σε ρηματικά διατηρώντας το ίδιο νόημα στην παρακάτω περίοδο του κειμένου: "...η δόμηση της λογικής σκέψης, η δημιουργικότητα, οι καλλιτεχνικές τάσεις και ο νεανικός ιδεαλισμός.".

[β] Να εντοπίσετε τρεις περιπτώσεις χρήσης επιστημονικού λεξιλογίου και να ερμηνεύσετε την επιλογή του συντάκτη του κειμένου.

ΘΕΜΑ Γ.

[α] Σε μια επιστολή σας προς τον Σύλλογο γονέων και κηδεμόνων του σχολείου σας καλείστε ως εκπρόσωπος της μαθητικής σας κοινότητας να πείσετε τους γονείς να δείξουν κατανόηση στις αλλαγές των νέων τονίζοντας: α) τους λόγους για τους οποίους συμβαίνουν αυτές οι αλλαγές και β) την ευθύνη των γονέων και της εκπαίδευσης για την κοινωνική ένταξη των εφήβων.(300-400 λέξεις)

[β] Σύμφωνα με το συγγραφέα: "Οι έφηβοι μπαίνουν σε μια θέση κριτή ιδιαίτερα στην ύστερη εφηβεία γύρω στα δεκάξι, δεκαεπτά, όπου προκειμένου να δημιουργήσουν την δική τους ταυτότητα χρειάζεται να απορρίψουν κάθε τι που θα τους ταύτιζε με τη μάνα τους με τον πατέρα τους, κάθε τι με το οποίο δεν συμφωνούν". Συμφωνείτε με την άποψη αυτή ή όχι και γιατί; Ποια εφόδια, κατά τη γνώμη σας, είναι απαραίτητα για να γίνει ομαλότερη η μετάβαση των εφήβων στην ενηλικίωση; Να αναπτύξετε τις απόψεις σας ένα κείμενο 300-400 λέξεων που θα δημοσιεύσετε ως άρθρο στην εφημερίδα του σχολείου σας.

Δίκτυο 9

Νέοι & Μόδα

ΘΕΜΑΤΙΚΟΣ ΑΞΟΝΑΣ: Εφηβεία & Νεότητα

ΜΑΘΗΜΑ: Νέοι & Μόδα

ΧΡΟΝΟΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: 8 Διδακτικές Ώρες

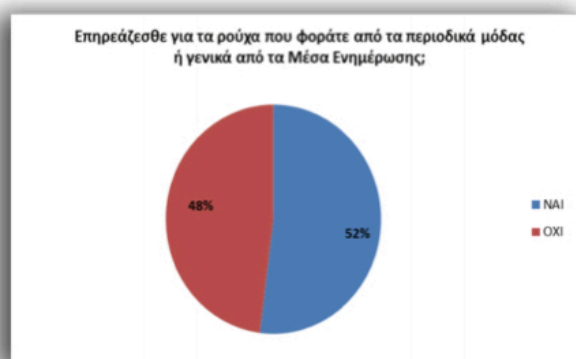
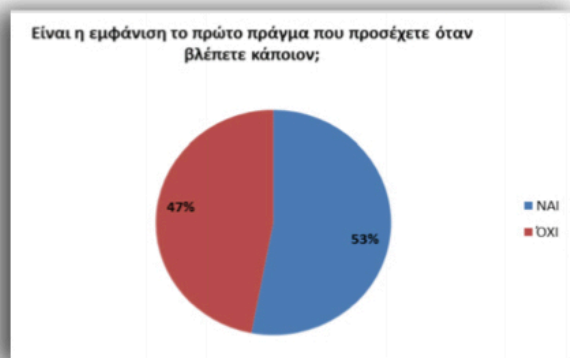
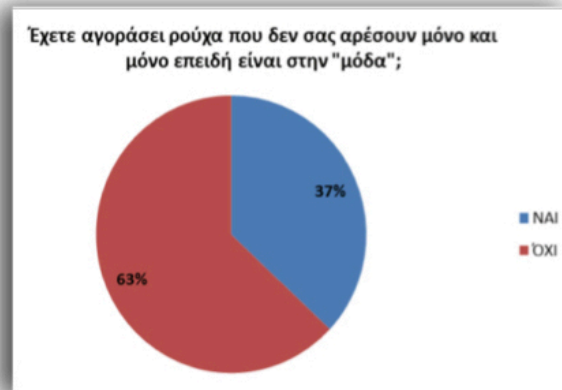
ΣΥΝΤΑΚΤΗΣ: Μαρία Παούρη

ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

- (γνώσεις για τον κόσμο) Να κατανοήσουν οι μαθητές ότι:
 - η μόδα αλληλεπιδρά σημαντικά με τη ζωή των νέων
 - η μόδα χρησιμοποιείται ως μέσο διαμόρφωσης (νεανικών) συμπεριφορών
- (γνώσεις για τη γλώσσα): Να κατανοήσουν οι μαθητές:
 - τον τρόπο ανάγνωσης γραφημάτων στον λόγο
 - τη σημασία της χρήσης του λόγου στη διαμόρφωση του ύφους του κειμένου
 - τη λειτουργία του επιλόγου

ΚΕΙΜΕΝΟ 1

[Νέοι & Μόδα]

Η έρευνα έγινε από μαθητές Λυκείου σε τυχαίο δείγμα 100 νέων ανθρώπων στο πλαίσιο Ερευνητικής εργασίας για τη σημασία της μόδας στη ζωή των νέων

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Να δώσετε έναν τίτλο στην έρευνα.

-
2. Να παρουσιάσετε, χωρίς σχόλια, τα αποτελέσματα που παρουσιάζονται στα παραπάνω γραφήματα. Πιστεύετε ότι τα αποτελέσματα της έρευνας είναι ενδεικτικά της σχέσης των νέων με τη μόδα;
 3. Να συμπληρώσετε με δικά σας ερωτήματα την παραπάνω έρευνα με στόχο να την κάνετε πληρέστερη ως προς το περιεχόμενο. (Μπορείτε να προσθέσετε ερωτήματα που να αναδεικνύουν κι άλλες πτυχές της σχέσης των νέων με τη μόδα)
 4. Αφού μελετήσετε τους τρεις στατιστικούς πίνακες, να απαντήσετε στο ερώτημα της έρευνας: Ποια σημασία φαίνεται να έχει η μόδα για τους νέους;
 5. Ποια είναι η δική σας άποψη σχετικά με αυτό το ζήτημα; Ποια είναι τα σημαντικότερα προβλήματα για έναν νέο άνθρωπο σήμερα, όσον αφορά τη σχέση του με τη μόδα;

ΚΕΙΜΕΝΟ 2

Η μόδα των νέων

Ως μια ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα η νεολαία διακρίνεται από ορισμένα γνωρίσματα που την διαφοροποιούν από τις άλλες ηλικιακές ομάδες. Βασικό ρόλο λοιπόν, παίζουν οι νέοι και στην μόδα και ιδιαίτερα στην εξέλιξη της. Η διάθεσή τους για μια συνεχή κριτική και αμφισβήτηση απέναντι σε οτιδήποτε, επηρεάζει τις στιλιστικές απόψεις μικρών και μεγάλων, ενώ διαμορφώνει δημιουργήματα γνωστών σχεδιαστών μόδας, τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό. Ο νεωτερισμός είναι ένα άλλο, εξίσου σημαντικό κεφάλαιο που κάνει την μόδα να αλλάζει χρόνο με τον χρόνο. Η αγάπη, λοιπόν, για την πρόοδο, το καινούριο και το αδοκίμαστο είναι αυτά τα όποια γοητεύουν ακόμα και τους πιο απαιτητικούς fashion designers.

Δυναμισμός, ευαισθησία αλλά και υπερβολή είναι μερικές λέξεις που μπορούν να εκφράσουν τα δημιουργήματα νέων σχεδιαστών στα πρώτα τους βήματα αλλά και μετέπειτα, με βασικό οδηγό τους το πάθος και την αγάπη τους για αυτή. Για αυτό κάθε φορά που κρίνουμε κάποιον νέο με μια διαφορετική άποψη από εμάς ή διαφορετικό στυλ, καλό θα ήταν να σκεφτούμε πως πίσω από την εικόνα που βλέπουμε υπάρχουν κάποιες ατομικές απόψεις, κοινωνικές αντιλήψεις ακόμη και μια μικρή προσωπική επανάσταση ενάντια στο συνηθισμένο και το απλό. Εκείνοι οι διαφορετικά στιλιστικά νέοι είναι αυτοί όπου αργότερα οι μεγαλύτερες πασαρέλες μόδας στον κόσμο θα μιμηθούν λανσάροντας τις ιδέες τους και εμείς με την σειρά μας θα πούμε αργότερα πως "είναι στην μόδα". Μην ξεχνάμε

άλλωστε πως πολλές φορές αυθόρμητα ακολουθούμε την μόδα και τις νέες ιδέες της, άλλοι περισσότερο και άλλοι λιγότερο.

Κείμενο μαθήτριας της Β' τάξης Γενικού Λυκείου Ανέζας (2012-2013)

Ανακτήθηκε από τον ιστότοπο: http://modaendymasia.blogspot.com/2012/10/blog-post_469.html

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Να σχολιάσετε το ύφος του κειμένου.
2. Να εντοπίσετε τον τρόπο σύνδεσης των δύο παραγράφων. Τι παρατηρείτε;
3. Ποια είναι η βασική ιδέα που παρουσιάζεται σε κάθε παράγραφο; Υπάρχουν δεδομένα στα οποία στηρίζεται η επιχειρηματολογία της μαθήτριας σε κάθε περίπτωση;
4. Ποια είναι η επιρροή που ασκούν οι νέοι στη διαμόρφωση της μόδας σύμφωνα με το κείμενο; Συμφωνείτε ή διαφωνείτε με αυτή;
5. Διατηρώντας τη βασική ιδέα κάθε παραγράφου, ξαναγράψτε και τις δύο παραγράφους ενισχύοντας την επιχειρηματολογία και «θεραπεύοντας» όποιες άλλες αδυναμίες εντοπίζετε.

ΚΕΙΜΕΝΟ 3

Εφηβεία και μόδα: Πώς βλέπουν οι έφηβοι τη μόδα;

Η εφηβεία είναι μια δύσκολη εποχή για κάθε άνθρωπο, κυρίως συναισθηματικά. Αρχίζουν οι προβληματισμοί, κάποιες φορές και οι συγκρούσεις και είναι το στάδιο πριν την ενηλικίωση. Παρακολουθώντας τους εφήβους παρατηρούμε ότι η εμφάνιση τους και ο τρόπος που ντύνονται δίνουν πολλές πληροφορίες για την ψυχολογία τους, τον τρόπο σκέψης και γενικά τα ίδια τα παιδιά. Με την πρώτη κιόλας ματιά είναι εύκολο να αντιληφθούμε ότι οι έφηβοι έχουν την τάση να ακολουθούν τη μόδα και αυτό συμβαίνει για διάφορους λόγους.

Ιδιαίτερα σε αυτή τη φάση της ζωής τους οι έφηβοι έχουν μεγάλη ανάγκη να ενταχθούν σε ένα σύνολο και να ανήκουν σε μια ομάδα. Το ίδιο στιλ ντυσίματος είναι μια απόδειξη ότι έχουν κοινές ιδέες, κοινούς προβληματισμούς και συνήθως υιοθετούν έναν κοινό τρόπο συμπεριφοράς. Στην περίπτωση αυτή λοιπόν οι έφηβοι βρίσκουν τη μόδα σαν έναν τρόπο για την ένταξή τους σε κάποια ομάδα.

Είναι γεγονός ότι τα μοντέλα που επιδεικνύουν τη μόδα είναι συνήθως άτομα στην εφηβεία ή λίγο μετά. Είναι εύκολο λοιπόν για τα άτομα στην περίοδο της εφηβείας να ταυτιστούν με τα μοντέλα ίσως και να θέλουν να τους μοιάσουν. Στις περιπτώσεις αυτές η μόδα λειτουργεί δημιουργώντας πρότυπα γεγονός ιδιαίτερα επικίνδυνο εάν οι έφηβοι δεν έχουν την κατάλληλη καθοδήγηση από το περιβάλλον τους.

Μια ακόμα ανάγκη των εφήβων η οποία εξωτερικεύεται μέσω της ενασχόλησης τους με τη μόδα είναι η ανάγκη για αναγνωρισιμότητα. Για το λόγο αυτό έχουν την τάση να θέλουν να ταυτιστούν οι έφηβοι με διάσημα πρόσωπα. Επόμενο είναι να ακολουθούν και το στυλ του ανθρώπου που θαυμάζουν. Με τον τρόπο αυτό ακολουθείται η μόδα στην ανάγκη των εφήβων για αναγνώριση έστω στο κοντινό τους περιβάλλον.

Μια ιδιαίτερη ανάγκη των ατόμων στην ηλικία αυτή είναι να ξεχωρίζουν από το πλήθος και τους ομοίους τους. Στις περιπτώσεις αυτές οι έφηβοι χρησιμοποιούν τη μόδα στην ακραία της μορφή με σκοπό να διαφέρουν και να τραβήξουν το ενδιαφέρον. Έτσι φτάνουν σε σημείο να ντύνονται ιδιαίτερα εκκεντρικά και το αποτέλεσμα είναι να τραβούν τα βλέμματα όχι πάντα με θετικό τρόπο. Ο φόβος τους μήπως δεν γίνουν αποδεκτοί από τους συνομηλίκους τους, τους οδηγεί σε ακραίες εμφανίσεις οι οποίες τους δίνουν μια αίσθηση ανωτερότητας και δύναμης. Μια αίσθηση που ισχύει όμως, μόνο για τη δική τους οπτική, τις περισσότερες φορές.

Ζέφη Καλλίτση, 19/03/2012. Ανακτήθηκε από τον ιστότοπο: https://www.flowmagazine.gr/efhvia_k_moda_pws_vlepoun_oi_efhvoi_th_moda/

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Ποιον στόχο εξυπηρετεί το ερώτημα στον τίτλο;
2. Να συμπληρώσετε έναν τίτλο για κάθε παράγραφο.
3. Να αναπτύξετε σε 60 - 80 λέξεις το επιχείρημα της τρίτης παραγράφου: «Στις περιπτώσεις αυτές η μόδα λειτουργεί δημιουργώντας πρότυπα γεγονός ιδιαίτερα επικίνδυνο εάν οι έφηβοι δεν έχουν την κατάλληλη καθοδήγηση από το περιβάλλον τους».
4. Ποιο θέμα τίγεται στην τελευταία παράγραφο και ιδίως στην τελευταία φράση: «Μια αίσθηση που ισχύει όμως, μόνο για τη δική τους οπτική, τις περισσότερες φορές». Να αναπτύξετε την άποψή σας σε μια παράγραφο 60 - 80 λέξεων.

ΚΕΙΜΕΝΟ 4

Σχολική «ποδιά» – στολή: Οι απόψεις ακόμα διίστανται

Η σχολική ποδιά -εκείνη η μπλε με το λευκό γιακαδάκι- καταργήθηκε στην Ελλάδα το 1982. Σήμερα βλέπουμε παιδιά με σχολική στολή μόνο όταν αυτά φοιτούν σε ιδιωτικά σχολεία και πάλι όχι σε όλα. Από το 1982 ως σήμερα οι απόψεις σχετικά με την ποδιά ή την στολή του σχολείου διίστανται. Κάποιοι λένε πόσο καλύτερα ήταν τα πράγματα τότε ενώ άλλοι υποστηρίζουν ότι τα παιδιά πρέπει να είναι ελεύθερα να εκφράζονται και μέσα από το ντύσιμό τους.

Τα πλεονεκτήματα της σχολικής ποδιάς ή στολής είναι ότι εκ των πραγμάτων τα παιδιά είναι αυτό που λέμε «καθώς πρέπει» ντυμένα για το σχολείο. Πόσες φορές δεν έχουμε δει μαθητές με ντύσιμο που δεν αρμόζει ούτε στην ηλικία τους ούτε φυσικά στην ιδιότητά τους και στον χώρο όπου βρίσκονται. Με την σχολική ποδιά ή τη στολή μειώνεται -δεν εξαλείφεται ωστόσο- ο ανταγωνισμός και η κόντρα για τον ποιος έχει καλύτερα ρούχα. Τα παιδιά αν θέλουν να ανταγωνιστούν θα βρουν κάτι. Μπορεί να είναι η τσάντα τους ή ακόμη και τα μολύβια που χρησιμοποιούν ... Η σχολική ποδιά ή στολή είναι η πρώτη έμμεση επιβολή πειθαρχίας: Στο σχολείο είμαστε μαθητές και είμαστε όλοι το ίδιο. Τα παιδιά δεν αποσπώνται σε θέματα όπως η εμφάνισή τους ενώ υπάρχει και η αίσθηση της «κοινότητας», της «ομάδας» μεταξύ τους. Και φυσικά είναι και το πρακτικό κομμάτι, που λέει ότι τα παιδιά φορούν κάθε μέρα τα ίδια και δεν χάνεται χρόνος στο να βρουν κάθε πρωί τι θα φορέσουν.

Στα μειονεκτήματα της στολής από την άλλη πλευρά, δεν γίνεται να μην βάλουμε το γεγονός ότι τα παιδιά στερούνται το δικαίωμά τους να εκφραστούν μέσα από το ντύσιμό τους. Πολλές φορές μέσα από το πώς θέλει να ντυθεί ένα παιδί, μπορούμε να πάρουμε σημαντικά μηνύματα για το πώς νιώθει ή πώς σκέφτεται αυτό το παιδί. Στο εξωτερικό έχει παρατηρηθεί ότι παιδιά που φορούσαν στολή στο σχολείο τους, έκαναν τατουάζ κρυφά από τους γονείς τους ή έστω στην ενηλικίωσή τους από αντίδραση. Ακόμη, ένα παιδί που θέλει να εκφράσει τη διαφορετικότητά του, δεν έχει αυτή τη δυνατότητα με αποτέλεσμα να καταπιέζεται. Τέλος, αρκετοί γονείς αναφέρουν ότι το κόστος της στολής είναι μερικές φορές ασύμφορο. Με δεδομένο μάλιστα ότι τα παιδιά μεγαλώνουν γρήγορα και δεν γίνεται να έχουν μία μόνο στολή αλλά πολλές για να τις αλλάζουν, έρχονται αντιμέτωποι με ένα κόστος που μοιάζει ασύμφορο αφού τα ρούχα αυτά δεν μπορούν να τα φορέσουν στις εξωσχολικές τους δραστηριότητες.

Κείμενο από το διαδίκτυο, περιοδικό LIFE 02.09.2018 (διασκευή)

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Ποιο είναι το κεντρικό θέμα του κειμένου;
2. Να σχολιάσετε τη λειτουργία των σημείων στίξης στον τίτλο του άρθρου.
3. Ποιον στόχο εξυπηρετούν τα αποσιωπητικά στη δεύτερη παράγραφο;
4. Με ποιον τρόπο επιτυγχάνεται η συνοχή του κειμένου; Να εντοπίσετε τις διαρθρωτικές λέξεις και να επισημάνετε τη λειτουργία τους.
5. Να σχολιάσετε τη φράση (60 - 80 λέξεις): «Η σχολική ποδιά ή στολή είναι η πρώτη έμμεση επιβολή πειθαρχίας: Στο σχολείο είμαστε μαθητές και είμαστε όλοι το ίδιο» και να εξηγήσετε τη χρήση του α' πληθυντικού προσώπου.
6. Να συντάξετε έναν επίλογο που θεωρείτε ότι θα ταίριαζε, ακολουθώντας το ύφος του κειμένου.
7. Σε μια παράγραφο (100 - 120 λέξεις) να υποστηρίξετε με επιχειρήματα τη γνώμη σας σχετικά με την ενδυμασία των μαθητών/τριών στο σχολείο. Μπορείτε να αντλήσετε επιχειρήματα και από το κείμενο.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΛΟΓΟΥ

ΘΕΜΑ 09.01.

- Θέμα: προτάσεις για τη διαμόρφωση προσωπικού στυλ
- Κειμενικό είδος: οδηγίες
- Περίσταση επικοινωνίας: ελεύθερη επιλογή
- Έκταση: 300 έως 400 λέξεις

ΔΟΚΙΜΑΣΙΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

ΚΕΙΜΕΝΟ

Σχολική στολή: Φίλος ή εχθρός της εκπαίδευσης;

Οι Swafford, Jolley & Southward (2011) αναφέρουν ότι τα σχολεία πρέπει να ελέγχουν την ενδυμασία των μαθητών τους με στόχο την τήρηση της τάξης και πειθαρχίας, τη δημιουργία θετικού περιβάλλοντος μάθησης και τον περιορισμό τυχόν εγκληματικών δρα-

στηριοτήτων. Σκοπός του άρθρου μας είναι να αναφερθούμε στην υφιστάμενη κατάσταση στον τόπο μας όσον αφορά στη σχολική στολή, να εξετάσουμε αν η διεθνής βιβλιογραφία συμφωνεί με τους Swafford, Jolley & Southward (2011) σχετικά με τα πλεονεκτήματα της μαθητικής στολής και τέλος να δώσουμε τις δικές μας εισηγήσεις.

Εγκύκλιος του υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού (ΥΠΠ) ημερομηνίας 28/9/2009, αναφέρεται λεπτομερώς στη μαθητική στολή. Συγκεκριμένα, στα γυμνάσια η στολή περιλαμβάνει γκριζο παντελόνι για τα αγόρια και γκριζα φούστα ή γκριζο παντελόνι (κατά τη χειμερινή περίοδο) για τα κορίτσια, με άσπρο πουκάμισο ή μονόχρωμη φανέλα (χρώματος άσπρου, γκριζου, μπλε ή μαύρου). Στα λύκεια και τεχνικές σχολές ισχύει το ίδιο με επιπρόσθετη επιλογή το τζιν παντελόνι σκούρου χρώματος για τους μαθητές και μαθήτριες ή την τζιν φούστα.

Το κατά πόσο φυσικά τηρούνται οι οδηγίες του ΥΠΠ είναι θέμα συζήτησης. Φαίνεται ότι, παρ' όλη την ελευθερία επιλογής χρωμάτων, στα περισσότερα σχολεία υπάρχει μεγάλη ανοχή σε παρεκκλίσεις, μέχρι σημείου να επιτρέπονται ακόμα και οι αθλητικές φόρμες. Έτσι δίνεται η εντύπωση ότι στην ουσία δεν υπάρχει καθορισμένη στολή στα σχολεία μας.

Τι αναφέρει όμως η διεθνής βιβλιογραφία για τα υπέρ και τα κατά της μαθητικής στολής; Κάποιες φορές οι έρευνες δείχνουν αντικρουόμενα αποτελέσματα. Οι Stanley (1996) και Gavin (2011) αναφέρουν ότι σε σχολεία που χρησιμοποιούν τη μαθητική στολή μειώνονται τα περιστατικά εγκληματικότητας, αυξάνεται το αίσθημα ασφάλειας των μαθητών και γίνεται πολύ εύκολα αντιληπτή η παρουσία παρείσακτων στο σχολείο. Επίσης μειώνεται η πίεση από τους συνομήλικους και ο σχολικός εκφοβισμός (Weiss, 2006). Με τα πιο πάνω συμπεράσματα διαφωνούν οι Jeffords (2012) και ο Brunnsma (2004).

Οι μαθητές με στολή εστιάζουν την προσοχή τους στη διαδικασία της μάθησης και έτσι βελτιώνεται η επίδοσή τους στα μαθήματα. Μελέτη του Yeung (2009), όμως, δεν έδειξε διαφορά στις επιδόσεις μεταξύ μαθητών με ή χωρίς στολή. Η Fosseen (2006) αναφέρει ότι η σχολική στολή αυξάνει τη σχολική υπερηφάνεια και ενότητα των μαθητών, ενώ ο Huss (2007) τον σεβασμό, εμπιστοσύνη και ενδιαφέρον. Επίσης οι Lumsden & Miller (2002) ότι βελτιώνεται η φοίτηση των μαθητών (λιγότερες απουσίες), η συμπεριφορά τους και η έγκαιρη προσέλευσή τους στο σχολείο. Έρευνα του Brunnsma (2004) δεν επιβεβαιώνει το τελευταίο. Το κυριότερο μειονέκτημα που αναφέρεται για την υποχρεωτική μαθητική στολή ίσως είναι το ότι περιορίζει την ανεξαρτησία, διαφορετικότητα και ελευθερία του λόγου των μαθητών. Παρ' όλα αυτά, έρευνα της Dashiell (2013) έδειξε ότι η πλειοψηφία των μαθητών πιστεύει ότι μπορεί να εκφράσει ελεύθερα τη γνώμη της φο-

ρώντας τη στολή της. Τέλος, μελέτη του National Association of Elementary School Principals (2013) έδειξε ότι η πλειοψηφία των γονέων και εκπαιδευτικών υποστηρίζει τη θέσπιση της μαθητικής στολής σε αντίθεση με τους μαθητές των οποίων η πλειοψηφία αντιτίθεται (Wharton 2013).

Κάποιοι στον τόπο μας ίσως να πιστεύουν ότι η διατήρηση της στολής στα σχολεία μας αποτελεί αναχρονισμό. Ο Λαμπίσης (Καθημερινή, 2/10/2011) αναφέρει ότι «η ύπαρξη μαθητικής στολής ούτε συντηρητισμός είναι ούτε αναχρονισμός. Αποτελεί τρόπο άσκησης στην αντίληψη των ορίων και του μέτρου που τόσο λείπει από τον τόπο μας». Συμφωνούμε απόλυτα με τον Λαμπίση καθώς και με τους Brunnsma και Rockquemore (1998), οι οποίοι αναφέρουν ότι πριν εφαρμοστεί η υποχρεωτική σχολική στολή χρειάζεται μια διεξοδική συζήτηση με όλους τους εμπλεκόμενους φορείς. Γι' αυτό εισηγούμαστε, πριν αποφασίσουμε επιπόλαια ή για πολιτικούς-ψηφοθηρικούς λόγους να καταργήσουμε τελείως ή να διαφοροποιήσουμε τη μαθητική στολή, είναι σοφότερο να διενεργήσουμε τις δικές μας μελέτες και έρευνες στη δική μας κοινωνία-κουλτούρα για τα πιθανά πλεονεκτήματα ή μειονεκτήματα της σχολικής στολής. Με βάση τα αποτελέσματα και συμπεράσματα αυτών των ερευνών ως αποφασίσουμε, όλοι οι εμπλεκόμενοι φορείς μαζί, τι είναι καλύτερο για τα παιδιά μας, την εκπαίδευση και γενικά την κοινωνία μας. Μόνο με αυτό τον τρόπο προχωρούν μπροστά οι σημερινές κοινωνίες.

Αν. Παναγίδου - Π. Παναγίδης

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ Α1.

[α] Ποια πλεονεκτήματα υπέρ της σχολικής στολής αναφέρονται στο κείμενο; (60 - 80 λέξεις)

[β] Τι εισηγούνται τελικά για το θέμα της σχολικής στολής οι αρθρογράφοι; (60 - 80 λέξεις)

ΘΕΜΑ Α2.

[α] Ποια νοηματική σχέση εκφράζουν οι παρακάτω διαρθρωτικές λέξεις ή φράσεις (με έντονη γραφή στο κείμενο):

Επίσης, Παρ' όλα αυτά , Γι' αυτό , Έτσι

[β] Να ερμηνεύσετε την επιλογή του συγγραφέα να κάνει συνεχώς αναφορές σε ονόματα και χρονολογίες δημοσίευσης όσων τις απόψεις παραθέτει στο άρθρο του.

ΘΕΜΑ Β1.

[α] «πριν αποφασίσουμε επιπόλαια να καταργήσουμε τελείως ή να διαφοροποιήσουμε τη μαθητική στολή, είναι σοφότερο να διενεργήσουμε τις δικές μας μελέτες και έρευνες στη δική μας κοινωνία-κουλτούρα για τα πιθανά πλεονεκτήματα ή μειονεκτήματα της σχολικής στολής»: Σε μία παράγραφο 80 έως 100 λέξεων να αναπτύξετε το περιεχόμενο της θέσης αυτής με τη μέθοδο της αιτιολόγησης.

[β] «η ύπαρξη μαθητικής στολής ούτε συντηρητισμός είναι ούτε αναχρονισμός. Αποτελεί τρόπο άσκησης στην αντίληψη των ορίων και του μέτρου που τόσο λείπει από τον τόπο μας». Αφού σχολιάσετε την παραπάνω άποψη, να αναπτύξετε με επιχειρήματα αν συμφωνείτε ή διαφωνείτε;

ΘΕΜΑ Β2.

[α] «Γι' αυτό εισηγούμαστε, πριν αποφασίσουμε επιπόλαια ή για πολιτικούς-ψηφοθηρικούς λόγους να καταργήσουμε τελείως ή να διαφοροποιήσουμε τη μαθητική στολή, είναι σοφότερο να διενεργήσουμε τις δικές μας μελέτες και έρευνες στη δική μας κοινωνία-κουλτούρα για τα πιθανά πλεονεκτήματα ή μειονεκτήματα της σχολικής στολής.»: Στην περίοδο αυτή να τραπεί η ενεργητική σύνταξη σε παθητική. Για ποιον λόγο, κατά τη γνώμη σου, ο αρθρογράφος επέλεξε την ενεργητική;

[β] «δημιουργία», «εισηγήσεις», «αντικρουόμενα», «υπερηφάνεια», «επιπόλαια»: Να αντικατασταθούν οι λέξεις αυτές του κειμένου με ένα συνώνυμό τους.

[γ] «περιορισμό», «Συγκεκριμένα», «ανοχή», «αντιληπτή», «αναχρονισμός»: Να αντικατασταθούν οι λέξεις αυτές του κειμένου με ένα αντώνυμό τους.

ΘΕΜΑ Γ.

Παρά τον μεγάλο αριθμό των ερευνητών που υποστηρίζουν ότι η επαναφορά της σχολικής στολής έχει σημαντικά πλεονεκτήματα, σε ανοιχτό διάλογο μέσα στην τάξη απευθύνεστε στον υπεύθυνο καθηγητή του τμήματός σας και α) αντικρούετε με επιχειρήματα την πρόταση για επαναφορά της σχολικής στολής και έπειτα β) προτείνετε εναλλακτικούς τρόπους ώστε να βελτιωθεί το κλίμα που επικρατεί σήμερα στην εκπαίδευση.

Δίκτυο 10

Οι σχέσεις των νέων

ΘΕΜΑΤΙΚΟΣ ΑΞΟΝΑΣ: Νεότητα & Εφηβεία

ΔΙΚΤΥΟ: Οι σχέσεις των νέων

ΧΡΟΝΟΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: 8 Διδακτικές Ώρες

ΣΥΝΤΑΚΤΗΣ: Μαρία Παούρη

ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ:

- (γνώσεις για τον κόσμο) Να κατανοήσουν οι μαθητές πως:
 - η αγάπη επηρεάζει τη ζωή των ανθρώπων σε όλες τις ηλικίες
 - οι σχέσεις των νέων με την οικογένεια και με τους συνομηλίκους είναι καθοριστικές για τη διαμόρφωση της ταυτότητάς τους
 - υπάρχει τεράστιο έλλειμμα ενημέρωσης για θέματα σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης στην ελληνική εκπαίδευση
 - οι γονείς παίζουν σημαντικό ρόλο στην ολόπλευρη ενημέρωση των παιδιών γύρω από θέματα που αφορούν στην ερωτική τους ζωή
- (γνώσεις για τη γλώσσα): Να κατανοήσουν οι μαθητές:
 - τον στοχαστικό λόγο ως κειμενικό είδος
 - τη συνοχή της παραγράφου στα φιλοσοφικά κείμενα
 - τη λειτουργία του τίτλου
 - το κατάλληλο λεξιλόγιο διαμορφώνει το ύφος του κειμένου

ΚΕΙΜΕΝΑ

Κρισναμούρτι, Τ. (2010). Γράμματα σε μια νεαρή φίλη. Αθήνα: Καστανιώτης.

Παπαδημητρίου, Λ. (2017). Μαθήματα σεξουαλικής άγνοιας. Ανακτήθηκε από <https://insidestory.gr/article/sexoualiki-diapaidagogisi>

Παπάζογλου, Α. (2014). Ο ρόλος της οικογένειας και των συνομηλίκων στη διαμόρφωση της ταυτότητας των εφήβων. Αθήνα: Έρκυνα, Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Επιστημονικών Θεμάτων, Τεύχος 3ο, 177-193.

ΚΕΙΜΕΝΟ 1

Τίποτα δεν μπορεί να καταστρέψει την αγάπη

Να είσαι πνευματικά ευέλικτη. Η δύναμη δεν βρίσκεται στο να είναι κανείς άκαμπτos και σταθερός, αλλά στο να είναι ευλύγιστος. Το ευλύγιστο δέντρο αντέχει στη θύελλα. Μάζεψε όλη τη δύναμη που δίνει ένας γρήγορος νους. Η ζωή είναι παράξενη· συμβαίνουν τόσα πράγματα εκεί που δεν τα περιμένει κανείς, ώστε απλώς με το ν' αντιστέκεται σ' αυτά δεν πρόκειται να λύσεις κανένα πρόβλημα. Χρειάζεται να έχει κανείς τεράστια ευλυγισία και σταθερή καρδιά.

Η ζωή είναι σαν μια κόψη ξυραφιού και πρέπει να περπατήσει κανείς πάνω σ' αυτό το μονοπάτι με εξαιρετική προσοχή και ευέλικτη σοφία. Η ζωή είναι πολύ πλούσια, έχει τόσους πολλούς θησαυρούς κι εμείς την πλησιάζουμε με άδειες καρδιές· δεν ξέρουμε πώς να γεμίσουμε τις καρδιές μας με την αφθονία της ζωής. Ενώ είμαστε φτωχοί μέσα μας, όταν μας προσφέρονται τα πλούτη της τ' αρνιόμαστε. Πάμε στο πηγάδι για νερό κρατώντας δαχτυλήθρα κι έτσι η ζωή καταντάει μια κακόγουστη υπόθεση, ασήμαντη και μικρή.

Η αγάπη είναι επικίνδυνο πράγμα· φέρνει τη μόνη επανάσταση που δίνει απόλυτη ευτυχία. Είναι τόσο λίγοι εκείνοι από μας που μπορούν ν' αγαπούν· τόσο λίγοι εκείνοι που θέλουν ν' αγαπούν. Αγαπάμε βάζοντας όρους, κάνοντας την αγάπη ένα εμπορεύσιμο πράγμα. Έχουμε νοοτροπία παζαριού, αλλά η αγάπη δεν είναι εμπορεύσιμη, δεν είναι ένα απλό «πάρε-δώσε». Είναι μια κατάσταση ύπαρξης όπου όλα τα ανθρώπινα προβλήματα είναι λυμένα.

Τι υπέροχο μέρος που θα μπορούσε να είναι η γη με τόση πολλή ομορφιά που υπάρχει, τόσο μεγαλείο, τόση άφθαρτη ομορφιά! Είμαστε παγιδευμένοι στον πόνο και δεν νοιαζόμαστε να ξεφύγουμε απ' αυτόν ακόμα κι όταν κάποιος μας δείχνει το δρόμο.

Δεν ξέρω, αλλά νιώθει κανείς να φλέγεται από αγάπη· υπάρχει μια άσβηστη φλόγα· νιώθει ότι έχει τόση πολλή απ' αυτήν μέσα του, που θέλει να τη δώσει σε όλους· και το κάνει. Είναι σαν ένα ποτάμι που κυλάει με ορμή, που ποτίζει και δίνει ζωή σε κάθε πόλη και χωριό· μολύνεται από τις ανθρώπινες βρομιές που πέφτουν σ' αυτό, αλλά σύντομα τα νερά καθαρίζονται από μόνα τους και συνεχίζουν να τρέχουν. Τίποτα δεν μπορεί να καταστρέψει την αγάπη γιατί διαλύονται μέσα σ' αυτήν τα πάντα: το καλό και το κακό· το άσχημο και το όμορφο. Είναι το μοναδικό πράγμα που είναι αυτό το ίδιο αιωνιότητα.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Τι είδους κείμενο είναι; Ποιο ρηματικό πρόσωπο επιλέγει ο γράφων και γιατί; Να σχολιάσετε την αποτελεσματικότητα του ύφους του.
2. Υπάρχει συνοχή ανάμεσα στις παραγράφους; Να απαντήσετε λαμβάνοντας υπόψη σας το είδος του κειμένου.
3. Να εντοπίσετε τον τρόπο ανάπτυξης της τελευταίας παραγράφου.
4. Σε ποιες αξίες της ζωής αναφέρεται και ποια είναι η αντιμετώπιση των ανθρώπων απέναντι σε αυτές σύμφωνα με το κείμενο; (100 - 120 λέξεις)
5. «Η αγάπη είναι επικίνδυνο πράγμα»: Να σχολιάσετε τη θέση του Τζ.Κρισναμούρτι σε 60 - 80 λέξεις.

ΚΕΙΜΕΝΟ 2

Μαθήματα σεξουαλικής άγνοιας

Μια σύγχρονη ιστορία τρόμου για τους γονείς των εφήβων είναι η πρόωρη σεξουαλική δραστηριότητα των σημερινών παιδιών. Την ίδια στιγμή, τα παιδιά (όντως) σεξουαλικοποιούνται πρόωρα μέσα από τα media αλλά και τη νεοαφιχθείσα, ανεξέλεγκτα προσβάσιμη, τεχνολογία (Facebook, Snapchat, κ.ο.κ). Όχι βέβαια μόνο στην Ελλάδα. Μόνο που στην Ελλάδα από sex education, γιοκ, καπούτ, τίποτα, είμαστε σταθερά στο μηδέν. Θέμα βραδυφλεγές, θέμα ταμπού, που καλό είναι μην το αγγίζεις, για να μην σκάσει στα χέρια σου.

Όσον αφορά στα ελληνικά σχολεία, το χρόνιο έλλειμμα σεξουαλικής αγωγής μοιάζει να διαιωνίζεται στο διηνεκές. Αξίζει να σημειωθεί ότι μέχρι πρόσφατα το καυτό ντιμπέιτ ήταν αν το κεφάλαιο της Αναπαραγωγής του Ανθρώπου στο μάθημα της Βιολογίας θα συμπεριληφθεί στη διδακτέα ύλη της Α' ή της Β' Γυμνασίου (μήπως και τα παιδιά με τα iPhone 7 υπό μάλης δεν είναι αρκετά ώριμα να ακούσουν πώς επιτέλους αναπαράγεται

¹ * Ο Τζίντου Κρισναμούρτι (11 Μαΐου 1895 - 17 Φεβρουαρίου 1986) θεωρείται ένας από τους μεγαλύτερους στοχαστές και πνευματικούς δασκάλους όλων των εποχών. Δεν ανέπτυξε καμία φιλοσοφική θεωρία ή θρησκεία, αλλά μίλησε, κυρίως, για πράγματα που αφορούν όλους μας, για τα προβλήματα της ζωής μας στις σύγχρονες κοινωνίες, αλλά και για την ανάγκη του ανθρώπου να ελευθερωθεί από τα εσωτερικά του εμπόδια. Εξήγησε με μεγάλη ακρίβεια τους λεπτούς μηχανισμούς του νου και τόνισε την ανάγκη για στοχασμό και πνευματικότητα στην καθημερινή μας ζωή.

το καταραμένο είδος). Όσο για τις κατά καιρούς εξαιρετικά φιλότιμες προσπάθειες – όπως τα βιβλία Αγωγής Υγείας «Σεξουαλική Αγωγή-Διαφυλικές Σχέσεις» για μαθητές 11-14 ετών και για εφήβους 15-18 ετών του 2000– σκοντάφτουν είτε σε ανερυθρίαστα υποκριτικούς «συντηρητικούς κύκλους» (π.χ. συλλόγους γονέων που φοβούνται ότι η ενημέρωση για τη σεξουαλική δραστηριότητα εξωθεί στη σεξουαλική δραστηριότητα) είτε στην Εκκλησία η οποία ενίοτε τις αφορίζει ως υπαγορευόμενες «εκ του πονηρού» με αποτέλεσμα να σαπίζουν στις αποθήκες του υπουργείου Παιδείας.

Έτσι, το όλο ζήτημα επαφίεται κατά κανόνα σε λίγους προοδευτικούς δασκάλους και καθηγητές που αναλαμβάνουν να προσεγγίσουν τα απαγορευμένα θέματα π.χ. στο πλαίσιο του προγράμματος Αγωγή Υγείας, το οποίο λαμβάνει χώρα μετά το τέλος του διδακτικού ωαρίου (και είναι προαιρετικό για τους μαθητές). Χαρακτηριστικό το παράδειγμα εξαιρετικής ευαισθησίας δασκάλας σε δημόσιο δημοτικό σχολείο του κέντρου της Αθήνας που πήρε την πρωτοβουλία να ενημερώσει τα παιδιά της Δ' τάξης για τις αλλαγές που συντελούνται καθ' οδόν προς την εφηβεία. Η εκπαιδευτικός δεν δίστασε να οργανώσει και χωριστή συνάντηση με τους γονείς και να τους ζητήσει να ενημερώσουν τα παιδιά τους -και τα κορίτσια και τα αγόρια- για την έμμηνο ρύση.

Στην Ελλάδα, η άγνοια περί αντισύλληψης και προστασίας είναι συχνά εκκωφαντική. Το έλλειμμα βέβαια ξεκινάει πρωτίστως από το σπίτι. Υπερσυντηρητικοί, φοβισμένοι ή απλά αδιάφοροι γονείς αποφεύγουν τα “τζιζ” θέματα μαζί με τις στιγμές αμηχανίας, τις χαστικές σιωπές και τον υπερκερασμό προσωπικών ταμπού που οι συζητήσεις περί αυτών συνήθως εμπεριέχουν. Στην πλειονότητά τους περιμένουν να φτάσει η κόρη ή ο γιος τους τα 15 και τα 16 για να κάνουν την επίσημη, καταναγκαστική συζήτηση περί σεξ, προφύλαξης, αντισύλληψης κ.ο.κ. («The talk»). Και ας επιμένουν οι ειδικοί ότι αυτά τα θέματα, ακόμα και τα πλέον ακανθώδη, πρέπει να συζητούνται από πολύ νωρίς με τα παιδιά (από την ηλικία των 2-3 ετών), πάντα βέβαια με τον κατάλληλο για το στάδιο της ανάπτυξης τους τρόπο.

Υπάρχουν βέβαια και οι πιο «ψαγμένοι», ολίγον new age γονείς συνήθως από ανώτερα κοινωνικοοικονομικά στρώματα (ακριβώς επειδή έχουν κατά κανόνα την οικονομική δυνατότητα, τον χρόνο και την ενέργεια να ασχοληθούν με ένα τέτοιο «αμήχανο» θέμα), οι οποίοι σπεύδουν να προλάβουν, ήδη από τις πρώτες τάξεις του δημοτικού, την post truth ενημέρωση από την κολλητή φίλη στο σχολείο, τον μεγαλύτερο ξάδελφο. Συνήθως αναζητούν τη γνώμη ειδικών και συμβουλευονται (ή ξεφυλλίζουν μαζί με τα παιδιά τους) τα σχετικά εγχειρίδια.

Ίσως τελικά για να μπορέσει η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση να απενοχοποιηθεί σε μια πολιτισμικά φοβική σε τέτοια θέματα χώρα, όπως η Ελλάδα, πρέπει να καταργηθεί μια βασική παρανόηση γύρω από το τι τελικά συνιστά sex education. «Η σεξουαλική αγωγή δεν αφορά μόνο την ανατομία και τη λειτουργία του ανθρώπινου σώματος» υπογραμμίζει η Άρτεμις Τσίτσικα, επίκουρη καθηγήτρια Παιδιατρικής-Εφηβικής Ιατρικής και επισημονική υπεύθυνη στη Μονάδας Εφηβικής Υγείας της Β' Παιδιατρικής Κλινικής του Παν/μίου Αθηνών. «Αφορά μια ολόκληρη διαδικασία σχέσεων, γνώσεων και σεβασμού του δικού μας σώματος και του άλλου. Μια δυναμική και διαδραστική διαδικασία που εξελίσσεται ανάλογα με το αναπτυξιακό στάδιο και εξατομικεύεται αυστηρά. Δεν μπορεί να εξαντλείται σε ένα “Πρόσεχε, βάλε προφυλακτικό!” Πάνω από όλα χρειάζεται μια ολιστική respect-your-body προσέγγιση που να εμπεριέχει τη συμπεριφορά στο πλαίσιο της διαφυλικής σχέσης και το σεβασμό στη διαφορετικότητα». Μακριά από ψευδοπουριτανισμούς και υπερεντατικά μαθήματα σεξουαλικής άγνοιας.

Λένα Παπαδημητρίου² (2017)

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Να σχολιάσετε τον τίτλο του άρθρου. Τι παρατηρείτε; Να τον αντικαταστήσετε με έναν δικό σας είτε αναφορικό είτε συνυποδηλωτικό.
2. Στο κείμενο συνυπάρχουν πολλά παραδείγματα ξένων λέξεων με λέξεις - δάνεια από την αρχαία ελληνική γλώσσα. Να αναφέρετε από τρία παραδείγματα και να εξηγήσετε για ποιο λόγο πιστεύετε ότι γίνεται αυτό. Ποια αποτελέσματα έχει στο ύφος του κειμένου;
3. Να συσχετίσετε εννοιολογικά την εικόνα με το κείμενο. Ποια θεωρείτε ότι είναι η λειτουργία της; (Μπορείτε να παραπέμψετε και σε συγκεκριμένα χωρία)
4. Ποια είναι η άποψη της συγγραφέως σχετικά με τη θέση που έχει η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση στην ελληνική εκπαίδευση; (80 - 100 λέξεις)
5. Συμφωνείτε ή διαφωνείτε με το περιεχόμενο του κειμένου; (100 - 120 λέξεις)
6. Θέλετε να οργανώσετε μια ημερίδα στο σχολείο σας σχετικά με την ενημέρωση των μαθητών/τριών γύρω από θέματα που αφορούν στη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση. Να βρείτε έναν κατάλληλο τίτλο, να προτείνετε εισηγητές για τα θέματα τα οποία θα θέ-

² *Η Λένα Παπαδημητρίου έχει σπουδάσει αγγλική γλώσσα και φιλολογία στο Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών και Publishing (MPhil) στο Πανεπιστήμιο του Στέρλινγκ (Σκωτία). Δουλεύει ως δημοσιογράφος από το 1992.

λατε να συζητηθούν και τέλος, να 'σχεδιάσετε' μια αφίσα που να συνοδεύει το μήνυμα της ημερίδας.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΛΟΓΟΥ

ΘΕΜΑ 10.01.

- Θέμα: η επίδραση του διαδικτύου στις κοινωνικές σχέσεις των νέων
- Κειμενικό είδος: επιχειρηματολογία
- Περίσταση επικοινωνίας: ελεύθερη επιλογή
- Έκταση: 300 έως 400 λέξεις

ΘΕΜΑ 10.02.

- Θέμα: χαρακτηριστικά μια γνήσιας φιλίας
- Κειμενικό είδος: περιγραφή
- Περίσταση επικοινωνίας: ελεύθερη επιλογή
- Έκταση: 300 έως 400 λέξεις

ΔΟΚΙΜΑΣΙΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

ΚΕΙΜΕΝΟ

Ο ρόλος της οικογένειας και των συνομήλικων στη διαμόρφωση της ταυτότητας των εφήβων

Η διαμόρφωση της ταυτότητας από τον έφηβο αποτελεί ένα τεράστιο και πολύπλοκο έργο, ένα ζήτημα σφυρηλάτησης μιας σίγουρης, αποδεκτής, αποκλειστικής και ανθεκτικής ιδέας για τον εαυτό του. Ο έφηβος κάνει επιλογές και δεσμεύεται σε ότι αφορά τις σπουδές του, τη καριέρα του, την κοινωνική ζωή του, τις σχέσεις του και τις πολιτικές και θρησκευτικές αξίες του. Έφηβοι με μία συνεκτική και σαφώς καθορισμένη αίσθηση προσωπικής ταυτότητας έχουν ένα σταθερό σύνολο κανόνων και αξιών για να επιλύουν συγκρούσεις και να παίρνουν προσωπικές αποφάσεις..

Η επίτευξη μιας ολοκληρωμένης ταυτότητας, ωστόσο, είναι αποτέλεσμα επαρκούς διερεύνησης και περισυλλογής σχετικά με τις εναλλακτικές επιλογές. Οι έφηβοι χρειάζονται μία περίοδο ενεργητικής αυτοαναζήτησης και αυτοανακάλυψης. Κάποιοι έφηβοι περνούν κρίση ταυτότητας αλλά αυτό δεν συμβαίνει πάντα. Οι ατομικές και κοινωνικές διαφορές στις εμπειρίες των εφήβων καθορίζουν τα επίπεδα αυτής της σύγχυσης ρόλων. Η ταυτότητα που διαμορφώνει το νεαρό άτομο υπόκειται σε αλλαγές και μετασχηματισμούς στη πορεία της ενήλικης ζωής. Αυτοί οι μετασχηματισμοί οφείλονται στις αναπτυξιακές αλλαγές του ατόμου σε όλους τους τομείς και στις συναλλαγές του με το περιβάλλον, καθώς δοκιμάζουν διαφορετικούς ρόλους, σχέσεις, περιβάλλοντα και προκλήσεις κι επομένως, στην ουσία αποτελούν διαφορετικά προσωπικά «στυλ» για την επίλυση προβλημάτων και τη λήψη αποφάσεων. Προϋπόθεση για την επιτυχημένη διαμόρφωση της ταυτότητας είναι η ενεργητική συμμετοχή του ατόμου, στις επιλογές που σχετίζονται με την ταυτότητα.

Οι τρόποι με τους οποίους η οικογένεια και οι συνομήλικοι στηρίζουν ή αποθαρρύνουν τον έφηβο σε αυτήν την πορεία, λοιπόν, είναι αναγκαίο να αναλυθούν. Η οικογένεια και οι συνομήλικοι αποτελούν τα δύο σημαντικότερα πλαίσια στήριξης των εφήβων στην προσπάθειά τους να αποκτήσουν την προσωπική τους ταυτότητα. Η οικογένεια και οι συνομήλικοι ασκούν επίδραση στη διαμόρφωση της ταυτότητας του νεαρού ατόμου, αλλά σε διαφορετικούς τομείς. Οι ουσιαστικές συναισθηματικές σχέσεις, η επικοινωνία, ο σεβασμός και η αποδοχή, η ενθάρρυνση και η αγάπη, στα πλαίσια της οικογένειας, εξασφαλίζουν συναισθηματική επάρκεια και ωριμότητα στον έφηβο. Παρόλο που οι γονείς παραμένουν σημαντικά πρόσωπα, κατά την εφηβεία, οι συναλλαγές με τους συνομηλίκους αποκτούν ιδιαίτερη σημασία σε αυτήν την περίοδο ανάπτυξης. Η διαμόρφωση ταυτότητας και η ομάδα των συνομηλίκων είναι αλληλένδετα στοιχεία κατά την εφηβεία και επηρεάζουν αμοιβαία το ένα το άλλο. Αυτό δεν σημαίνει ότι οι συνομήλικοι μπορούν να επηρεάσουν ή και να πιέσουν τον έφηβο να υιοθετήσει στάσεις και συμπεριφορές που αποδοκιμάζουν οι γονείς του ή να εναντιωθεί στους γονείς του. Το κατά πόσο δεκτικός είναι ο έφηβος στην επίδραση των συνομηλίκων εξαρτάται από την προσωπικότητα του ατόμου, από την ηλικία του και από τον τύπο της οικογένειάς του. Το αυθεντικό και υποστηρικτικό περιβάλλον κοινωνικοποίησης στην οικογένεια είναι αυτό που θα προστατέψει τον νέο από τις αρνητικές επιρροές των συνομηλίκων στην πορεία απόκτησης της προσωπικής του ταυτότητας.

Η επισκόπηση της βιβλιογραφίας δείχνει ότι ο υποστηρικτικός ρόλος της οικογένειας και των συνομηλίκων επηρεάζει το νεαρό άτομο στη διαμόρφωση μιας ολοκληρω-

μένης ταυτότητας. Κατά τη διάρκεια της ζωής του ατόμου, πιθανόν ένας από τους δύο αυτούς τύπους κοινωνικής υποστήριξης να γίνεται πιο σημαντικός από τον άλλο. Η περαιτέρω μελέτη των πιθανών αλλαγών στη σπουδαιότητα των δύο αυτών πλαισίων υποστήριξης θα είχε μεγάλο ενδιαφέρον. Επίσης, θα είχε ενδιαφέρον να δούμε τον ρόλο της οικογένειας και των συνομηλίκων στη διαμόρφωση της ταυτότητας σε διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα.

Ασημίνα Παπάζογλου (διασκευή)

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ Α1.

[α] Μέσω ποιας διαδικασίας διαμορφώνεται, σύμφωνα με το κείμενο, η ταυτότητα των νέων; (60 - 80 λέξεις)

[β] Ποια είναι η σχέση που αναπτύσσεται ανάμεσα στους νέους και την οικογένεια και ποιες διαφορές έχει με τη σχέση ανάμεσα σε συνομηλίκους; Να απαντήσετε σε μια παράγραφο 100 - 120 λέξεων παραπέμποντας στα αντίστοιχα χωρία.

ΘΕΜΑ Α2.

[α] Να χωρίσετε σε δύο παραγράφους την τρίτη παράγραφο και να αιτιολογήσετε την νέα παραγραφοποίηση.

[β] Να καταγράψετε τα δομικά μέρη και τον τρόπο ανάπτυξης της δεύτερης παραγράφου. Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας με συγκεκριμένα χωρία του κειμένου.

ΘΕΜΑ Β1.

[α] Να γράψετε από ένα συνώνυμο κι από ένα αντώνυμο για κάθε λέξη. Οι λέξεις βρίσκονται με έντονη γραφή στο κείμενο: αποδεκτής, επίτευξη, καθορίζουν, τομείς, δείχνει

[β] «Ο υποστηρικτικός ρόλος της οικογένειας και των συνομηλίκων επηρεάζει το νεαρό άτομο στη διαμόρφωση μιας ολοκληρωμένης ταυτότητας»: Με αυτή τη θεματική περίοδο να γράψετε μια παράγραφο (100 - 120 λέξεων) που να αναπτύσσεται με τη μέθοδο των παραδειγμάτων.

ΘΕΜΑ Β2.

[α] Να σχολιάσετε την αποτελεσματικότητα του τίτλου και να τον αντικαταστήσετε με έναν μικρότερο σε έκταση.

[β] «Οι ατομικές και κοινωνικές διαφορές στις εμπειρίες των εφήβων καθορίζουν τα επίπεδα αυτής της σύγχυσης ρόλων»: Να αναγνωρίσετε το είδος της σύνταξης (ενεργητική ή παθητική) που χρησιμοποιεί η συγγραφέας και να δικαιολογήσετε την επιλογή της. Αφού τη μετατρέψετε αντίστοιχα να επισημάνετε την αλλαγή στο νόημα.

ΘΕΜΑ Γ.

Στο πλαίσιο της «Πανελλήνιας έρευνας για τις συμπεριφορές που συνδέονται με την υγεία των εφήβων μαθητών», σας ζητήθηκε να γράψετε ένα άρθρο ως μαθητής της Α' Λυκείου όπου θα πρέπει να αναφερθείτε α) στα προβληματικά σημεία της σχέσης ανάμεσα σε συνομηλίκους και β) στις παρεμβάσεις για τη βελτίωση της ψυχοκοινωνικής υγείας που μπορούν να αναπτυχθούν στο σχολικό περιβάλλον. (300 - 350 λέξεις)

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΑ «ΝΕΑ ΠΑΙΔΕΙΑ»

www.neapaideia.gr